

ZBIÓR
ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

PEDAGOGIKA.
NOWOCZESNE BADANIA
PODSTAWOWE I STOSOWANE

Sopot *(PL)*

29.04.2017 - 30.04.2017

#2

U.D.C. 37+082

B.B.C. 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Zbiór artykułów naukowych.

Z 40 Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Pedagogika. Nowoczesne badania podstawowe i stosowane." (29.04.2017 - 30.04.2017) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2017. - 84 str.

ISBN: 978-83-65608-53-6

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów. Pisownia oryginalna jest zachowana. Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour». Obowiązkowym jest odniesienie do zbioru.

nakład: 50 egz.

"Diamond trading tour" ©

Warszawa 2017

ISBN: 978-83-65608-53-6

WSPÓŁORGANIZATORZY:

*International research group (Belarus, Poland, Russia, Serbia, Ukraine)
Global Management Journal
Virtual Training Centre „Pedagog of the 21st Century”*

KOMITET ORGANIZACYJNY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), Dr. Hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
A. Murza (Zastępca Przewodniczącego), MBA, Ukraina;
A. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;
A. Kasprzyk, PhD, PWSZ im. prof. S.Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;
A. Malovychko, PhD, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;
L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPУ im. K.D. Ushinskogo, Ukraina;
M. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия;
S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;
A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus.

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), Dr. Hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
С. Беленцов, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;
Z. Čekerevac, Dr., full professor, „Union - Nikola Tesla” University Belgrade, Serbia;
Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;
И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;
Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации, Россия.

REDAKTOR NAUKOWY:

M. Stych, dr, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska.

SPIS/СОДЕРЖАНИЕ

**THE MOTIVATIONAL CONSTITUENT IN ESP LEARNING AT THE
ENGINEERING FACULTY**

Chuenko V. 6

**СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ
У КОНТЕКСТІ ВОКАЛЬНОГО НАВЧАННЯ**

Панченко Г. П. 8

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ
КРЕАТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ НА ІНТЕГРОВАНИХ УРОКАХ МУЗИКИ**

Терещенко С.В. 12

**РОБОТА НАД ЗАСОБАМИ ЗВ'ЯЗНОСТІ ТЕКСТУ В ПОЧАТКОВОМУ КУРСІ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Васильківська Н.А., ... 17

**РОБОТА НАД ЗАЙМЕННИКОМ ЯК ЗАСОБОМ ЗВ'ЯЗНОСТІ ТЕКСТУ У
ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Васильківська Н.А., Задворна М. І. 20

**ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО
ПІДХОДУ В ОСВІТІ ТА ЙОГО ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ**

Мазайкіна І. О. 23

**FORMATION OF THE CREATIVE ASPECT IN THE FIGURE ON THE EXAMPLE OF
IMPLEMENTATION «PLOT-THEMATIC STILL LIFE» STUDENTS OF THE FIRST
COURSE OF ARCHITECTURAL SPECIALTIES**

Belgorodskaya Y. Y., Bashkatov P.P. 25

**PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION THE COURSE “SELF-EDUCATIONAL
MANAGEMENT” IN THE PROCESS OF FUTURE ECONOMISTS’
PROFESSIONAL TRAINING**

Kasiliants S. E. 34

**CASE STUDY AS ONE OF THE INTERACTIVE METHODS OF TEACHING
ENGLISH**

Rozumna T.S., ... 37

**РОЛЬ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В
ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Чемоніна Л. В., ... 39

METHODOLOGY OF COMPARATIVE STUDIES IN PEDAGOGY

Golub T.P. 41

ВЛИЯНИЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ О БУДУЩЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА МОТИВАЦИЮ К ИЗУЧЕНИЮ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА (НА ПРИМЕРЕ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ)	
Кравченко Т.В. Огиенко В.П.	43
SUCCESSFUL DOCTOR-PATIENT COMMUNICATION AS THE KEY OBJECTIVE OF TEACHING ENGLISH FOR MEDICAL PURPOSES	
Ostraus Y. M.	47
РОБОТА СТУДЕНТІВ В ГРУПАХ ЯК ДІЄВИЙ СПОСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ КОЛЕКТИВНОЇ ПРАЦІ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	
Протопопова К. О., Окунькова Л. О.	49
AUTHENTIC LEARNING WITH MULTIMEDIA IN ESP LESSONS AT TECHNICAL UNIVERSITIES	
Shevchenko M. V.	51
APPROACHES TO DEFINING STUDENTS' INFORMATION LITERACY LEVEL	
Urazova S.	53
ВЕРОЯТНОЕ ПРОГНОЗИРОВАНИЕ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ.	
Артеменко И.Ю.	58
ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЯКІСТЬ СУЧАСНОЇ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОСВІТИ	
Стрілкова Т. О., Фролова Н. О., Стороженко І. П., Ромоданова Е. О.	62
АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИЧНОГО БЛОКУ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	
Мкртчян А.Р.	64
РОЛЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (АНГЛІЙСЬКОЇ) ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ В РЕАЛІЗАЦІЇ КОУЧИНГУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ВНЗ	
Постікіна Є.Г.	67
РОЗВИТОК ВОКАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ ЯК ОСНОВИ ВОКАЛЬНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЕСТРАДНОГО ВИКОНАВЦЯ	
Плаксіна О. Ф.	72
ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ СТАТУРИ У ПРЕДСТАВНИКІВ РІЗНИХ ВИДІВ СПОРТУ	
Журавльов С.О., Кривенда В.С.	74
ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL JUSTIFICATION CONDITIONS OF FUTURE INTERIOR DESIGNERS' PROFESSIONAL TRAINING MODEL	
Chyrchuk S.	77

THE MOTIVATIONAL CONSTITUENT IN ESP LEARNING AT THE ENGINEERING FACULTY

Victoria Chuenko

English Senior Teacher, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

---

The article studies the problem of engineering students' motivation in ESP learning. The author reveals the significant factors that encourage the students to learn the language and the qualities which distinguish the motivated individual from the demotivated one. Several effective ways to enhance motivation are presented in the article.

Key words: ESP, motivation, goal-oriented, proficiency, friendly learning environment, challenging classroom activities, cooperative activities, authentic literature.

ESP learning is a very complicated process which is influenced by many factors, like attitudes, intellectual abilities and aptitude, interests, age peculiarities, methods used, etc. Motivation is also one of the key factors and it contributes to 33% of the success in language learning [5]. In scientific literature, the term "motivation" is mainly described as a concept which integrates the factors that arouse, maintain and channel an individual's behavior towards achieving a certain goal [3].

In ESP learning, motivation really serves as an intensive goal-oriented force which enhances cognitive processes. It drives students towards learning and acquiring knowledge of professional English which they can apply to their main field of study, whether it is finance, engineering, computer sciences or management. And vice versa, ESP students approach English through a field which is familiar to them and relevant to their wishes and needs. In other words, the interest in specialization, as well as inspiring career expectations are more likely to motivate students to work more efficiently in the ESP classroom.

The necessity to operate complex technical terminology, to read authentic special literature, to communicate fluently and later on be noticed and evaluated by other specialists in the technological sphere where proficiency in English is required is an undeniable stimulus that drives engineering students to learn the language. Among the other motives that the

students find important for attending the course are getting better grades and higher university rating, as well as the teacher's personality and his/her approach.

R.C.Gardner indicates that the truly motivated individual exhibits many qualities, but three attributes that adequately assess motivation include effort, desire, and affect [2]. *Effort* involves a persistent attempt to learn the material by doing homework, by seeking out opportunities to learn more, by doing extra work, etc. The *desire* is seen as an individual's wish to succeed and finally achieve the goal, while *affect* foresees getting positive emotions and pleasure from the learning process [2].

As our experience shows, engineering students who are more motivated really achieve better, not only in learning terms, rules and structures but also in implementing them in real life situations, particularly in those, which are connected with their future occupation. They exhibit more persistence, curiosity and enthusiasm, they have a stronger desire for getting a new challenging experience, they are not afraid of difficulties and failures which people often encounter while learning the language, and usually experience positive reinforcement from their achievements.

Moreover, motivated students, as a rule, strive to use the acquired skills and even improve them after the language course is over. It means they study not only to fulfill their

graduation course. They willingly participate in language summer schools, educational programs, conferences, startup projects etc., where their knowledge and their capability of using a foreign language are essential. Unfortunately, not so many engineering students exhibit the following tendency.

So for ESP teachers, one of the most challenging tasks is to notice the students' interest in language learning and keep them motivated to learn. This can be achieved, for example, by offering them a wide range of classroom activities like role play, brainstorming, case-study, chain story games, interviews, project work, round-table discussions, etc. These activities are highly motivating, especially if they are selected in accordance with students' learning abilities and needs/preferences. They may be amusing and adventurous, on the one hand, while on the other, cognitive and challenging.

Doing projects or team work demands a creative approach and a close collaboration among participants. In such cooperative activities, students exchange information more effectively, they learn to support each other and evaluate their individual contribution to the mutual work.

ESP students have a huge amount of printed and visual, multimedia material at their disposal that can promote their intrinsic motivation. They are encouraged to work with the authentic literature, to watch or listen to youtube technical presentations, to search for special information in the Internet. Indeed, information technologies provide them with a variety of opportunities for development and self-development and make the learning process more interesting and accessible.

While choosing or adapting these ESP materials for the lesson, a teacher takes into account a variety of factors. Thus, they shouldn't be too difficult for understanding since they

may discourage the learners. At the same time, they shouldn't be too easy to provoke boredom and high self-esteem. Two of the most important factors in choosing the materials, according to Kathleen Graves, are their "effectiveness in achieving the purpose of the course and their appropriateness for the students...which includes language level, interest, and relevance" [4, p.35].

In the learning process, teachers are expected to perform many roles, from being a consultant to a manager. But irrespective of their role, they should provide a positive, friendly learning environment in and outside the classroom, mainly, because ESP learners are great risk-takers who make a lot of mistakes on their way to success. So teachers should encourage students by praising, rewarding their effort and supporting in case of failure. By showing a great personal enthusiasm and a special attitude to the subject taught, as well as the interest and respect to the learners, the teacher can raise their motivation to a higher level.

So it's quite obvious that students need to have a positive attitude towards learning, and the more effective and varied the methods of their motivation are, the more success they are likely to get in achieving their goals.

Literature

1. Dudley-Evans T., St. John M. Developments in English for Specific Purposes: A Multidisciplinary Approach. – Cambridge University Press: Cambridge, 1998
2. Gardner R. C. Integrative Motivation: Past, Present and Future: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://publish.uwo.ca/~gardner/GardnerPublicLecture1>(Дата обращения: 25.04.2017).
3. Ways of Motivating EFL/ESL Students in the Classroom: [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <https://www.teachingenglish.org.uk> (Дата обращения: 25.04.2017).
4. Graves K. Teachers as Course Developers. – Cambridge University Press, 1996. – 222 p.
5. Jia Guanjie. Psychology of Foreign Language Education. – Guangxi: Guangxi Education Press, 1996

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ У КОНТЕКСТІ ВОКАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Панченко Г. П.

кандидат педагогічних наук, доцент Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Ключові слова: професіоналізм, учитель музичного мистецтва, вокальне навчання, співацькі уміння та навички.

Keywords: professionalism, teacher of the musical arts, vocal training, singing skills.

Реалії сьогодення потребують заміни формули “освіта на все життя” на нову – “освіта через усе життя”, вимагаючи від учителів здатності до творчого самовиявлення професійної індивідуальності, саморозвитку, самоосвіти, формування потреби у професійному зростанні.

Педагогічна підготовка студентів тривалий час забезпечувалася засвоєнням системи педагогічних знань. Головним надбанням вважалася інформаційна насиченість процесу навчання. Сучасне життя створює такі ситуації, коли самих теоретичних знань замало, потрібні практичні вміння й навички, навички самоосвіти та самовиховання, сформована мотивація до постійного саморозвитку, адже вчитель-професіонал у своїй поліфонічній діяльності має здійснювати функції експерта, консультанта, проектувальника, технолога інноваційних напрямів [6].

Л. Виготським експериментально визначено, що лише самостійні пошуки сприяють винайденню особистісно-обґрунтованих шляхів плідної професійної реалізації [3]. Навіть молодий педагог нерідко виявляє високий рівень професіоналізму, коли усвідомлює задля чого він працює, розуміє суть і технології педагогічної діяльності. Копітка робота розпочинається саме в студентські роки, коли майбутній учитель щоденно і наполегливо працює над розвитком своїх здібностей до педагогічної діяльності, формуванням професійної позиції, вихованням уміння

спілкуватися з людьми, у процесі органічної взаємодії розв’язує завдання навчання та виховання.

Професійно-педагогічна підготовка розглядається О. Хижною як підготовка майбутнього вчителя до неперервного професійного розвитку, процес привласнення знань, умінь, навичок, способів дій в системі професійної освіти, необхідних для здійснення того або іншого виду професійної діяльності [7, 29-30].

О. Пуховська, аналізуючи досвід організації західно-європейської професійної освіти підкреслює, що професійна підготовка, зокрема, німецьких учителів, базується на широкому впровадженні і використанні нових гнучких технологій, включенні майбутніх педагогів у систему професійно-значущих відносин, прилученні їх до вирішення педагогічних завдань, забезпеченні системотворчих функцій педагогічної практики в її єдності з теоретичною підготовкою [5].

О. Біляковською представлено модель професійної компетентності вчителя, яка складається з таких компетентностей: когнітивно-технологічної, методичної, комунікативно-ситуативної, соціальної, психолого-педагогічної, прогнозувально-рефлексивної, аутопсихологічної, інформаційно-технологічної, управлінської, кооперативної, полікультурної, валеологічної, загальнокультурної (естетичної) тощо [2].

Даний перелік компетентностей та прихований за ним величезний об’єм інфор-

мації показує, що меж досконалості не існує, тому вчитель несе «освіту через усе життя», визначаючи власний рівень професійної компетентності, створює індивідуальну траєкторію професійного зростання, прогнозує програму саморозвитку та самореалізації, оскільки професійна компетентність учителя – це результат творчої професійної діяльності, інтегрований показник особистісно-діяльничої сутності педагога.

Проблема становлення музиканта-педагога та формування його професіоналізму перебуває в колі наукових інтересів багатьох учених (В. Бутенко, Н. Гузій, Н. Гуральник, А. Козир, Л. Масол, Н. Миропольська, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, Н. Сегеда, О. Хижна, О. Щолокова та ін.), думки яких сходяться на тому, що професійна діяльність вчителя музичного мистецтва можлива за таких умов: органічне поєднання освіти, науки і культури; розвиток педагогічної і психологічної наук, дистанційної освіти; визначення сукупності знань, умінь і навичок, які складають кваліфікаційну характеристику спеціаліста; запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій; створення системи науково-методичного забезпечення підготовки фахівця музично-естетичного профілю з конкретизацією теоретично-практичного обсягу навчально-виховної роботи.

Оволодіння музично-педагогічним професіоналізмом, набуття майбутнім учителем різнобічних знань, умінь і навичок відбувається під час опанування цілим комплексом предметів музичного циклу. В контексті даної статті ми зосередимо свою увагу лише на дисципліні «Постановка голосу» як профілюючої у структурі фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, специфіка музично-педагогічної діяльності якого базується на глибоких інтеграційних зв'язках педагогічного, методичного, музично-виконавського компонентів.

У результаті вивчення даної дисципліни випускник повинен **знати**: сутність склад-

них фонаційних явищ; природу та механізми голосоутворення; закономірності формування співацького голосу та керування цим процесом; оптимальні шляхи досягнення високих результатів; специфічні методи та прийоми вокального навчання; вікову періодизацію розвитку голосу та вимоги щодо його охорони, володіти вокально-методичною термінологією; **вміти**: свідомо володіти голосом; узагальнювати знання про основні голосові явища та застосовувати отримані знання у нових педагогічних умовах; аналізувати вокально-педагогічні проблеми; добирати репертуарний матеріал відповідно до вокально-технічних та творчих можливостей учнів.

Співацький голос визначається об'ємом, регістровим діапазоном, мелодичним контуром мови. Надзвичайно важливими є м'язова свобода, розкріпачений артикуляційний апарат, дикційно чітка, тембрально збагачена та інтонаційно різноманітна і виразна вимова. До професійно важливих співацьких якостей належать єдино-регістрова рівність голосу на всьому діапазоні, «опертість» вокального звучання, «висока позиційність» співацького тону, що постійно, незалежно від будь-яких музичних змін (звуковисотність, ритм, фактура, теситура та ін.) присутні у співі як незмінні звукові характеристики.

Впровадження науково-теоретичної інформації з теорії співу в процес навчання сприяє більш ефективному формуванню у майбутніх учителів музичного мистецтва співацької культури, оскільки забезпечує набуття відповідних знань і активізує мислення та самоконтроль у процесі набуття практичних умінь і навичок. Цілеспрямоване осмислення психомоторики співу в діяльності організму людини надає студентам можливість освоїти керівництво рефлексорною роботою голосотвірної системи того, хто співає, навіть без особливих вокальних даних і природних співацьких здібностей, стимулює формування так званого «інтелектуального» співу, тобто свідомо керованого звукоутворення.

Розвиток співацького голосу тісно пов'язаний з формуванням відповідних навичок, які лежать в площині слухового сприйняття, розумових операцій та вокального відтворення. Поняття «навички» визначається психологами як сформована шляхом повторення дія. Успішне формування вокальної навички відбувається поетапно, проходячи певні фази засвоєння інформації: 1) сприйняття еталону співацького звучання; 2) вокально-слухові уявлення цього еталону; 3) відтворення голосом еталону звучання; 4) оцінка і самооцінка якості відтвореного звучання; 5) усвідомлення його якісних характеристик; 6) повторне відтворення – репродуктивне або творче [8].

Навички доводяться до автоматизму, удосконалюються, в результаті з'являються динамічні стереотипи – еталони академічного звучання. Надалі відбувається пластичне пристосування процесу голосоутворення до зміни ситуації відтворення звуку (наприклад, засвоєння звучання та способу голосоутворення у різних частинах діапазону, зміна звучання у залежності від емоційно-смыслового змісту виконуваного твору та ін.). На завершальному етапі навчання вокальні навички набувають надійності, гнучкості та філігранності.

У вокальній педагогіці аксіоматичним є положення про те, що навчання співу – це процес опанування основними механізмами голосоутворення: **акустичними** (дзвінкість, гучність, вібрато, обертоновий та формантний склад звуку, імпеданс тощо); **фізіологічними** (дихання, артикуляція, рухливість голосу, нервово-м'язовий комплекс вокальної моторики тощо); **психолого-педагогічними** (емоційність сприйняття і відтворення музичного образу у співі, усвідомлене керування голосоведінням). В комплексі вони становлять структуру специфічних професійних механізмів звукоутворення, на яких ґрунтується процес формування голосу, за допомогою яких розкривається високий співацький інтелект, глибоке інтелектуально-емоційне усвідомлення співаком суті співу як засобу вираження духовного світу людини [4].

Вокальна техніка пов'язана з добре організованим диханням як енергетичної бази мови та співу людини без втрати тонких слухо-рухових координацій. Найпоширеним типом вокального дихання є нижньореберно-діафрагматичне, що активно включає в роботу грудну клітину, діафрагму і череву, при цьому зростає тиск діафрагми, збільшується її регульовальна функція, знижується рівень гортані, подовжується надскладкова трубка, що підвищує імпеданс. Все це оптимізує вокальну техніку співака і забезпечує найкращі умови для розвитку кожного типу голосу. Техніка з сильним імпедансом забезпечує найвищу якість звучання при найменших витратах енергії голосового апарату співака.

Якщо голос розвинутий, оброблений, то у вчителя з'являється можливість як най скоріше пристосовуватись до складних умов діяльності, які пов'язані зі специфікою, особливостями класної, позакласної шкільної роботи, високими естетичними вимогами до навчальної та виховної роботи вчителя музичного мистецтва. Володіння навичкою вільного переключення голосу зі співу на мову і навпаки є провідним компонентом професійного володіння голосом.

У процесі освоєння елементів вокальної техніки студенти мають опанувати видами вокалізації: 1) кантілена – основний вид голосоведення, плавний спів (legato), який складає основу класичного вокального мистецтва; 2) рухливість – уміння співати у швидкому темпі (необхідна якість співу, що розвивається завдяки систематичним заняттям за спеціально підібраними вправами та вокалізами за умови їх поступового ускладнення); 3) трель – один із найскладніших видів рухливої техніки (вимагає свободи і гнучкості гортані, тренування вокального дихання); 4) філірування – вид техніки, пов'язаний з уміннями плавно змінювати динаміку звука від голосної до тихої, не змінюючи при цьому вокальних якостей [1, 22].

Досягнення свободи у вокалізації (виконання теситурних умов і виконавських завдань вокального твору) має дуже важливе значення у вокально-педагогічному процесі. Можливість вільно вокалізувати і на основі цієї якості творчо втілювати, інтерпретувати зміст вокального твору, ми розглядаємо як головну професійну співацьку якість.

Спів – єдиний вид музичного мистецтва, де в єдності та взаємодії виступають літературний текст і музично-виразні засоби (мелодія, гармонія, ритм, динаміка, агогіка, тембр тощо). Саме цим, на думку Ю. Юцевича, зумовлюється найскладніша вимога щодо основного інструменту співака – голосового апарату: не тільки сформувати красивий і виразний співацький звук, а й забезпечити чітке доведення до свідомості слухача змісту літературного тексту [8].

Від навичок звукоутворення (спів у єдиній вокальній позиції у різних регістрах, природна артикуляція та чітка дикція та ін.), слухових навичок (еталонне звучання співацького голосу, чистота інтонування, присутність у тембрі голосу ВСФ та ін.), навичок вокального дихання (спів на опорі дихання, розподіл дихання у музичній фразі та ін.) залежить художня цінність співацького голосу, культура виконання, адже вони виступають якісними індикаторами наявності професійних навичок у вокаліста.

Спеціальні вміння (виразне виконання вокальних творів, імпровізація, інтерпретація, створення під час виконання переконливих вокальних образів, перенос кращих рис власного виконавського досвіду у педагогічну роботу) дозволяють вирішувати творчі завдання, сприяють поступовій професіоналізації системи співацького розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва.

У педагогічній професії окрім суто предметних знань і способів дій у вузько-спеціальній діяльності будь-який тип компетентності обов'язково включає універсальні людські якості (індивідуальність, оригінальність, творчий стиль ді-

яльності). Внутрішня готовність до вирішення несподіваних ситуацій стає професійною якістю вчителя музичного мистецтва, визначає стиль його діяльності, суттєво впливає на рівень ерудованості, культурного тезаурусу та інтелектуального розвитку особистості, а отже входить у зміст його підготовки.

Виконане дослідження уможливило зробити висновок: професіоналізм у музично-педагогічній діяльності характеризується як стан досягнення людиною найвищих щаблів результативності, плідності педагогічної діяльності, творчого ставлення до її завдань, ґрунтується на значній кількості необхідних, визначених специфікою діяльності знань, умінь, навичок та їх творчого застосування, розвинених творчих здібностях та особистісних якостях, що формуються у самостійних пошуках індивідуальних шляхів вирішення складних фахових завдань та забезпечують успішність продуктивного здійснення музично-педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): Підручник / Валентина Геніївна Антонюк. – К.: ЗАТ «Віпол», 2007. – 174 с.
2. Біляковська О. О. Професійна компетентність учителя як складова ефективної педагогічної діяльності // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – Вип. VII. – Мелітополь, 2011. – С. 229-234.
3. Выготский Л. С. Психология искусства / Под ред. М.Г. Ярошевского. – М.: Педагогика, 1987. – 344 с.
4. Гребенюк Н. Є. Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти: [монографія]. – К.: НМАУ ім. П. І. Чайковського. – К., 1999. – 269 с.
5. Пуховська Л. П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності: Монографія. – К.: Вища школа, 1997. – 180 с.
6. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. – Навч. посібник. – К., 2002. – 270 с.
7. Хижна О. П. Художньо-педагогічна діяльність учителя початкової школи (теоретико-методологічний та методичний аспекти): Монографія / За ред. В. І. Бондаря. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – 456 с.
8. Юцевич Ю. Є. Теорія і методика формування та розвитку співацького голосу / Юрій Євгенович Юцевич. – К.: ІЗМН, 1998. – 160 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ НА ІНТЕГРОВАНИХ УРОКАХ МУЗИКИ

Терещенко С.В.

Вчитель музичного мистецтва та художньої культури СШ№25 м.Мелітополя, аспірант кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії Навчально-наукового інституту соціально-педагогічної та мистецької освіти Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б.Хмельницького

***Анотація.** У статті висвітлюється ідея інтегративного музичного навчання. Розкриваються потенційні можливості інтегрованих уроків музики, переваги та перспективи їх впровадження у сучасний навчально-виховний процес загальноосвітньої школи. Детально описується змістовне наповнення організаційно-педагогічного супроводу інтегрованих уроків музики та їх вплив на розвиток креативності підлітків.*

Ключові слова: інтегровані уроки музики, організаційно-педагогічний супровід уроку, підлітки, креативність.

Key words: integrated music lessons, organizational and pedagogical maintenance of integrated music lessons, teenager's personality, creativity development.

Проблема інтеграції навчання і виховання в середній освіті України актуальна як для теорії так і для практики, що зумовлено новими соціальними запитами, які висуваються до школи. Цілісний та гармонійний розвиток учня-підлітка посідає одне з цільних місць у системі естетичного виховання школярів [1].

Значним етапом переосмислення ролі креативності у структурі особистості учнів-підлітків є переорієнтація навчання на інтегративний характер. Аналітика педагогічної практики дає нам підстави говорити про педагогічний потенціал ідеї інтеграції, що стає перспективою подальшого розвитку та вдосконалення такого підходу до навчання. Інтеграція є необхідною умовою сучасного навчального процесу, головна мета якої полягає в створенні у школярів цілісного уявлення про навколишній світ та формуванні світогляду.

Концепція інтегрованого навчання передбачає насамперед істотний розвиток і поглиблення міжпредметних зв'язків. Інтегративна система являє собою рівномір-

не, рівноправне з'єднання споріднених тем усіх предметів, вивчення яких взаємно переплітається на кожному етапі уроку.

Одним із шляхів забезпечення цілісного сприймання й усвідомлення школярами-підлітками навчального матеріалу з предметів художньо-естетичного циклу (музичне та образотворче мистецтво, художня культура), є інтегративна спрямованість мистецького навчання й виховання. Саме на цих уроках відбувається розвиток креативності, а тому головною метою таких уроків стає особистісний розвиток учнів і збагачення їх емоційно-естетичного досвіду, задоволення їх потреби в творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні [3].

Музичне мистецтво містить великі резерви для інтеграції художніх знань, якими повинні оволодіти школярі-підлітки. Інтегровані уроки музики мають широкий розвивальний потенціал, метою яких є створення передумов для різнобічного і цілісного розгляду мистецтва взагалі та певного художнього об'єкту, поняття,

явища зокрема, формування асоціативно-образного мислення, збудження творчої уяви, розвитку художньої спостережливості, виховання позитивного емоційного ставлення до пізнання наук і мистецтв, навичок спостереження краси світу та передачі його засобами різних видів мистецтва, з'ясуванні особливостей різних видів творчої діяльності митців та вмінні застосовувати отримані знання на практиці, розвиток креативності засобами художньо-творчої діяльності.

Інтегровані уроки музики є основним засобом підвищення активності учнів-підлітків. Специфіка інтегрованих уроків музики полягає у осягненні музики у безпосередній єдності із спорідненими видами мистецтва (історія мистецтва, образотворче мистецтво, сценічна мова, театральне мистецтво, декоративно-ужиткове мистецтво, художня праця, кіномистецтво тощо).

Як зазначає Л. Масол, поліцентричний вид інтеграції передбачає виділення двох або більше доміантних змістових ліній – музичного та образотворчого мистецтва, які органічно поєднуються з іншими змістовими лініями синтетичних мистецтв – хореографією, театром, кіно [2].

Г. Падалка вважає, що на уроках художньо-естетичного циклу, до яких належать інтегровані уроки музики, навчально-художня діяльність (спостереження, зорове та слухове сприйняття мистецтва, малювання, спів тощо) набуває важливої мотиваційно-виховної, культурологічної, пізнавальної, творчоспонукальної функції [4].

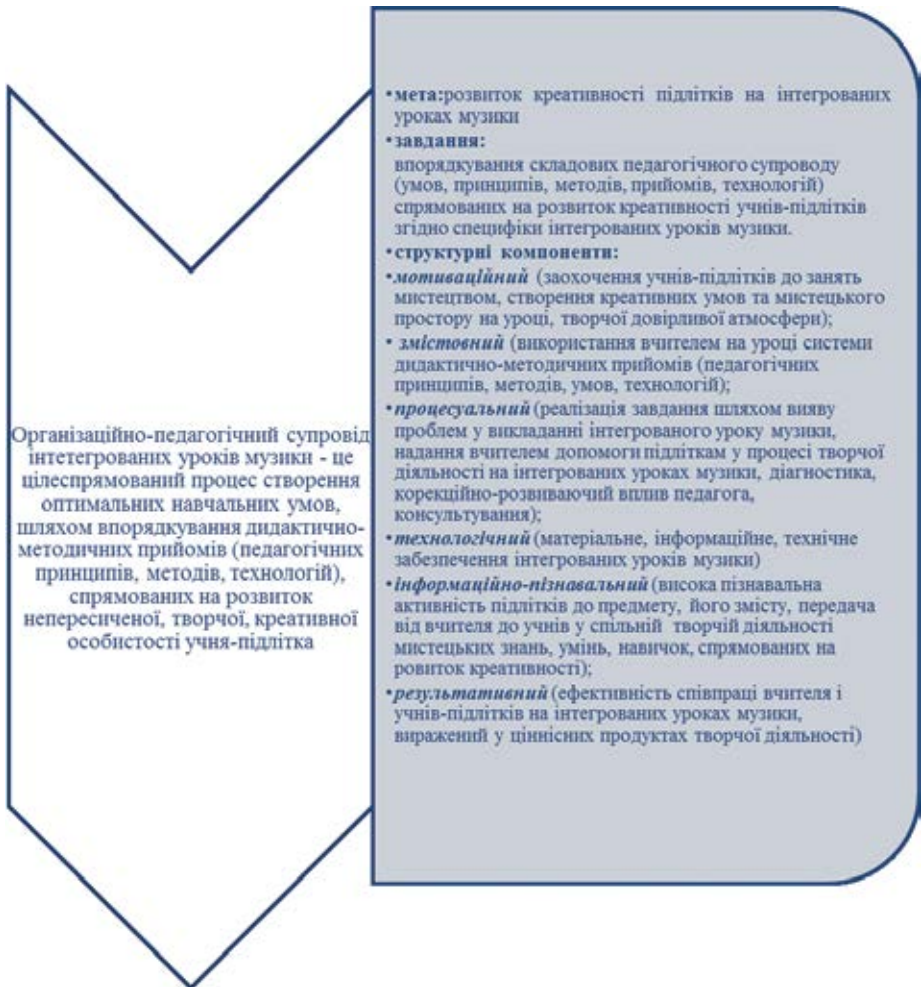
Поєднання на інтегрованих уроках музики різних видів мистецтва, передбачає не лише їх синтез, а й об'єднання в єдине ціле різних видів мистецької діяльності. Вони створюють великі можливості для узгодження психічної діяльності кожної дорослішої особистості, незалежно від індивідуальних особливостей пізнання навколишнього світу. Мистецькі уявлення складаються в учневі в основному на образному і логічному (теоретично-

му) рівнях. У школярів даної вікової категорії ускладнюється сприймання простору, часу, культурних фактів, творів мистецтва. Активізація слухових, зорових, чуттєвих уявлень виникає у процесі сприйняття мистецтва, що сприяє формувальному впливу інтегрованого музичного навчання. Інтегрований підхід до викладання уроків музики сприяє цілісності процесу художньо-естетичного виховання підлітків, формуванню мистецьких знань на якісно новому рівні. В результаті в учнів-підлітків, поряд з естетичними почуттями, формуванням досвіду емоційного-образного сприйняття й практичного опрацювання художньо-теоретичного матеріалу, розвивається креативність [5].

Ми розглядаємо інтегративне музичне навчання, як психолого-коррекційний принцип, суть якого полягає у розвитку та змістовному наповненні емоційно-чуттєвої та інтелектуальної сфер дитини та наголошуємо на розвивальному впливі інтегрованих уроків музики на розвиток креативності в структурі особистості учнів-підлітків.

Але педагогічна ефективність інтегрованих уроків музики уможливорюється створенням педагогічної системи розвитку креативності школярів підліткового віку, базованої на комплексі педагогічних принципів та реалізованої із застосуванням необхідних і достатніх методів, форм і технологій, які складають організаційно-педагогічну систему супроводу інтегрованих уроків музики.

У ході дослідження питання організаційно-педагогічного супроводу інтегрованих уроків музики ми звернулися до визначення поняття “педагогічний супровід”, який трактуємо як цілеспрямований процес створення оптимальних психолого-педагогічних умов, спрямованих на розвиток креативності школярів-підлітків. Мета педагогічного супроводу полягає у максимальному сприянні креативному розвитку особистості учня шляхом забезпечення комплексом педагогіч-

Рис.1 Організаційно-методична модель розвитку креативності учнів-підлітків на інтегрованих уроках музики.

них засобів, форм, технологій тощо.

На основі цього нами була створена організаційно-методична модель розвитку креативності учнів-підлітків на інтегрованих уроках музики, що представлено на рис.1

Ефективність розвитку креативності підлітків на інтегрованих уроках музики досягається шляхом використання вчителем організаційно-педагогічного супроводу розвитку креативності учнів-підлітків,

який на нашу думку є впорядкуванням педагогічних умов, принципів, методів, технологій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

Проаналізувавши загальновідомі педагогічні складові організаційного супроводу, ми виокремили найбільш доречні та ефективні для специфіки досліджуваних нами уроків.

До педагогічних умов розвитку креативності підлітків на інтегрованих уроках

музики ми відносимо:

1. створення креативного середовища та культурно-естетичного оточення для повноцінного розвитку особистості школярів;
2. надання певної свободи для прояву власних творчих здібностей у виконанні творчих варіативних завдань, спрямованих на розвиток креативності;
3. мистецька діалогічна взаємодія (особистісно-діяльнісний підхід); створення атмосфери співтворчості, ситуації успіху та захоплення мистецтвом;
4. спрямування художньо-творчої діяльності на ціннісні орієнтації (праксіологічний підхід);
5. активне включення учнів у процес подолання проблеми, пошук нестандартних рішень шляхом набуття підлітком мистецьких знань, умінь, навичок та прояву здатності до їх інтегрування, що є передумовою розвитку в структурі особистості учнів-підлітків креативної компетентності (компетентнісний підхід).

Педагогічні принципи розвитку креативності підлітків на інтегрованих уроках музики мають свою специфіку:

Принцип розвиваючого і виховного характеру інтегрованого мистецького навчання;

Принцип вияву та реалізації творчих можливостей учнів у процесі пізнання мистецтва;

- Принцип індивідуально-творчого підходу до учнів;
- Принцип свідомого засвоєння мистецьких знань;
- Принцип використання у творчо-практичній діяльності знань, умінь, навичок, специфічних для інтегрованих уроків музики;
- Принцип активності і самостійності, творчого самовираження;
- Принцип наочності, єдності конкретного й абстрактного;
- Принцип раціонального поєднання колективних та індивідуальних форм і

способів навчально-творчої діяльності;

- Принцип діалогічної взаємодії учнів та учителя у процесі мистецького навчання.

Педагогічні мистецькі методи розвитку креативності підлітків, на нашу думку створюються за допомогою своєрідного переломлення загальних педагогічних методів у мистецькому навчанні школярів. Методи розвитку креативності підлітків на інтегрованих уроках музики диференційовані нами у 4 групи:

1. мотиваційно-актуалістичні (“Формули мистецького самонавіювання”, “Асоціативно-образні підказки” тощо);
2. навчально-розвивальні (“Наочно-слуховий”, “Асоціативно-образний”, “Художньо-практичний” тощо);
3. наочно-демонстраційні (“Подивись – відтвори”, “Послухай-заспівай”, “Уяв-відобрази” тощо);
4. творчо-результативні (“Арт-демонстрація”, “Креатив-контроль”, “Медіа-вербальний діалог” тощо).

Педагогічні технології розвитку креативності учнів-підлітків на інтегрованих уроках музики ми поділили відповідно до наукових підходів – особистісно-діяльнісного (Аналітико-діалогічні технології), праксіологічного (Технології проєктивного моделювання) та компетентнісного (Креативні) педагогічні технології, використання яких дозволяє учням-підліткам проявляти власну творчу активність, аналізувати свої особистісні якості, розвивати та діагностувати креативні здібності.

Інтегровані уроки музики з використанням наведених нами складових організаційно-педагогічного супроводу є ефективним засобом відродження пізнавального інтересу учнів-підлітків до предмету, підтримкою емоційного стану школярів досліджуваної вікової категорії, етапом відпочинку та дієвої творчості. Такі уроки сприяють розвитку складових креативності у структурі особистості учнів-підлітків (творчої уяві, асоціативно-образному мисленню, художньої спосте-

режливості), розширюють особистий мистецький досвід учнів, допомагають самовиразитися у творчій діяльності.

Отже, створення інтегрованих курсів названо одним із завдань оновлення змісту освіти сучасної загальноосвітньої школи. Залежно від їх специфіки відбувається перегляд раніше існуючих та створення нових програм та курсів з інтегрованого навчання. Це обумовлює оновлення методичного забезпечення уроків музики – розробка нових підручників, творчих зошитів, створення медіа-супроводу до кожного уроку, облаштування кабінету мистецтва, надання можливості вчителю реалізувати творчі плани у мистецьких майстернях, музеях, театрах, екскурсіях тощо. Для цього необхідно змінити уявлення про характер стосунків між вчителем і учнем у процесі творчої діяльності на інтегрованому уроці музики, утвердження стилю довіри, співробітництва і співтворчості на уроці.

Творчий підхід до музично-педагогічної діяльності учителя, використання ним нестандартних форм роботи, різноманітних творчих методик, інтерактивних та інформаційних технологій на інтегрованих уроках музики є основою розвитку креатив-

ності учнів та дієвим засобом, який з одного боку, формує креативну особистість учня з глибоким внутрішнім світом, усвідомленим інтересом до мистецтва, духовно-цілісними орієнтирами, а з іншого – спрямовується на спеціальний мистецький розвиток школярів, їх творчих здібностей, креативної компетентності, що забезпечує успішність та якість виконання творчої діяльності вчителя у досягненні поставленої розвиваючої мети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України Про загальну середню освіту від 13.05.1999 № 651-ХІV
2. Масол Л. Емерджентні та понятійні параметри художньо- дидактичної інтеграції (на прикладі курсу «Мистецтво») Вісник Житомирського державного університету. Випуск 21. Педагогічні науки. Житомир. 2005, С.288
3. Масол Л. Мистецтво. 5-9 класи. //Л. Масол, О. Коваленко, Г. Сотська, Г. Кузьменко, Ж. Марчук, О. Константинова, Л. Паньків, І. Гринчук, Н. Новикова, Н. Овіннікова// Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013, 30с.
4. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). /Г.М.Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274с.
5. Сегада Н.А. Феномен креативності: сутність і структура /Н.А.Сегада// Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – Мелітополь, 2007. – Вип.8. – С.129-137.

РОБОТА НАД ЗАСОБАМИ ЗВ'ЯЗНОСТІ ТЕКСТУ В ПОЧАТКОВОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Васильківська Н.А.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри філологічних дисциплін

початкової освіти Тернопільський національний педагогічний університет імені

Володимира Гнатюка

Ключові слова: текст, зв'язність, засоби зв'язку, молодший школяр.

Keywords: text, coherence, means of connectivity, the younger student.

Рівень мовленнєвого розвитку особистості значною мірою зумовлює її інтелектуальний, духовний розвиток і соціальну активність. У зв'язку з цим значної уваги вимагає формування в учнів умінь і навичок вільного володіння мовою, пошук успішних шляхів вирішення зазначеної проблеми.

Успішне формування мовленнєвих умінь і навичок учнів можливе за умови звернення методики до лінгвістики тексту. Саме текстові належить особлива роль у мовленнєвій комунікації. Хоч основною комунікативною одиницею мови є речення, у процесі мовного спілкування воно функціонує не саме по собі, а як структурний компонент висловлювання. Отже, завдання практичного опанування мови не можуть бути вирішені без постійної уваги до структури тексту і способів зв'язку між його елементами.

У дослідженнях методистів (В. І. Бадер, Т. А. Брагіна, Л. О. Варзацька, М. С. Вашуленко, Н. А. Гац, Д. М. Кравчук, Т. О. Ладженська, В. Я. Мельничайко, О. І. Мельничайко, Л. Д. Нечай, Л. Д. Саніна, В. О. Собко, О. Н. Хорошковська та ін.) доводиться принципова доцільність і можливість введення відомостей з лінгвістики тексту в практику навчання мови молодших школярів і формування в них на цій основі комунікативно-мовленнєвих умінь.

Актуальність дослідження проблеми формування у молодших школярів умінь

використовувати засоби зв'язності тексту зумовлена: соціально значущістю володіння мовою як засобом спілкування і пізнання, потребою удосконалення процесу формування комунікативно-мовленнєвих умінь учнів початкових класів, недостатністю вивчення проблеми в теоретичному і практичному аспектах.

Зазначені чинники зумовили мету статті, яка полягає в розробці методики ознайомлення молодших школярів із частинами мови як засобами зв'язності тексту і формування в учнів умінь використовувати виучувані лексико-граматичні розряди у побудові зв'язних висловлювань.

Для створення методичної системи роботи над текстом і засобами вираження його зв'язності нами було визначено вихідну основу цієї системи, тобто вивчено рівень сформованості в учнів початкових класів умінь здійснювати міжфразові зв'язки в тексті, виявлено готовність молодших школярів до засвоєння пропонованого матеріалу.

Аналіз зв'язних писемних висловлювань молодших школярів дав можливість одержати кількісні дані про володіння умінями використовувати мовні засоби зв'язності тексту, а також з'ясувати характер і причини труднощів, мовленнєвих помилок і недоліків, що трапляються у творчих роботах. Безумовно, результати бажать бути кращими: наприклад, зі 100 % третьокласників, які використали в ролі засобу міжфразового зв'язку особові за-

йменники, лише 25 % зробили це правильно, а такий поширений засіб, як абсолютний повтор іменника, правильно використали всього 40% учнів. Невисокими є також результати використання інших засобів зв'язку.

У класифікації помилок і недоліків використання учнями засобів міжфразового зв'язку ми враховували особливості мови учнівських творів і керувалися теоретичними дослідженнями з цієї проблеми (Л. І. Величко, В. І. Капінос, Д. М. Кравчук, М. Р. Львов, В. Я. Мельничайко, М. І. Пентиліук, М. Н. Сергеева, О. І. Синиця, М. Г. Стельмахович та ін.).

Виділяємо такі найчастотніші типи недоліків: 1) невинуватий повтор слів; 2) невдале використання засобів зв'язку, яке призводить до двозначності; 3) неправильний вибір засобів зв'язності, що є причиною порушення смислового зв'язку між реченнями; 4) відсутність у тексті необхідних засобів зв'язку; 5) надмірне використання засобів зв'язності; 6) невдале вживання слів, пов'язаних родо-видовими відношеннями; 7) порушення видо-часової узгодженості дієслів.

Такі помилки свідчать про низький загальний мовленнєвий розвиток учнів. Усувати їх потрібно на основі смислового та мовного аналізів тексту.

Серед причин, що призводять до появи зазначених помилок і недоліків, найголовнішою є необізнаність школярів з відповідними теоретичними відомостями, внаслідок чого засоби зв'язності тексту вибираються ними інтуїтивно, неусвідомлено; а також нерозробленість методики розвитку мовлення учнів у процесі вивчення морфології.

Елементарні спостереження за лексичними засобами зв'язку можна вести вже в період навчання грамоти, опрацьовуючи з першокласниками тексти Букваря, спеціально сконструйовані вчителем тексти чи зразки учнівських зв'язних висловлювань. Доступними для учнів 1-го класу є такі засоби: абсолютний лексичний повтор, власні та загальні назви, займенники, синоніми.

Крім аналізу тексту для визначення в ньому слів, що поєднують речення, школярам варто пропонувати ще й такі вправи:

1) на відновлення деформованого тексту (розташувати речення в такій послідовності, щоб вийшов текст);

2) порівняння двох текстів, в одному з яких речення сполучаються за допомогою абсолютного повтору, а в другому – різними словами, що називають той самий предмет;

3) заміну невинуватого повтору (іншими близькими за змістом словами);

4) встановлення пропущеного засобу зв'язку (можна скористатися словами для довідок чи поданими в дужках запитаннями).

Для таких тренувальних вправ учитель може спеціально сконструювати тексти, дібрати зразки учнівських зв'язних висловлювань або з підручника, пристосовані для виконання того чи іншого завдання.

У 2 класі розширюється діапазон дитячих спостережень за лексичними засобами вираження зв'язності. Доступними для сприймання учнів є такі засоби: слова, пов'язані родо-видовими відношеннями; іменники, об'єднані відношенням частини і цілого; спільнокореневі слова; займенникові прислівники місця і часу. Значні можливості для такої роботи закладено в матеріалі підручників «Українська мова» і «Літературне читання».

Для того, щоб навчити дітей користуватися засобами для зв'язку речень у власних висловлюваннях, слід практикувати на уроках мови і літературного читання тренувальні вправи: аналіз готових текстів; відповіді на запитання за змістом твору і переказ за планом; відтворення деформованих текстів; побудова власних текстів за картиною чи серією картин, за опорними словами та ілюстраціями; редагування тексту.

Учитель систематично готує дітей правильно використовувати засоби зв'язності і в ході підготовки та проведення уроків розвитку зв'язного мовлення.

Ознайомлюючись із частинами мови у 3-му класі, учні можуть спостерігати, що

іменники, прикметники, дієслова, пов'язані відношенням загального і часткового (родо-видові слова), спільнокореневі слова, синоніми й антоніми, виражені згаданими частинами мови, виконують у тексті роль засобів зв'язності. Забезпечують зв'язність тексту також іменники, об'єднані відношенням частини і цілого, власні і загальні іменники, узгодженість видо-часових форм дієслів.

У 4 класі розширюються уявлення учнів про засоби міжфразового зв'язку. Доступними для засвоєння молодшими школярами є використання вмотивованого (доцільного) лексичного повтору слів із метою емоційного підсилення вивченого; ознайомлення зі сполучниками, числівниками (збірними і порядковими), прислівниками (займенниковими та обставинними) як засобами зв'язності тексту. Учнів навчають правильно використовувати займенник із метою уникнення недоцільного повтору слів (школярі засвоюють, що невдале використання займенника породжує незрозумілість висловлювання), а повтор займенника вживати з метою емоційного підсилення висловленої думки.

Вправи, розроблені для нашої методики, орієнтують на певне розширення теоретичних відомостей і на формування практичних умінь. Розробка вправ спира-

ється на їх типологію за характером мовленнєвої діяльності учнів. На цій основі виділяємо вправи розпізнавальні, що передбачають аналіз пропонованого тексту, конструктивні, що пов'язані з переробкою вихідного дидактичного матеріалу, і творчі, що вимагають творення власних зв'язних висловлювань.

Пропоновану методичну систему роботи над засобами зв'язності слід розглядати як частину загальнометодичної системи опрацювання тексту в школі, яка, з одного боку, забезпечує органічний взаємозв'язок у вивченні різних розділів програми, підносить на значно вищий рівень функціональність виучуваного граматичного матеріалу (у нашому випадку – частин мови), а з другого боку, – сприяє розв'язанню найважливішого завдання школи: формувати у молодших школярів уміння й навички вільно володіти мовою як засобом спілкування і розвитку.

Список використаної літератури

1. Гац Н. А. Засоби зв'язності тексту у початковому навчанні рідної мови // Початкова школа. – 1996 р. – №1. – С. 23-29.
2. Гац Н. А. Роль засобів міжфразового зв'язку розвитку мовлення молодших школярів // Початкова школа. – 1990 р. – №7. – С. 28-32.
3. Мельничайко В.Я. Лінгвістика тексту в шкільному курсі української мови: посіб. для вчителів. – К.: Рад. школа, 1986. – 168 с.

РОБОТА НАД ЗАЙМЕННИКОМ ЯК ЗАСОБОМ ЗВ'ЯЗНОСТІ ТЕКСТУ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Васильківська Н.А.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філологічних дисциплін
початкової освіти Тернопільського національного педагогічного університету
ім. В. Гнатюка

Задворна М. І.

магістрантка 5 курсу групи мПО-1 факультету педагогіки і психології
Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка

У статті обґрунтовано доцільність удосконалення роботи над займенником як засобом зв'язності тексту у практиці навчання учнів початкових класів.

Ключові слова: займенник, текст, зв'язність, засіб зв'язку, молодший школяр.

Keywords: the pronoun, text, coherence, means of connectivity, the younger student.

Формування духовно багатой, творчої особистості, здатної до соціально-економічних перетворень, не мислиться без належного розвитку інтелектуальних умінь, відповідної мовної освіти, культури мовлення.

Сформувані особистість, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами рідної мови, є можливим за умови реформування початкової школи й оновлення її змісту освіти. Саме тому в Державному стандарті початкової загальної освіти основною серед змістових ліній мовної освіти, за якими має здійснюватися оволодіння українською мовою, визначено комунікативну. Відбувається переорієнтація процесу навчання української мови на розвиток мовної особистості молодшого школяра, формування його комунікативної компетентності.

Завдання практичного оволодіння мовою зумовлюють необхідність звернення методики до лінгвістики тексту. Розв'язання даної проблеми започатковано в дослідженнях В. Бадер, Л. Варзацької, М. Вашуленка, Н. Гац, Д. Кравчука, Т. Ладженської, Л. Нечай, В. Мельничайка, О. Мельничайко, В. Собко та ін. Науковці довели принципову

доцільність і можливість введення відомостей з лінгвістики тексту у практику навчання мови молодших школярів і формування на цій основі комунікативно-мовленнєвих умінь, що вже частково реалізовано в підручниках з української мови.

Внесення до сучасного шкільного курсу української мови елементів лінгвістики тексту дало змогу значно підвищити рівень засвоєння молодшими школярами комунікативних умінь. Разом з тим, вивчення типових недоліків учнівських висловлювань дозволяє зробити висновок, що навчання школярів будувати систему структурно-семантичних зв'язків між компонентами тексту ще далеко від завершення. Причину цього ми вбачаємо у недостатньому дослідженні лінгводидактичних засад розвитку зв'язного мовлення учнів початкових класів.

Щоб підвищити ефективність формування у молодших школярів умінь будувати зв'язні висловлювання, доцільно зосередити увагу не лише на внутрішній функції частин мови, їх синтаксичній ролі в реченні, а й на здатності частин мови виконувати ще й зовнішні функції – служити засобом зв'язку в тексті.

Мета статті – обґрунтувати необхідність і доцільність удосконалення роботи над займенником як засобом зв'язності тексту у практиці навчання учнів початкових класів.

Займенник є одним із активних і найуживаніших засобів міжфразового зв'язку. Функцію зв'язності ця частина мови набуває з огляду на свою семантичну природу. Конструкція, до якої входить займенник, що заміщує будь-який елемент попереднього (чи наступного) відрізка тексту, вже свідчить про те, що ця конструкція семантично недостатня і повинна завжди сприйматися у зв'язку з відрізком тексту, що містить слово, яке заміщується. Займенники можуть заміщувати слово, словосполучення, речення і групу речень.

Учні спостерігають за засобами зв'язку речень у тексті вже починаючи з другого класу, у тому числі й займенниками, вчать-ся користуватися цими засобами у власних висловлюваннях. Адже над формуванням вміння будувати зв'язні висловлювання робота учнів розпочинається вже з першого класу. Вчитель, паралельно з формуванням у першокласників умінь читати і писати, відповідно до навчальної програми, готує дітей до побудови зв'язних висловлювань – збагачує лексичний запас школярів словами різних тематичних груп, вчить будувати словосполучення і речення, доповнювати незавершені речення, використовувати засоби міжфразового зв'язку. Дружокласники на уроках української мови, крім вивчення граматичного матеріалу, перебудовують деформовані тексти, створюють невеличкі письмові розповіді на важливу для них тему.

У третьому і четвертому класах здійснюється безпосередня робота над формуванням у школярів умінь будувати усні і письмові твори та перекази.

Однак часто учні неправильно вживають займенник як засіб зв'язності. Серед помилок, недоліків найчастішими є: невірний повтор займенника; невдале його використання, яке призводить до двозначності; неправильний вибір засобу

зв'язності, що стає порушенням смислового зв'язку між реченнями; пропуск у тексті необхідного займенника; надмірне його вживання. Такі помилки свідчать про те, що учні незнайомі з певним теоретичними відомостями, засіб зв'язку найчастіше вибирається ними інтуїтивно.

Вивчаючи займенник як частину мови, потрібно наголосити учням, що він не називає предметів, а тільки вказує на те, що було вже назване у попередніх реченнях, таким чином, пов'язує речення в тексті, слугуючи засобом зв'язку.

Для опрацювання займенника як засобу зв'язності доцільно відвести чотири години. На першому уроці потрібно формувати уявлення про роль займенників у тексті; розвивати вміння виявляти в тексті займенники і визначати їх роль; формувати вміння повновлювати втрачений між реченнями зв'язок. На другому уроці слід розширювати уявлення про роль займенників у тексті (використовується для зв'язку груп тематично пов'язаних речень, як засіб уникнення повтору слів, а вмотивований повтор займенників уживається з метою емоційного підсилення висловлюваного); розвивати вміння визначати роль і використовувати в тексті згадані займенники; формувати вміння уникати недоцільного повтору займенників. Третій урок присвячений розвитку вміння правильно вживати у тексті займенник як засіб зв'язку і редагуванню текстів із неправильним використанням займенників. На останньому уроці учні працюють над вдосконаленням правильного вживання в тексті займенників як засоби зв'язку, комунікативно доцільно використовувати інші засоби зв'язності в тексті.

Реалізація цих завдань здійснюється через систему вправ, під час виконання яких учні переходять від вправ розпізнавального характеру до конструктивно-творчих, а від них – до творення власних текстів.

Надіємось, що результати наших наукових пошуків сприятимуть вирішенню проблеми, пов'язаних з формуванням у молодших школярів комунікативно-мовленнєвих умінь, а вчителі початкових класів, усі за-

цікавлені читачі почерпнуть для себе потрібну інформацію про те, як, використовуючи ресурси програмового матеріалу, розвивати в учнів більш цілеспрямовані та продуктивні вміння і навички побудови зв'язних висловлювань.

Література

1. Васильківська Н. А. Елементи лінгвістики тексту в початковому курсі української мови. – Тернопіль: ТНПУ, 2015. – 148 с.
2. Васильківська Н. А. Методика роботи над засобами зв'язності тексту в початкових класах: монографія. – Тернопіль: ТНПУ, 2011. – 204 с.
3. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: методичний посібник. – К.: Освіта, 2006. – 268 с.
4. Гац Н. А. Засоби зв'язності тексту у початковому навчанні рідної мови // Початкова школа, 1996. – №1, С.23-29.
5. Гац Н.А. Ознайомлення школярів із займенником як засобом зв'язності тексту // Початкова школа, 1996. – №4, С. 18-21.

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ ТА ЙОГО ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ

Мазайкіна Ірина Олегівна

аспірант кафедри педагогіки

Вінницького педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського

викладач кафедри іноземних мов, з курсом латинської мови та медичної термінології

Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

Основу організації особистісно орієнтованого підходу в навчанні становлять концептуальні положення психологів про домінуючу роль діяльності у спілкуванні та формуванні особистості. Відповідно до цього, навчальний процес повинен бути спрямований не тільки на засвоєння знань, а й на способи засвоєння та процеси мислення, на розвиток творчих здібностей. Досить важливим є те, що в центрі навчання має знаходитися учень, його інтереси, мотиви, схильності.

Передумовами виникнення особистісно орієнтованого підходу в освіті стали дослідження таких представників класичної світової психології як У. Джемс, З. Фрейд, К. Юнг, а також психологів радянського періоду, таких як Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн.

Одним із засновників особистісного підходу в освіті є Б. Ананьєв, який, виділяючи триаду «індивід — особистість – індивідуальність», співвідносив її із розумінням людини як суб'єкта пізнання, спілкування та праці. Дослідник вважав, що інтеграцією всіх властивостей людини як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності є індивідуальність [1, с. 267]. Науковець зазначав, що формування особистості настає значно пізніше, ніж формування та розвиток індивіда.

Отже, для побудови системи особистісно орієнтованого навчання педагог має вірити в кожного учня; сприймати його таким, яким він є; ніколи не підкреслюва-

ти його недоліків, помилок чи невдач; спиратися на сильні сторони кожного учня; виявляти інтерес до нього; демонструвати повагу та довіру, взаємну зацікавленість у співробітництві та взаємодопомозі; дозволяти учню самому вирішувати проблеми там, де це можливо; проявляти емпатію, оптимізм у стосунках з учнями; заохочувати його творчу ініціативу, створювати ситуації успіху тощо.

Особистісно орієнтоване навчання – це природна система розвитку неповторної особистості з урахуванням індивідуальних особливостей кожного студента чи учня [3, с.423]. В процесі особистісно зорієнтованого навчання в учнів формується самостійність, ініціативність, відповідальність, критичне мислення та інші особистісні якості. В умовах ОЗН учень перестає бути об'єктом навчання, навпаки – створюються можливості для його самопізнання, самоосвіти, самовиховання, саморозвитку. Кожний учень намагається проявити свою індивідуальність, особливості характеру.

У суспільстві, в якому відбуваються процеси інтелектуалізації всіх сфер життєдіяльності, значно підвищується рівень соціальної відповідальності всіх його громадян. У нових соціально-економічних умовах актуальною стає проблема виховання активної особистості, здатної до самостійного вибору, постановки й реалізації цілей. Попитом користуються фахівці, які можуть оперативно приймати рі-

шення навіть у критичних ситуаціях, знаходити свій шлях у нових умовах праці та в новому оточенні, а також встановлювати нові стосунки в різних ситуаціях, що швидко змінюються [4, с.139].

Іноземна мова як навчальний предмет володіє значними можливостями для створення умов культурного та особистісного становлення людини. Тому на сучасному етапі розвитку освіти основною метою навчання іноземним мовам є особистість, яка здатна та бажає брати участь у міжкультурній комунікації. Вивчення іноземної мови повинно забезпечувати умови для самореалізації особистості студента, розвитку його творчого потенціалу, формування його основних життєвих компетенцій, уміння ефективно взаємодіяти з іншими в процесі діяльності. Головною умовою реалізації цієї мети є парадигма особистісно зорієнтованого навчання, яке базується на урахуванні особистісних якостей та інтересів студентів і сприяє подальшому їх розвитку. Організація особистісно зорієнтованого навчання – це процес створення таких педагогічних умов, які б сприяли активному становленню суб'єктності студентів у процесі особистісно орієнтованої розвивальної взаємодії в системі «викладач-студент» [2, с.169].

Отже, особистісно зорієнтоване навчан-

ня передбачає відмову від авторитарного стилю викладання й перехід до демократичного стилю, повагу до особистості учня чи студента, визнання права на їх індивідуальність. Особистісно зорієнтована освіта надає навчальний характер таким відносинам, в яких переважає атмосфера інтелектуальних, моральних, естетичних хвилювань, спільна творчість учнів і вчителів, чого неможливо досягти в умовах навчально-дисциплінарної парадигми [5, с.66].

Список літератури:

1. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания / Б. Г. Ананьев. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2001. – 272 с.
2. Боднар У. С. Особистісно орієнтовані технології навчання німецької мови в економічних вищих навчальних закладах / У. С. Боднар // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2010. – №2. – С.168-171.
3. Буриев Т. К. Технология лично-ориентированного обучения / Т. К. Буриев // Молодой ученый. – 2014. – №10. – С. 423-424.
4. Гривнак Б. Парадигма особистісно орієнтованого навчання на початку нового століття / Гривнак Б. // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2010. – Випуск 42. – С.138-144.
5. Ричкова Л. В. Умови для гуманізації навчально-виховного процесу в загальноосвітньому закладі / Л. В. Ричкова, О. Г. Великанова // Гуманістична місія освіти. Збірник доповідей науково-практичної конференції, м. Вінниця, 6-7 червня 2000 року. – Вінниця: УШВЕРСУМ-Вінниця, 2000. – С.65-69.

УДК: 378+72+37.015.31+7.049.6

FORMATION OF THE CREATIVE ASPECT IN THE FIGURE ON THE EXAMPLE OF IMPLEMENTATION «PLOT-THEMATIC STILL LIFE» STUDENTS OF THE FIRST COURSE OF ARCHITECTURAL SPECIALTIES

Yelena Yevgen'yevna Belgorodskaya

Candidate of pedagogical sciences, Associate Professor of the Department of Drawing, Painting and Architectural Graphics;

Pavel Petrovich Bashkatov

Assistant of the Department of Drawing, Painting and Architectural Graphics Architectural and Art Institute, Odessa Academy of Construction and Architecture Str. Didrikhsona 4, Odessa, Ukraine

В статье рассмотрена одна из ведущих дисциплин в обучении будущих архитекторов – рисунок. Рисунок является главным изобразительным средством творческого метода архитектора. Рассмотрен творческий аспект в рисунке на примере выполнения задания «Сюжетно-тематический натюрморт» в технике мягкого материала.

Ключевые слова: архитектурное образование, академический рисунок, сюжетно-тематический натюрморт, мягкий материал, творчество, креативность.

The article considers one of the leading disciplines in the training of future architects - drawing. Drawing is the main visual means of the creative method of the architect. The creative aspect in the drawing is considered on the example of the task "Subject-thematic still life" in the technique of soft material.

Keywords: architectural education, academic drawing, subject-themed still life, soft material, creativity, creativity.

The problem of the research and its relevance. The transformations taking place in the sphere of education are a natural continuation of the society's need for development. They assume a qualitatively new approach, establishing a strategy and the main directions of its development, including in architectural education. The French philosopher of the 13th century D. Diderot wrote that "a country where people would be taught to draw as well as they learn to write would soon surpass all other countries in all arts, sciences and crafts" [8]. At present, the architect's drawing is not simply defined as a means of professional communication or as a "language" of dialogue: architect-performer-consumer, and treated as one of the main tools of the creative process.

Drawing - one of the leading disciplines in the training of the architect, as is the main

means of visual creative method architect. For the successful execution of any project task, the architect must have a good command of the art of drawing. Therefore, the aim of architectural education is to prepare students for active creative practical activities. The high art of drawing is one of their qualitative criteria for the professionalism of future architects.

Analysis of recent research and publications. The state of the study of the problem is characterized by the detailed development of methods for teaching drawing in art and architectural educational institutions. Questions devoted to the basics of the drawing, the initial information about the drawing, the basics of the graphic reading, the theory and methodology of teaching the drawing for artists are in the works of P. Chistyakova, M. Bernshteyna, N. Radlova, P. Pavlinova, A. Sidorova, N.

Rostovtseva, N. Tretyakova; The basis for the organization of the professional training of the architect through the means of fine arts was the works of G. Beda, V. Lebedko, V. Kuzina, N. Rostovtseva, Ye. Shorokhova and others.

The theme of the drawing was presented by O. Avsyas, Yu. Lapin in his works. The questions of the graphic composition were raised by a number of artists and art critics, among them V. Kandinsky, V. Favorsky, M. Alpatov, N. Volkov, E. Shorokhov. The problems of the methodology of teaching a drawing in an architectural college for the training of future architects were revealed by D. Kardovsky, V. Yakovlev, K. Kornilov, A. Soloviev, A. Deineka.

Allocation of previously unresolved parts of a common problem. The higher architectural school lays the foundations for professional literacy and skill, forms the worldview of the architect. A special role here is given to the drawing as the basis of all types of fine arts. Drawing is a means of expressing thoughts, fantasies, ideas in any compositional and project work. It first of all teaches us to think in form, to understand the constructive basis, to represent the plastic structure of an object on a plane.

The status of the profession of the architect should not be formed spontaneously, but purposefully through the vocational training system, where one of the main tasks is to achieve a clear awareness of this professionalism in the students themselves. The entire preparatory process of the architect's work is closely connected with the depiction of the objective world. To complete the architectural project, preliminary sketch material is collected, sketches are made, all ideas are fixed in the pencil. That is why in the system of architectural education drawing is one of the basic disciplines. Hence, in the process of preparing the student-architect, it is necessary to develop such qualities as the concept of composition, constructive construction, scale and proportionality, the object's texture and its black and white modeling. Further improvement of the quality of teaching the picture, the introduction of innovative methods of teaching the

drawing, the higher architectural institution of higher education, causes constant research in these areas.

The purpose of Article - Study and analyze the formation of the creative aspect in the drawing for students of architectural specialties on the example of the task "Subject-thematic still life" in the technique of soft material.

Statement of the main material. Modern architects switch to computer technology, while losing the skills of man-made images, the value of which can not be replaced by any technical progress. However, the importance and necessity of computer technologies is obvious, they contribute to speeding up the creative process, design, modeling and other auxiliary work of the architect. Drawing in the creativity of the architect is, above all, the main means of expressing the architectural design. Because it is the drawing, even before the drawings and layouts appear, can give the architect an idea of the final result of his architectural image. Another important aspect in the professional work of the architect is the use of drawing as a means of cognition in the study, exploration of the surrounding world. The French architect Le Corbusier noted that "by drawing, the student sees the origin of things .... Careful study of nature develops a sense of beauty, a sense of taste "[5]. That is why in the preparation of the architect it is especially important to study the experience of the great masters of architecture and fine art, to comprehend architecture and its style features through the image of the creations of its predecessors. In classical fine art drawing occupies an important place. He actively participates in solving a variety of creative tasks. This is the foundation on which the work of art is built. The teaching of the drawing in architectural schools is focused on the forthcoming joint professional activity of the architect with engineers, sculptors and painters of the decorative-monumental genre, customers and affirming institutions for creating new spatial forms and organizing the environment that surrounds the person. And if the architect aspires to more perfect solution of all problems

of designing, then drawing is one of the means of achieving this goal. Unlike the painter's painting, where the play of light and shadow dominates, the softness of the outline of the form, the connection with the air environment, the detailing of the depicted, the architect's drawing is often conditional, modest in the choice of pictorial means, he is preferably a purely linear image. Characteristic for the architectural design is its conciseness, rigor and simplicity.

Systematic classes of drawing (from nature, on presentation, from memory) contribute to the development of space-spatial, logical thinking. The drawing allows the architect to transform the living material of his observations into architectural images, thereby activating the development of his creativity. In the period of higher education, training should be carried out in three stages:

- 1) reproductive activity;
- 2) reproductive - creativity activity;
- 3) creative activity.

This approach ensures the gradual formation of students' professional skills and creativity, despite initially different training in the field of drawing. The high art of drawing is one of their qualitative criteria for the professionalism of future architects. In this regard, I would like to highlight the quality necessary to the architect as creativity and creativity.

Between the educational and creative drawing there is a link, many researchers have pointed out. Professor-methodologist N.N. Rostovtsev, said that "Drawing is a complex creative process, having its own structure and unified continuous development ... Conditional from a purely pedagogical position are our arguments about the educational and creative drawing. In reality, both the educational and creative drawing embody creative processes, they differ only in character and degree of activity. Very often in the educational drawing the creative potential is much higher than in the creative figure "[1; 6; 7]. The complexity of teaching academic design lies in the unity and contradiction of educational and creative tasks. In the process of teaching the drawing, they have a direct impact on each other. To

divide educational and creative activity during the creation of the image is impossible, for creativity is a component part of the study and at the same time its result. Of course, there are differences between the academic drawing and the creative drawing of the artist, but with a deeper analysis it turns out that there is more in common between them than different. The form and laws of constructing an image are basically the same. The composition, the visual characteristics of the material, the basis - all this we find in the training drawings. The difference lies in the expressiveness of the image itself, in the level of comprehension of the artistic image, in the achievement of perfection and the grace of execution. Thus, creative drawing is a logical continuation of the process of development of academic drawing. In both cases, drawing is both cognitive and creative. Academic drawing involves the unity of the solution of educational and creative tasks. Psychologists and teachers believe that the development of creative abilities and the growth of creative activity are most effective in the learning process, since the activity itself in the course of the teaching is cognitive and creative. All stages of artistic development of activities during painting from nature are interrelated and have a clearly expressed creative character [1; 4; 6].

Proceeding from the tasks of educational and creative drawing and the general laws of the artistic image, we can note four points that contain a creative beginning in the work of students:

1. Active perception of nature for the purpose of its image.
2. Analysis of the qualitative characteristics and constructive structure of the depicted. Harmonization in the construction and study of forms, in accordance with the general and the particular. Definition of the main and subordination of details.
3. Creating a full-fledged image of the depicted object.
4. Execution of the image by a certain technique using the scientific foundations of fine art and expressive possibilities of graphic materials.

All these moments have a direct bearing on the creative activity of students during academic drawing from nature and in the aggregate give the image artistic expressiveness. The most important mechanism that stimulates the educational and creative activity of students and the development of their abilities is the installation of the educational process to create an expressive image, and ultimately - the artistic image. Study of the theme "Subject-thematic still life" on discipline "Drawing, painting, sculpture. Figure »is due to the integration of the content and tasks of professionally-oriented architectural and especially artistic disciplines in the process of preparing future architects. In the process of studying the topic, students acquire theoretical knowledge about the rules of composing a still-life, about composition in a graphic still-life, traditional graphic techniques, get acquainted with the graphic possibilities of the image with soft materials (sanguine, coal, pastel, etc.). In art still life is one of the independent genres, which are embodied in the shape various objects around us and things. Its aesthetic value is determined not only skill transfer materiality and texture of objects, but also their beauty, character forms expressing certain emotional mood. The still life image in the study assignment is the basis for the transition to a serious study of the main provisions of the realistic drawing [3; 4].

The task "Subject-themed still-life" is performed in the technique of soft material. Students select tinted paper and the corresponding to it - soft material. Each art material has inherent properties (color, degree of hardness, transparency, etc.), depending on the method of preparation, the composition of the dyes-pigments entering into it, the binder (glue and special impurities). Fine materials can be black-gray (black ink, watercolor, sauc, charcoal, graphite pencil) and colored pigments (color ink, watercolor, pastel, sanguine, markers, flowmasters) of mostly mineral origin, both natural and artificially prepared .

Different ways of artistic representation of the objective world - painting, drawing, engraving - called "technicians".

Each technique has its own expressive possibilities, and the choice of a particular image method depends on the goal that the artist, architect, designer sets against his perception of the depicted object. The system of means and methods of working with graphic materials, through which the visual image is realized on a flat sheet of paper, is called the technique of drawing. Knowledge of the means and techniques, the ability to use them makes it possible to realistically depict the surrounding reality, graphically expressively and correctly express their thoughts about it. The correct choice of material and techniques of work will help convincingly express the image on the plane. The choice of material and technology is dictated by the general plan.

The practical task "Subject-thematic still life" is performed taking into account the following stages of work:

Ist stage. Visual study of nature. Composition placement on the specified format.

Organization of the workplace. The choice of point of view (Photo fixation). Using the viewfinder. Execution of photo-sketches (linear, tonal). Composition placement of still life on a given paper format. Search for the compositional center. Determination of the main dimensions of the still life. Search for the basic tonal relations.

IInd stage. Constructive analysis of the form of objects, determination of proportional relations.

Finding the overall dimensions of each object, their proportions. The mutual arrangement of each object. Linear and constructive construction of a still life, taking into account the specification of the sizes of objects, the nature of the forms and their mutual arrangement.

Stage IIIrd. Volume-plastic characteristic of a still-life with the help of light and shade.

Identify the large shape of objects with the help of chiaroscuro. The definition of tonal relations between objects and the background. Comparison of objects by texture and materiality. Application of features of technical methods of work with graphic materials when working on a still-life.

IVth stage. Working out of details. Subordination of details to the whole. Generalization.

Work from the general to the particular. Identification of material qualities of objects. Work on the details of the still life. Highlighting the main and softening the secondary in the image.

Methodical commentary: Still life is an educational setting expressing goals and tasks, in the process of solving which students should develop new knowledge and skills. The setting itself should promote a holistic vision of the beautiful; The ability to analyze the plastic and the design of the form, the materiality of things and their texture, the plane and space, plans, objects, symmetry and asymmetry, balance and instability, black and white relations. To put the still life of objects take so much that the composition is not very difficult. An example can serve: a still life of household items of different materials: glass, clay, metal, faience, ceramics, drapery. The still life is drawn in daylight and artificial light. Lighting can be applied directly, laterally, overhead.

The still life can be arranged:

- A) above the horizon line;
- B) below the horizon line;
- C) at the level of the horizon line.

In the process of work on the educational still life, the emotional preparation of the student is also very important. To do this, you first need to carefully study the still life, "to consider objects not passively, revealing only their utilitarian value and the beauty of each individually, and to see everything as a whole, to evaluate with a common look and try to understand the emotions and associations that awakened the natural setting" [1; 2; 3].

To develop skills and skills of working with soft materials, we offer the following options for independent work.

Exercise №1. Still life of everyday objects with a simple form.

Assignment: On the A-3 format, draw a plot-thematic still-life from objects of everyday life contrasting in tone and form), using as a basis toned paper in contrast to objects of everyday life. To transfer the materiality of objects, using the graphic possibilities of

graphic materials. Material: tinted paper, coal pencil, charcoal, rosette, sanguine, sepia (to choose from). Task: In A-3 format, draw a plot-thematic still-life from objects of everyday life contrasting in tone and form), using as a basis toned paper on Contrast with everyday objects. To transfer the materiality of objects, using the graphic possibilities of graphic materials. Material: tinted paper, coal pencil, charcoal, rosette, sanguine, sepia (to choose from).

Exercise №2. Still life of everyday objects contrasting in tone and shape.

Assignment: On the A-3 format, draw a plot-thematic still-life from objects of everyday life contrasting in tone and form), using as a basis toned paper in contrast to objects of everyday life. To transfer the materiality of objects, using the graphic possibilities of graphic materials. Material: tinted paper, coal pencil, charcoal, rosette, sanguine, sepia (to choose from).

Exercise №3. Subject-thematic still life "In the artist's studio".

Assignment: On the A-3 format, perform a drawing of a theme-thematic still-life "In the artist's studio". In the process of creating an educational still life, use objects of different texture (gypsum floral ornament, architectural fragment, glossy vases, jugs, metal objects, etc.).

Pass the materiality and texture of objects, using the visual possibilities of the tricolor technique. Material: tinted paper, coal pencil, charcoal, rosette, sanguine, sepia (to choose from).

Methodical commentary: When working on a still-life, one should begin by identifying a large form with the help of chiaroscuro, establishing tonal relations both between objects and the background. It is necessary to trace the direction of the light rays incident on the surface of objects. Having determined the boundaries of light and shadows, proceed to laying the tone. So, in the beginning it is easy to lay own shadows on all subjects. And the shading of the shadow must begin with the darkest object, which makes it possible to determine the strength of the tone of your own shadows

on other objects. Laying your own shadows allows you to compare large volumes of drawings with in-kind and thus allows you to specify the proportions. After clarification, and if necessary, correction of errors in the proportions should be laid half-shade and strengthen the tone of their own and falling shadows. The basic black and shade pads should be addressed not to white paper, but to the background, so work on the background should go simultaneously with the detection of volume. When working with charcoal on toned paper, the tone is provided by an easy feathering with the use of directed strokes in accordance with the outline. You should also consider the texture of the paper, which creates its own linear drawing. Using linear strokes and feathering, you can add the basic glare on objects with a white pastel pencil having a similar texture to the coal. A wide range of shades is achieved as a result of grinding coal on paper, gradually adding more coal. Different parts are consistently worked out with sharply sharpened coal. In the process of work it is necessary to observe the necessary accuracy in order to keep the main glare bright, almost white, since the effect of the drawing is based on a strong contrast. When working with pencils *konta* (drawing on toned paper in white or sanguine), the paper is an average tone, which allows you to effectively manipulate the three colors. This technique is known as “trios couleurs” (tricolor). Features of the work in this technique are to study the light areas. The main highlights are usually highlighted in white last. Working in this technique drawing can begin with the study of the lightest areas in nature, gradually moving to darker tones, leaving the paper free for medium tones. The technique of using *konta* pencils allows the use of a feathering method, but one should be careful at the very beginning and try not to cover the paper too tightly so as not to clog the drawing field. This stage of work on the drawing of still life should be given the most serious attention. Since, to the extent that a large form is correctly solved, how thoroughly the basic tonal relations will be found, further detailed study of the entire

group of objects depends [2; 3].

Conclusions. Orientation of the educational process to the value categories of art, in this case the image, is an attempt to create a problem-creative situation, when the student must find non-standard solutions and creatively use the means at his disposal for expression of the artistic image. Solving the problem-creative tasks, the students include thinking and imagining in the work, replenishing knowledge and mastering various ways of image. It is during this activity that skills and skills are a prerequisite, an important condition for the development of creative abilities. Gradually, they from the elementary “repetitions of the movement of the hand” are transformed into the art of creating an expressive image. Academic drawing helps the student, the future architect, to learn and master the reality in various types of spatial-plastic arts. A drawing is an area of graphic art in which a modern architect must work actively. “On the one hand, the value of the architectural pattern is auxiliary, almost technical. On the other hand, this is the field of direct application and live play of the creative forces of the architect, the primary, albeit schematic and initial embodiment of the spatial image, alas, not always receiving practical realization “[5]. Very important in the architectural and visual activity phase in the academic drawing, which provides independent activity of students and leading to mastery in the image. Consequently, mastery in architecture is the level of the cultural, professional and ideological potential of a creative person and without the ability to draw well, express their thoughts with simple pictorial media on paper, this level can not be achieved. In the work of the architect, the architectural design is the beginning of the beginnings, so improving ownership of it helps not only to develop a professional handwriting, but also shapes the general culture of the future architect.

Литература:

1. Беда Г. В. Основы изобразительной грамоты: Рисунк, живопись, композиция. Учеб. пособие / Г. В. Беда. – М.: Просвещение, 1981. – 239 с.
2. Бесчастнов Н. П. Графика натюрморта: учеб. по-

- собою для студентів вузів, навчаючихся по напрямку підгот. дипломів спеціалістів «Художеств. проєктирование изделий текстил. и лег. Пром-сти» / Н. П. Бесчастнов. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2008. – 255 с.; ил.; 48с. цв. ил.: – (Изобразительное искусство).
3. Карпова С. М. Сюжетно-тематичний натюрморт: методичні вказівки до виконання завдання «Сюжетно-тематичний натюрморт» на практичних заняттях з дисципліни «Рисунок, живопис, скульптура. Рисунок» для студентів I курсу напрям підготовки 6.060102 «Архітектура» / С.М. Карпова, О.Е. Білгородська, Т.В. Міхова. – Одеса: Астропринт, – 2016. – 68с.
  4. Ли Н. Г. Основы учебного академического рисунка / Н.Г. Ли – М.: ЭКСМО-ПРЕСС, 2004. – 480 с.: ил.
  5. Максимов О.Г. Рисунок в архитектурном творчестве. Изображение, выражение, созидание: учеб. пособие для вузов / О. Г. Максимов. – М.: Архитектура-С, 2003. – 464 с.
  6. Маркитантова Т.О. Особенности методики обучения рисунку студентов архитектурно-строительного вуза: дис. ...кандидата пед. наук: 13.00.02 / Татьяна Олеговна Маркитантова – Санкт-Петербург, 2009. – 165с.
  7. Ростовцев Н. Н. Академический рисунок: Курс лекций. Учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов / Н.Н. Ростовцев. – М.: Просвещение, 1973. – 330 с.: ил

REFERENCES

1. Beda G. V. (1981) *Osnovy izobrazitelnoi gramoty: Risunok, zhivopis, kompozitsiia. Ucheb. posobie* [Fundamentals of fine arts: Drawing, painting, composition. Tutorial] Moskva: Prosveshchenie [in Russian].
2. Beschastnov N. P. (2008) *Grafika natiurmorta: ucheb. posobie dlia studentov vuzov, obuchaiushchikhsia po napravleniiu podgot. diplomir. spetsialistov «Khudozhestv. proektirovanie izdelii tekstil. i leg. Prom-sti»* [Still life's graphics: tutorial for university students studying in the direction of training graduates «Artistic design of textile and light industry products»] Moskva: Gumanitar. izd. tcentr VLADOS, (Izobrazitelnoe iskusstvo) [in Russian].
3. Karpova S. M. (2016) *Siuzhetno-tematichnyi natiurmort: metodychni vkazivky do vykonannia zavdannia «Siuzhetno-tematichnyi natiurmort» na praktychnykh zaniattiakh z dystsypliny «Rysunok, zhyvopys, skulptura. Rysunok» dlia studentiv I kursu napriam pidhotovky 6.060102 «Arkhitektura»* [Plot-themed still life: Guidance for the task "Plot-themed still life" in practical classes of discipline «Drawing, painting, sculpture. Drawing» for students of I year training direction 6.060102 «Architecture»] Odessa: Astroprynt [in Ukrainian].
4. Li N. G. (2004) *Osnovy uchebnogo akademicheskogo risunka* [Fundamentals of educational academic drawing] Moskva: EKSMO-PRESS [in Russian].
5. Maksimov O.G. (2003) *Risunok v arkhitekturnom tvorchestve. Izobrazhenie, vyrazhenie, sozidanie: ucheb. posobie dlia vuzov* [Drawing in architectural work. Image, expression, creation: tutorial for universities] Moskva: Arkhitektura [in Russian].
6. Markitantova T.O. (2009) *Osobennosti metodiki obucheniia risunku studentov arkhitekturno-*

stroitel'nogo vuza [Methodology peculiarities of teaching students of architecture and construction university] Sankt-Peterburg., Candidate's thesis [in Russian].

7. Rostovtcev N. N. (1973) *Akademicheskii risunok: Kurs lektcii. Ucheb. posob. dlia stud. ped. in-tov* [Academic drawing: Lecture course. Tutorial for students of pedagogical universities] Moskva: Prosveshchenie [in Russian].

Елена Евгеньевна Белгородская,
кандидат педагогических наук, доцент
кафедры рисунка, живописи
и архитектурной графики

Павел Петрович Башкатов
ассистент кафедры рисунка, живописи и архитектурной графики
Архитектурно-художественного института,
Одесской академии строительства и архитектуры
ул. Дидрихсона 4, м. Одесса, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ ТВОРЧЕСКОГО АСПЕКТА В РИСУНКЕ НА ПРИМЕРЕ ВЫПОЛНЕНИЯ ЗАДАНИЯ «СЮЖЕТНО- ТЕМАТИЧЕСКИЙ НАТЮРМОРТ» СТУДЕНТОВ ПЕРВОГО КУРСА АРХИТЕКТУРНЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

В статье рассмотрена одна из ведущих дисциплин в обучении будущих архитекторов – рисунок. Рисунок является главным изобразительным средством творческого метода архитектора. Рассмотрен творческий аспект в рисунке на примере выполнения задания «Сюжетно-тематический натюрморт» в технике мягкого материала.

Ключевые слова: архитектурное образование, академический рисунок, сюжетно-тематический натюрморт, мягкий материал, творчество, креативность.

Олена Євгеніївна Білгородська

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри рисунка, живопису та архітектурної графіки

Павло Петрович Башкатов

асистент кафедри рисунка, живопису та архітектурної графіки
Архітектурно-художнього інституту,
Одеської академії будівництва та архітектури
вул. Дідріхсона 4, м. Одеса, Україна

**ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО АСПЕКТУ У РИСУНКУ
НА ПРИКЛАДІ ВИКОНАННЯ ЗАВДАННЯ «СЮЖЕТНО-
ТЕМАТИЧНИЙ НАТЮТМОРТ» СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО
КУРСУ АРХІТЕКТУРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

У статті розглядається одна з головних дисциплін у навчанні майбутніх архітекторів – рисунок. Рисунок є головним образотворчим засобом творчого методу архітектора. Розглянуто творчий аспект в рисунку на прикладі виконання завдання «Сюжетно-тематичний натюрморт» в техніці м'якого матеріалу.

Ключові слова: архітектурна освіта, академічний рисунок, сюжетно-тематичний натюрморт, м'який матеріал, творчість, креативність.

PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION THE COURSE “SELF-EDUCATIONAL MANAGEMENT” IN THE PROCESS OF FUTURE ECONOMISTS’ PROFESSIONAL TRAINING

Kasiants S. E.

senior lecturer, the Department of Professional English Education, Petro Mohyla Black Sea National University

---

The main features of the teaching the course “Self-educational management” in the process of professional training of future economists as one of the pedagogical conditions of their self-educational competence formation are distinguished in the article.

Keywords: self-educational competence, professional training of future economists, interactive methods.

Self-educational competence is necessary for the process of self-development of future economists in modern conditions of social and economic development. Mastering the methods and ways of personal and professional development is especially important for students-economists due to constant changes in the legislature of economic sector, particularly in the tax law that requires regular updating of knowledge and improving of qualification. Therefore it is necessary to form self-educational competence of economists that requires a set of knowledge, abilities and skills that will serve the tools of their successful professional self-actualization in their professional activity. Efficiency of the process depends on the level of economists’ mastering methods and techniques of cognitive and searching activity organization. Mastering these methods for future economists is the main purpose of teaching the course “Self-educational management” as a part of their professional training at the university, during which the teacher’s task is to implement the necessary pedagogical conditions that contribute to the successful formation of self-educational competence of students.

The problem of the process of formation future economists’ professional competence is researched by such scientists as: N. Boyarchuk [1], O. Nozhovnik [3] and H. Cheporova [5]. Modeling the process of the formation students’ self-educational competence of

different specialties is analyzed in the works of N. Voropay [2], O. Nozhovnik [3] and E. Spivakov’ska-Vandenberh [4].

Special course “Self-educational management” is implemented in the process of professional training of future economists in order to form self-educational competence of students which requires a number of skills that allow students-economists in the future to organize a continuous process of professional and personal development.

The object of special course is content aspect of self-educational competence of future economists as an integral part of their professional competence.

The subject of the special course - methodical maintenance of process of formation future economists’ self-educational competence in the course of training at the university.

Special course program means preliminary diagnosis (determining the actual level of formation self-educational skills of students); conducting a series of workshops, seminars, self-preparatory work; final diagnosis and monitoring results. During studying a special course process of forming self-educational competence of future economists is performed during seminars and self-preparatory work. Informational block of special course is disclosed during seminars, while the formation of practical skills of students is carried out during the workshops using various interactive techniques.

The theoretical module of special course involves analysis of the essence of the concept “self-education” as a psychological and educational phenomenon, systemic approaches to the description of this category in various fields of science; the essence of self-educational competence, defining and characterizing content of the structural components of future economists’ self-educational competence. Practical module is aimed at organization quaziprofessional and stimulating educational environment with the purpose of fostering self-educational competence of students-economists.

Special course “Self-educational management” is taught to third studying year students in the third term and accounts three credits (36 hours of contact classes and 72 hours of self-preparatory work).

The content of the course “Self-educational management” involves studying of topics such as: “Self-education as a special kind of cognitive and searching activity” (algorithm of self-education, forms of self-educational activity); “The content of the concept “self-educational competence, its structural components” (the essence of self-educational competence of future economists, its structural components, characteristics of components of future economists’ self-educational skills); “Planning, technology and methods of organizing self-education” (methods of forming self-educational skills, methods of scientific and research activity, technologies of self-directed learning); “The organization of informational and searching activity” (techniques and technologies of informational and searching activity, methods of working with texts of economic specialization); “Time management” (time management strategies and techniques, basic techniques of time planning); “Self-monitoring of cognitive and research activity” (the term “reflection” in self-education, reflexive techniques).

Methodical maintenance of specialized course includes a series of exercises aimed at forming components of future economists’ self-educational competence, debates, role-playing, case studies, mini-workshops, mod-

eration and defense of creative projects. In particular, during the special course mastering students do thematic tests, make abstracts to economic articles, model mind-maps of business situations and economic concepts and phenomena, prepare research papers in the form of articles and their subsequent publication in Ukrainian and foreign scientific journals, making a portfolio of personal achievements in educational and research activity. During trainings students master the basic techniques of goal setting scheme SMART, the method of research activity; text processing technique (the “Mosaic” method, compiling mind-maps in order to master concepts (terminology), abstract, review). The main techniques of time planning (Franklin method, Pareto technique, Eisenhower matrix, ABC analysis, Gantt chart); reflexive techniques (monitoring their own actions with further analysis of the results, portfolio design, self-assessment tests, exercises on reflexive analysis of their actions). The final stage of studying the special course “Self-educational management” is participation of the future economists in discussion club within the student scientific conference, during which they participate in roundtables, case studies, debates.

At the end of studying the special course “Self-educational management” control module is held, which proves the effectiveness of the offered teaching methods, confirmed by rather high results of performed assesment. The grade “A” is received by 29.5% of future economists, grade “B” – by 35% of students and grade “C” – by 20% of students.

Thus, teaching special course “Self-educational management” promotes formation of the self-educational skills of future economists to analyze the necessary information, to plan activity with determining the stages of work, to delegate authority between the team members, to establish interpersonal communication in the process of team work to solve certain problems of a professional character.

References

1. N. K. Boyarchuk Model of formation of future economists’ professional competence [Model’

- formuvannya profesynoyi kompetentnosti maybutnikh ekonomistiv] / Boyarchuk N. K. // Pedagogical Sciences. - 2013 - Vol. 1. - 85-95 pp.
2. N. A. Voropay Formation of self-educational competence of primary school teachers by means of information and communication technologies [Formuvannya samoosvitn'oyi kompetentnosti u maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv zasobamy informatsiyno-komunikatsiynykh tekhnolohiy]: dis. ... cand. ped. sciences: 13.00.04 / Natalia Anatoliivna Voropay. - Kherson, 2011. - 240 p.
  3. O. M. Nozhovnik Formation of self-educational competence of future specialists on international economics in the process of studying foreign languages [Formuvannya samoosvitn'oyi kompetentsiyi maybutnikh fakhivtsiv z mizhnarodnoyi ekonomiky u protsesi vyvchennya inozemnykh mov]: dis... candidate of ped. sciences: 13.00.04 / Nozhovnik Oleh Mykolayovych - K., 2010. - 341p.
  4. E. O. Spivakovskaya Vandenberg Forming self-educational competence of future teachers of humanities by the means of information and communication technologies [Formuvannya samoosvitn'oyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv humanitarnykh spetsial'nostey zasobamy informatsiyno-komunikatsiynykh tekhnolohiy]: abstract. dis. for obtaining degree of candidate of ped. sciences: 13.00.04 "Theory and Methods of Professional Education" / E. O. Spivakovskaya Vandenberg. - Yalta, 2011. - 20 p.
  5. G. E. Cheporova Formation of professional competence of future economists in learning professional disciplines [Formuvannya profesynoyi kompetentnosti maybutnikh ekonomistiv v protsesi navchannya fakhovykh dystsyplin]: abstract. dis. for obtaining scient. degree of candidate. ped. sciences: 13.00.04 "Theory and Methods of Professional Education" / G. E. Cheporova. - Kherson, 2010. - 22 p.

CASE STUDY AS ONE OF THE INTERACTIVE METHODS OF TEACHING ENGLISH

Rozumna T.S.

Ph D in Pedagogy, Associate professor Berdyansk State Pedagogical University

Key words: case, case study, interaction, interactive methods of teaching.

Case study is one of the interactive methods of teaching that gained its popularity in the USA, the UK, Germany and other countries. Researchers have used the case study method for many years across a variety of disciplines. Pioneer work in this field is thought to be the works of William Thomas and Robert Parks from the University of Chicago in the early 1900s. In Ukraine this method became popular at the end of the XX century as learning acceleration in the process of teaching Science disciplines.

Case study is based on the concept of the development thinking abilities. It is an account of an activity, event or problem that contains a real or hypothetical situation and includes the complexities students would encounter in the workplace. Case studies are used to help them see how the complexities of real life influence decisions. Usually students see it as a game, they are interested in taking part in the work, it helps form positive motivation in the process of learning. It is necessary to mention that this method does not demand material resources and time. It can be used in the process of learning new material and in the process of generalization and systematization of the learning material. Cases come in many shapes and sizes from a simple "What would you do in this situation?" question to an elaborate role-playing scenario in which students must resolve a complex questions based on real-world data and documents. How simple or elaborate a case is depends on what you want your students to be able to do at the lesson.

There are some advantages of case studies. They help:

- to develop critical thinking and reflective learning in a student;
- to improve students' organizational skills – as case studies are sometimes very dense in information, the key is to condense this information into logical sections and organize them so that a clear picture of the problem/issue can be understood;
- to enhance communication skills – case studies can be used to improve students' written and oral communication. Non-verbal communication skills are also practiced by using case studies;
- to train managerial communication skills such as holding a meeting, negotiating a contract, giving a presentation etc. Case studies force students into real-life situations to require them to get involved in managerial communication;
- to encourage collaborative learning and team-working skills in the language learner [1, p. 36].

The essence of effective case method learning comprises three key elements: a case study, a class of students willing to prepare the case thoroughly, and a classroom discussion, under the guidance of a skilful teacher. While there are many variations in how case studies can be used, these six steps provide a general framework for how to lead a case-based discussion:

1. Give students ample time to read and think about the case. If the case is long, assign it as homework with a set of questions for students to consider.
2. Introduce the case briefly and provide some guidelines for how to approach it. Clarify how you want students to think about the case.

3. Create groups and monitor them to make sure everyone is involved. Breaking the full class into smaller groups gives individual students more opportunities for participation and interaction. You may also want to divide roles within each group.

4. Have groups present their solutions/reasoning: If groups know they are responsible for producing something (a decision, rationale, analysis) to present to the class, they will approach the discussion with greater focus and seriousness. Write their conclusions on the board so that you can return to them in the discussion that follows.

5. Ask questions for clarification and to move discussion to another level. One of the challenges for a case-based discussion leader is to guide the discussion and probe for deeper analysis without over-directing.

6. Be sure to bring the various strands of the discussion back together at the end, so that students see what they have learned and take those lessons with them.

A case method class means work and preparation for teachers. They must read and understand the case, devise a teaching strat-

egy, decide on critical questions and plan time management and other classroom issues. The effectiveness of a case session is heavily dependent on the knowledge, skill, personality, style and ability of the teacher. For effective class discussion teacher should suggest the following to his/her students:

- carefully listen to the discussion, but do not wait too long to participate;
- collaboration and respect should always be present;
- provide value-added comments, suggestions, or questions.

On the whole, it should be said that case-based approach is a useful method to develop the following skills: group working, individual study skills, information gathering and analysis, time management, presentation skills, practical skills. It gives students the ability to understand quickly a complex problem, rapidly arrive at a reasonable solution, and communicate that solution to others in an effective manner.

References:

1. Merriam S. Case study research in education: A qualitative approach / S. Merriam. – San Francisco : Jossey-Bass, 1988. – 196 p.

РОЛЬ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Чемоніна Л. В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти
(Бердянський державний педагогічний університет), Україна

Загальновідомо, що використання дидактичних ігор на уроках української мови в початковій школі має великий педагогічний потенціал, оскільки вони уможливають створення атмосфери психологічного комфорту [5; 6]. Саме цей факт спричинює високу частотність застосування ігрових методів і прийомів під час навчання дітей української мови. Дослідження М. Вашуленка, Н. Кудикиної, М. Пентилюк, О. Савченко та інших учених дозволили визначити оптимальні способи використання ігрової діяльності в системі уроків [2; 5; 6]. На їх думку, на уроці української мови в початковій школі доцільно використовувати такі дидактичні ігри, організація яких не потребує багато часу на приготування обладнання, запам'ятовування учнями громіздких правил. Перевагу слід надавати саме тим з них, які передбачають участь у них більшості молодших школярів, швидку відповідь, зосередженість довільної уваги [2]. Наведемо приклади щодо використання дидактичних ігор на уроках української мови в початковій школі.

«Ланцюжок слів»

Форма проведення: індивідуальна.

Цю гру варто запропонувати першокласникам під час ознайомлення зі звуком і буквою.

Завдання: Розташуй малюнки так, щоб кожна наступна назва починалася з останнього звука попереднього слова. Почни зі слова *яблуко*.

«Конструктор»

Форма проведення: групова.

Молодші школярі отримують завдання утворити якомога більше слів із букв поданих слів, наприклад: **магазин** (*низ, зима, маг, гам*); **ведмідь** (*мед, мідь, дім, дід*) [3].

«Плутанина»

Форма проведення: колективна.

Під час цієї гри педагог пропонує учням утворити нові слова, використовуючи числові значення літер (у дужках подані правильні відповіді). Наприклад:

1	4	3	2		3	2	1	4		3	2	4	1	5
К	І	Н	О		Т	І	Л	О		Р	У	Ч	К	А
(к	о	н	і)		(л	і	т	о)		(к	у	р	ч	а)

«Чарівник»

Форма проведення: групова.

Завдання: Уявіть, що ви чарівники, які тільки вчаться творити дива. Перетворіть поступово кішку на мишку.

Для дітей, які вимагають допомоги або додаткового пояснення під час виконання завдань, доцільно запропонувати малюнки, що відображатимуть поступове перетворення одного слова на інше:

«Шерлок Холмс»

Форма проведення: групова.

Фахівець у галузі початкової освіти ставить завдання: знайти слова, які б мали такі значення при читанні:

зліва направо		справа наліво	відповідь
листяне дерево		геометрична фігура	бук – куб
гул голосів		чарівник	гам – маг
злак		молочний продукт	рис – сир
розряд речей за якістю		канат	сорт – трос
площа для сільськогосподарських робіт		домашня тварина	тік – кіт

Отже, сучасний учитель початкової школи за допомогою ігрових технологій може організувати вивчення нового навчального матеріалу, роботу над текстом, виконання вправ, формування стійких мовно-мовленневих умінь і навичок, збагачення словникового запасу, оволодіння нормами літературної мови, опитування учнів тощо.

Література

- Архипова О. Д. Звукарик // О. Д. Архипова. – Харків : Юнісофт, 2015. – 80 с.: іл.
- Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі / Н. В. Кудикіна. – К. : Київський міський університет ім. Б. Д. Грінченка, 2003. – С. 111–119.
- Одинцова Г. С., Кодлюк Я. П. Цікаве мовознавство для молодших школярів : посібн. для вчителя початкових класів / Г. С. Одинцова, Я. П. Кодлюк. – К. : Наш час, 2006. – 123 с.
- Осаволок Т. В. Дидактичні ігри на уроках української мови у 1 класі : метод. посібн. / Т. В. Осаволок. – Вінниця: ММК, 2016. – 48 с.
- Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручн. / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
- Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / [кол. авторів за ред. М. Пентиліук]. – К. : Ленвіт, 2003. – 145 с.

METHODOLOGY OF COMPARATIVE STUDIES IN PEDAGOGY

Golub T.P.

PhD, Associate Professor, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

Keywords: methodology, comparative studies, pedagogy, science.

Modern science primarily understands methodology as a doctrine of principles of construction, forms and methods of scientific and cognitive activity. Thus, we can admit that the process of any investigation will be fruitful if it is based on correct methodological basis, adequate methodological principles and methods.

The modern context of the development of comparative education is an interdependent world. The role of comparative studies is being increased; they are devoted to the study of structure, development potential, social functions of education taking into account the place in the global structure. A so-called global approach that increases understanding of the sources of the evolution of educational practice, combining micro and macro levels of analysis, and accordingly combining a level of a unit (local level of educational policy), a level of a special (level of national policy) and general (level of development tendencies in education in the world, in region), appears.

Thus, the analysis of education in the enclosed context which had been held earlier by comparative education researchers, is being changed into account of the country's position in the international context.

Central subject of modern comparative studies in different countries becomes educational policy, because of the apparent importance of strengthening the organized beginning in the development of education.

Modern studies on comparative education are characterized by:

- coherence with other sciences, particularly philosophy, anthropology, psychology, sociology, history, ethnology, economy, culture;

- variety of philosophical positions of scientists-specialists in comparative education, mostly positivism, Marxism, post-modernism;
- methodological diversity, namely the use of various research methods: general scientific, sociological, humanitarian;
- transition from the methodology of single (study of one country or nation) to the methodology of general (study of one country or nation in the context of the whole region or the whole world).

With the increase of intercultural interaction the field of comparative study expands. Internationalization processes contribute to the development of new content and methodology, based on a vision of the whole world process. The role of comparative education nowadays increases. The integration processes in pedagogy such as development of forms of such intercultural interaction like scientific organizations, international congresses, conferences, seminars, collective researches etc. increase as well as.

Important methodological problem in comparative studies still remains the achievement of a balance between the reproduction of facts and their analytical interpretation.

Another important methodological problem of comparative education is the aspect of the relationship of quantitative and qualitative indicators of the status and effectiveness of compared educational systems. Quantitative and qualitative indicators are usually closely linked and mutually reinforcing, for instance, on the basis of quantitative characteristics (especially statistics) qualitative evaluation of the compared education systems are carried out. It is clear that during the com-

parative research experts use both methods of pedagogy and other related sciences, thus along with comparative are widely used such methods as descriptive, specific historical, sociological, observations, interviews, quantitative and qualitative analysis.

It is also important to consider the existing experience of comparative studies typology. When considering the types of comparative educational research, most American researchers use two most typical approaches: area studies and comparative approach, which involve the description of educational systems, study, identifying pedagogical factors, phenomena, laws in comparative terms, that is the interpretation of the data obtained.

Thus, we considered important methodological principles and approaches of comparative pedagogical analysis necessary to create a mechanism for the comparative study of education systems in different countries. Comparative methodology of pedagogical research is the result of integration and interpenetration of philosophical, psychological, logical provisions and pedagogical theory.

However, analysis of comparative educational research conducted by specialists over the last few years has shown that in most studies comparative analysis is predominantly empirical in nature and objectives of the study are, in general, to identify the state of the research problem, the actual conduct of comparative analysis of systems and to determine the conditions of transferring foreign educational experience for national institutions. In some researches theoretical foundations and methods of analysis are being developed, but they are designed for the implementation of private educational objectives and, for this reason, cannot be used to derive general conclusions on the implementation of the studied educational systems in other social conditions, in other countries. While our research introduced the analyses of holistic system tools of comparative study of educational systems on the basis of which it is important to identify invariant factors integrating socio-educational paradigms in studied countries, which would contribute to the mutual enrichment of the compared systems.

ВЛИЯНИЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ О БУДУЩЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА МОТИВАЦИЮ К ИЗУЧЕНИЮ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА (НА ПРИМЕРЕ СТУДЕНТОВ НЕЯЗЫКОВЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ)

Кравченко Т.В. Огиенко В.П.

Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт», г. Киев

***Аннотация.** Многообразные изменения в мире, в профессиональной деятельности, многочисленные возможности информирования оказывают значительное влияние на формирование представлений студентов о своей будущей профессии и на мотивацию к изучению иностранного языка. Такие представления должны учитываться при организации индивидуальной работы со студентами.*

Ключевые слова: иностранный язык; студенты; профессиональная деятельность; образование; представления; информация.

Various changes in the world, in the professional activity, various informative possibilities influence on the forming of student's imaginations about their future profession and on the motivation for foreign language study. Such imaginations shall be taken into consideration for the organization of individual work with students.

Keywords: foreign language; students; professional activity; education; imaginations; information.

В связи с возрастанием количества международных контактов возрастает потребность в изучении иностранных языков. Большое значение может иметь знание иностранных языков для студентов технических специальностей. Однако изменения в мире техники и технологий, в возможностях профессиональной деятельности, в способах создания, хранения, передачи информации влияют на все сферы жизни и деятельности человека в современном обществе. Высшее профессиональное образование как один из относительно консервативных видов деятельности оказывается в современном мире в несколько иной роли, чем это было прежде. Мир становится более многовариантным и высшее профессиональное образование далеко не всегда может достаточно точно определить содержание обучения специалиста, которое удовлетворяло бы требованиям к конкретной профессии

(специализации) в современном мире. Поэтому образование все больше имеет тенденцию не только наполнять студента определенным объемом профессиональных знаний по конкретной специальности, но и формировать его готовность к рациональному восприятию возможных отклонений от созданных в процессе обучения представлений о конкретной профессиональной деятельности [2]. Такие отклонения могут быть более или менее значительными. Это зависит от конкретной специальности, ее роли и месте в современном мире.

Некоторые виды деятельности могут настолько изменяться, что специалист, имеющий полученные в процессе получения высшего образования знания, во многом может им не соответствовать. Ему приходится искать другие виды деятельности, а также варианты освоения новых знаний и умений, применяя при этом при-

обретенные в высшем учебном заведении личные качества. Это те общие качества, которые характерны для людей с высшим образованием, то есть людей, которые в течение нескольких лет находились под влиянием потока определенной информации, которую надо было усваивать и при этом нести ответственность за усвоение этой информации. Такая ответственность выразалась в необходимости сдавать плановые учебные работы к определенным, часто жестко установленным срокам.

Получение высшего образования – это также нахождение в среде людей (студентов), осваивающих подобные знания по специальности и стремящихся к конкретным целям. Это также общение с преподавателями, которые являются представителями конкретных видов профессиональной деятельности или конкретной области знаний. Под их влиянием, а также под влиянием информации, получаемой из соответствующей учебной литературы, у студента складываются представления об основах конкретной профессии и о профессиональной деятельности вообще. Конечно, студент находится также под влиянием разнообразной информации о профессиональной деятельности, получаемой из других источников. Это информация более или менее касающаяся профессии из других видов литературы, из средств массовой информации, а также информация, получаемая в результате общения с множеством людей, имеющих профессиональный опыт [3].

Представление о профессиональной деятельности студенты могут получать во время их наемной работы в период обучения в вузе. При этом следует отметить, что такая работа может в некоторых случаях значительно отличаться от получаемой специальности (не требовать профессиональных знаний и умений по специальности студента или же требовать только незначительную их часть). Студент, однако, может знакомиться в процессе такой работы с основными вариантами взаимоотношений в мире профессиональ-

ной деятельности, получать представления о своих индивидуальных возможностях в такой деятельности, наблюдать и анализировать (возможно, подсознательно) соотношение приложенных собственных усилий и получаемых результатов. Такие результаты выражаются как в объективных показателях (создание определенного объема материальных или духовных ценностей), так и в их субъективной оценке, имеющей форму материального вознаграждения за труд, формальных и неформальных моральных поощрений, мнения работодателей и потребителей о результатах труда. Различные особенности студентов субъективного и объективного характера также отражаются на процессе формирования специалиста. К ним могут относиться предвзятая подготовка студента, его способности, склонности и одаренности, интересы, представления о профессиональной деятельности вообще и о деятельности, связанной с получаемой в высшем учебном заведении специальностью, создаваемые под влиянием разноплановых факторов. На отношение студента к освоению специальности влияют также его мечты, планы, ожидания, формирующиеся под воздействием знаний, получаемых в процессе обучения и информации из других источников.

Совокупность факторов влияния определяет особенности учебной деятельности конкретного студента. Независимо от программ, учебных планов, методик обучения могут формироваться индивидуальные стили познания студентов. В современных исследованиях уделяют внимание и этой особенности познавательной активности студентов. Особого внимания заслуживает вопрос определения познавательных стилей в учебной деятельности. Такой стиль рассматривается как индивидуальный способ усвоения информации в процессе обучения. Поэтому в современном образовании может возникать принципиально иной взгляд на индивидуальный подход в обучении. Задание учитывать индивидуальные

особенности усвоения учебного материала трансформируется в задание формировать персональный индивидуальный стиль познания студента [1].

Особое значение имеет формирование индивидуального стиля познания студента при изучении иностранных языков. Особенно это касается студентов неязыковых специальностей. Здесь большую роль играют индивидуальные способности студентов (в том числе и способности к освоению определенных видов речевой деятельности) и их предварительная подготовленность к изучению иностранного языка, что часто зависит от наличия возможностей для освоения языков в период до начала обучения в высшем учебном заведении [5]. Также значение может иметь стремление студентов к глубокому усвоению конкретных знаний по их специальности (неязыковой), которое также возникает под влиянием разнообразных факторов. Студент может быть увлечен получением знаний по избранной неязыковой специальности и в связи с этим не уделять достаточно внимания изучению иностранных языков в соответствии с учебными планами вуза. Некоторые студенты наоборот стремятся к широкой всесторонней подготовке. Это может быть связано с их хорошими разносторонними способностями, когда возможностей хватает на многое. Другие студенты просто имеют широкие интересы. И хотя и не обладают разносторонними способностями, но представляют свое развитие связанным с освоением разнообразнейших знаний. Возможен и более прагматический взгляд на освоение широкой палитры предлагаемых вузом учебных дисциплин. Такой студент видит многообразие мира и, соответственно, стремится овладеть разнообразными знаниями, рассматривая обучение как накопление знаний на перспективу, для применения во всевозможных жизненных и профессиональных ситуациях.

Однако в таком случае не всегда речь идет только о количественном накопле-

нии знаний. Студент может приходиться (возможно, неосознанно) к пониманию того, что для решения множества жизненных и профессиональных задач требуется развитое усвоением разнообразных знаний мышление. Разнообразие знаний понимается в таком случае уже не как некий запас для всех случаев, а как основа для развития мышления, помогающего находить решение в сложных ситуациях. Поэтому усвоение разнообразных знаний не следует рассматривать как преимущественно количественное накапливание. Оно должно сопровождаться соответствующей мыслительной работой, поиском связей между явлениями в окружающем мире. Здесь студенту могут оказать помощь философские знания, получаемые из плановых курсов философии, дополнительных видов учебной деятельности, связанных с изучением философских знаний и в результате самостоятельного изучения соответствующей литературы.

Большое значение для студентов при изучении иностранного языка имеют их взгляды на мир, их жизненные планы, их представления, связанные с использованием иностранного языка в будущей профессиональной деятельности. В некоторых случаях студент может вообще не представлять свое будущее связанным с применением знаний иностранного языка.

Такая тенденция может иметь место в связи с появлением разнообразных возможностей для профессиональной деятельности, в том числе связанных с разделением труда. В таких случаях специалист может решать свои узкопрофессиональные задачи, а языковые вопросы передаются соответствующим специалистам (переводчики, редакторы, рекламисты).

Более мотивированы к изучению иностранного языка студенты, которые представляют свою будущую профессиональную деятельность связанной с применением иностранного языка. Часто это люди с хорошей предварительной языковой

подготовкой или же с хорошими языковыми способностями, позволяющими успешно овладевать различными видами речевой деятельности. Такие студенты могут интенсивно изучать иностранный язык сверх программы, ориентируясь на свои будущие потребности в жизни и в профессиональной деятельности [4].

Однако, некоторые студенты, осознавая широкие возможности и ценность знания иностранных языков считают, что в тех условиях, в которых они находятся (ограниченное количество времени для обучения иностранному языку в вузе и необходимость овладевать другими знаниями, решать другие социальные задачи), не может быть достигнут необходимый уровень владения языком, позволяющий решать практические задачи в жизни и в профессии. Это снижает мотивацию к изучению иностранного языка. В таком случае иностранный язык изучается только как дисциплина, входящая в обязательный план обучения.

Выводы

1. Многообразии изменений в мире, в профессиональной деятельности, многочисленными возможностями информирования оказывают значительное влияние на формирование представлений студентов о своей будущей профессии (специальности).

2. Сформировавшиеся у студентов представления о профессиональной деятельности влияют на мотивацию к изучению иностранных языков. Эта мотивация может быть особенно разнообразной у студентов неязыковых специальностей.

3. В процессе обучения студентов иностранному языку наряду с учетом индивидуальных языковых способностей и

предварительной подготовленности следует учитывать и мотивацию, возникающую под влиянием представлений о профессиональной деятельности.

4. В связи с этим повышается роль организации процесса познания студента. Процесс познания становится более индивидуализированным, подготовка к будущей профессиональной деятельности, включая изучение иностранных языков, уже в период обучения в высшем учебном заведении может включать в себя все больше других форм обучения, не относящихся к плану обучения по специальности в вузе.

Перспективным для дальнейших исследований может быть изучение представлений студентов о будущей профессиональной деятельности в зависимости от их специальности с учетом разнообразных факторов влияния.

Литература

1. Горпиніч Т.І. Основні етапи становлення поняття «когнітивний стиль»// Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний ун-т ім. Г. Сковороди» – Додаток 1 до Вип. 27, Том IX (42). – К.: Гнозис, 2012. – С. 138-148.
2. Мирам Г.Э. Профессия: переводчик / Г.Э. Мирам. – Киев: Ника-Центр, Эльга, 1999. – 158 с.
3. Кравченко Т.В., Огиенко В.П. Коммуникация и культура речи в современном образовательном пространстве// *Literatura i kulturoznawstwo* 2014. Osiągnięć, projekty, hipotezę (29.12.2014 -30.12.2014) – Варшава: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2014. – С. 121-122.
4. Кравченко Т.В., Огиенко В.П. Проблемы оптимизации процесса чтения на иностранном языке для специальных целей // *Literatura, socjologia i kulturoznawstwo. East European Conference* (29.11.2016 – 30.11.2016) – Варшава: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. – С. 113-114.
5. Кравченко Т.В. Особенности инициативной самостоятельной работы студента в процессе изучения иностранного языка // *Literatura, socjologia i kulturoznawstwo. Problemy, osiągnięcia, innowacyjność, praktyki, teoria.* (29.04.2015 – 30.04.2015) – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. – С. 62-63.

SUCCESSFUL DOCTOR-PATIENT COMMUNICATION AS THE KEY OBJECTIVE OF TEACHING ENGLISH FOR MEDICAL PURPOSES

Y. M. Ostraus

Vinnitsia National Pirogov Memorial Medical University

Keywords: communication, doctor, patient, English for medical purposes, teaching.

Nowadays the overall development and technological advances have created a global society and globalization has brought a lot of professions into the international domain. Consequently, professionals from various linguistics backgrounds have to cooperate with the aim of further progress in scientific research. Such situation requires the usage of the same language for communication in a multi-national scientific community. Due to its extensive use, English has become the most common language for international communication in a wide range of fields, including medicine. Thus learning English for medical purposes is becoming more and more essential.

The term “English for Medical Purposes” refers to teaching of English for medical students, doctors, nurses, and other personnel in the medical professions. It involves teaching and learning English for a utilitarian purpose, which is the optimal effectiveness of medical training, appropriate performance of work and high quality of health care. English for Medical Purposes is designed to meet the particular medical learners’ needs and focuses on the themes and topics specific to the medical sphere and on the unique language skills necessary for medical professionals [4, 112].

Scientists agree that learning English for medical purposes involves not only mastering grammar, general and specialized vocabulary, but also acquiring general and professional communication skills. In other words, students must know how to use the language correctly in the context of medical professions [3, 519]. But, despite receiving a passing score on their English tests, medical students

are often unprepared for professional communication and interaction with patients, which require great sensitivity and high level of language and communication skills. The reason of this is that teaching English for Medical Purposes is concentrated on teaching language rather than on teaching doctor-patient communication.

A substantial amount of research supports the benefits of effective communication for patients and physicians. Doctor-patient communication is considered to be the central and significant element of health care. Furthermore, physicians’ ability to communicate effectively is viewed as a key to a successful patient-doctor relationship. Researchers have concluded that excellent doctor-patient communication has a great impact on better health outcomes, reduction of emotional distress in patients, their higher compliance to therapeutic regimens and satisfaction with health care services [6]. Besides effective doctor-patient communication helps to regulate patients’ emotions, ameliorates comprehension of medical information and allows better understanding of patients’ needs and expectations. It can also be a source of motivation, reassurance and support, can reinforce patients’ self-confidence and positive view of their health status, which can lead to better medical outcomes [1]. The physician with good communication skills encourages open communication which enables obtaining more complete information, assists more accurate diagnostics, facilitates appropriate counseling and thus improves adherence to treatment plans that benefits long-term health.

We believe that one of the ways of improving medical students' abilities to interact with patients is to consider successful doctor-patient communication as the key objective of teaching English for medical purposes. This means that during their English lessons, medical students should focus not only on studying grammar and vocabulary, developing practical language skills, and but also on studying some theoretical material about communication and doctor-patient interaction in order to acquire professional communication skills.

The term skill is defined as "the ability to use one's knowledge effectively and readily in execution or performance" [5]. Physician's communication skills include the ability to obtain information for setting a precise diagnosis, give professional advice, give therapeutic instructions, and establish considerate relationships with patients. They are thought to be the core clinical skills in the practice of medicine, with the goal of achieving the best outcome and patient satisfaction, which are vital for efficient health care [1, 38]. S. Kurtz has distinguished between three types of communication skills: content skills (what doctors say, that is the information given by doctors), process skills (how doctors say it, e. g. how they ask questions, how well they listen or how set up explanation and planning with the patient), perceptual skills (what doctors are thinking and feeling e. g. awareness of and response to their own emotions and attitudes while interacting with the patient) [2, 25].

Since all the skills are based on some knowledge, the first step in acquiring physician's communication skills is to get the necessary knowledge. But it is necessary to point out that just medical and language knowledge is not enough for this purpose. Doctor should know much more, for instance, types of communication, appropriate questioning and listening techniques, how to make a positive first impression, reassure and show empathy, give advice and explain, interpret body language and so on. We believe that teaching English for Medical Purposes has great potential for teaching physician's communication skills through providing the necessary knowledge and creating conditions for its use. To achieve this aim, the key objective of teaching English for Medical Purposes should be defined as successful doctor-patient communication.

References:

1. Ha J. F., Longnecker N. (2010). Doctor-Patient Communication: A Review. *The Ochsner Journal*, 10(1), 38-43.
2. Kurtz, S. (2002). Doctor-Patient Communication: Principles and Practices. *Canadian Journal of Neurological Sciences*, 29 (Suppl. 2), 23-29. doi:10.1017/S0317167100001906
3. Leon, L. I. (2014). Developing Sociolinguistic Skills in Foreign Language Teaching. *Philologica Jassyensia*, 10 (1 supl.), 519-522, available at: <http://www.diacronia.ro/en/indexing/details/A8094/pdf>
4. Maher, J. (1986). English for Medical Purposes. *Language Teaching*, 19 (2), 112-145.
5. Merriam-Webster Dictionary available at: <https://www.merriam-webster.com/>
6. Wong, S. Y. S., Lee, A. (2006). Communication Skills and Doctor Patient Relationship. *Hong Kong Medical Diary*, 11(3), 7-9.

РОБОТА СТУДЕНТІВ В ГРУПАХ ЯК ДІЄВИЙ СПОСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ КОЛЕКТИВНОЇ ПРАЦІ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Протопопова К. О.

студентка 3 курсу факультету іноземних мов Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка

Окунькова Л. О.

старший викладач кафедри романо-германської філології Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка

Ключові слова: робота в групах, колективний спосіб навчання, команда, злагодженість

Keywords: work in groups, collective method of teaching, command, coordination

Сучасні дослідження показують, що викладачі у вищих навчальних закладах використовують різні стилі навчання і різні підходи до них, працюючи зі студентами з іноземної мови. Деякі краще засвоюють знання, прослуховуючи лекції, деякі – занотовуючи матеріал підручника, а деякі сприймають тільки візуально. Питання щодо активізації роботи студентів, навчання їх думати, формувати і виражати власну думку, слухати інших та приймати рішення завжди займали передові позиції при планування роботи педагога.

Колективні форми організації пізнавальної діяльності студентів допомагають викладачу реалізувати практичну мету оволодіння фонетичним, лексичним, граматичним, та стилістичним матеріалами. Вирішення колективних завдань формує у студентів почуття відповідальності за доурочену справу, партнерства, співпраці та поваги до думки співрозмовників, розвиває вміння приймати колективне рішення, враховуючи різні точки зору.

Отже, ключовим у навчальному процесі є правильний добір форми роботи, яка буде сприяти успішній взаємодії викладача та студентів. Одним із варіантів такої співпраці є техніка роботи в групах.

Метою нашої статті є висвітлення особливостей організації та специфіки вико-

ристання роботи в групах на заняттях з англійської мови у вищих навчальних закладах.

Робота в групах або групова робота – загальний термін, що охоплює різноманітні методи та прийоми, які передбачають співпрацю двох чи більше студентів, спрямовану на досягнення спільної мети, а також забезпечують самостійно ініційоване студентами мовлення [1, с. 177-178]. При цьому під груповою роботою найголовніше розуміють роботу в малих групах, тобто групах із чотирьох та менше студентів, оскільки така форма організації навчальної діяльності створює найоптимальніші умови для постійної мовленнєвої взаємодії всіх без винятку студентів, що особливо важливо при вивченні іноземної мови для досягнення комунікативної мети навчання.

Питання організації групової навчальної діяльності знайшли своє відображення у наукових дослідженнях В. Дяченко, К. Нор, О. Павлової, Н. Пожар, О. Пометун, Г. П'ятакової, С. Ратовської, В. Ягоднікової, О. Ярошенко, та інших. Аналіз праць свідчить, що групова співпраця покращує якість навчально-пізнавальної діяльності, сприяє формуванню позитивної мотивації навчання та підвищує активність студентів на заняттях.

Групова навчальна діяльність виконує ряд функцій. Вона створює умови для позитивної мотивації, адже під час групової роботи активізується діяльність всіх виконавців, а також створюються умови для оволодіння студентами формами взаємодопомоги. У груповій роботі студенти показують високі результати засвоєння знань, формування умінь. Слабким студентам не залишається нічого як долучитися до роботи в групі з сильними студентами, підвищуючи тим самим рівень своїх знань.

Під **колективним способом навчання** розуміють організаційну структуру навчально-творчого процесу, в якій переважає форма організації навчання в парах змінного складу. Така форма організації надає можливість працювати колективно, співробітничати, і в той же час, формує самостійність мислення, розвиває мову та інші індивідуальні здібності учнів, одночасно підвищуючи якість знань, умінь та навичок [2]. Метою цієї технології є формування способів розумових дій, діялісно-практичної сфери особистості, комунікативних якостей.

Завданням організації навчального процесу з іноземної мови є удосконалення темпу мовлення, підвищення емоційності, розвиток креативності та роботи в команді.

Приклад колективного завдання розглянемо на темі «Sports and games». Викладач без попередньої підготовки на занятті організовує тимчасові мікрогрупи, об'єднуючи студентів, які сидять поруч, у пари, і дає їм декілька хвилин, щоб обговорити конкретне питання: «Відродження популярності physical exercises» і представити це, наприклад, у формі полілогу. Маємо три групи по 4 учасника в кожній. Формуємо чіткі інструкції щодо виконання. Викладач дає однакове питання всім групам: «Why do not teenagers do physical exercises in the morning?». Від сту-

дентів вимагається написати 4 пункти вирішення цієї проблеми. Вчитель корегує роботу кожної групи, надаючи поради. Під час активного обговорення в групах активізується здатність конструктивно розв'язувати конфлікти. Всі учасники команди сфокусовуються на допомозі один одному, створюючи атмосферу ентузіазму та позитиву, отримують здатність працювати як одна команда. На виконання завдання відводиться 15-20 хвилин. Після цього викладач трансформує групи, змінюючи їх склад. Тепер маємо інші підгрупи з тим самим завданням для подальших дебатів, в результаті яких мають виникнути остаточні обґрунтовані пропозиції. Презентація може буди різноманітна. Обирається представник з кожної групи для фінальної команди, яка представить конструктивні поради. Інші учасники повинні або затвердити резолюцію, або відхилили на доопрацювання.

Таким чином, успіх колективної роботи залежить від професійних і особистих якостей викладача і від бажання студентів працювати спільно і злагоджено. Самі викладачі і студенти мають бути психологічно готові до роботи в групі і до організації роботи груп.

Отже, студентів у ВНЗ готують до ефективної роботи у майбутньому, де в наш час велику роль відіграє вміння співпрацювати з колективом і разом вирішувати поставлені задачі, то саме групове навчання, яке базується на принципі співпраці, може допомогти їм розвинути уміння і навички для подальшої успішної реалізації себе у професійній сфері.

Література:

1. Brown H.D. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy / H.D. Brown. – [2-nd edition]. – Pearson Education, Inc., 2000. – P.176-191.
2. Колективне навчання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vchytel.info/kolektyvne-navchannya/>. (Дата звернення: 06. 04. 2017).

AUTHENTIC LEARNING WITH MULTIMEDIA IN ESP LESSONS AT TECHNICAL UNIVERSITIES

Shevchenko M. V.

Lecturer National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Faculty of Linguistics, Department of English for Specific Purposes #1

Keywords: authentic, multimedia, English for Specific Purposes, technical university, language, teaching, learning.

Ключові слова: автентичний, мультимедіа, англійська мова професійного спрямування, технічний університет, мова, навчання, вивчення.

Authentic materials are defined as those which have been created for aims other than pedagogical [4]; often they are made for native speakers. This definition is seconded by Lee (1995) [3] who states that a text (oral or written) is usually regarded as authentic if it is not made with the purpose of language teaching but for a real-life communication.

In the English for Specific Purposes (ESP) lessons, examples of the authentic language use can be found in such multimedia aids as movies, programmes, audio records, etc. that are closely linked to the real world outside the classroom, in which the studied language is the first/native one. Thus, multimedia's language authenticity in ESP lessons at technical universities serves as a real-life language representative.

Among the main advantages of using authentic multimedia in English are:

coming across words and constructions probably never seen in formal (i.e. educational) ESP materials, including different pause fillers of native speakers, which are sometimes essential when having a real-life conversation;

hearing the true tone of oral speech, seeing the real body language of native speakers;

students acquire an efficient receptive competence in the language they study: they learn to filter out the background noises and how to concentrate on the conversation, as it may be in real situations (including professional ones), even though it can be more challenging than listening to clear ESP teaching recordings;

foreign culture exposure; and so, ESP students learn to take the context into consideration instead of just looking at how foreign language is being used;

increase of students' motivation and better meeting their needs of future specialists in technical fields.

The above-mentioned benefits prove that authentic multimedia in the ESP classroom helps to bridge the gap between university classroom knowledge and students' capacity to partake in real-life affairs. As long as students of technical faculties need to study both general and technical English to be able to communicate with their future colleagues in the professional sphere, the exposure of them to authentic language bears utmost importance in ESP lessons. This is due to the fact that "authentic learning" – a pedagogical term proposed by Herrington and Oliver (2000) [2] – somewhat imitates the real life and prepares the ESP students to face and deal with real world situations.

Authentic learning does not include only the authentic language presented with the help of multimedia. According to Breen (1985) [1], it is a combination of the authenticity of texts, learners, tasks, and the classroom.

1. Text authenticity refers to any aid (oral or written) in the target language that is used in the ESP classroom to help students develop the authentic comprehension of the language they study. An authentic text is the representative of the native speakers' language use. In

the case of authentic videos, this portrayal includes verbal and non-verbal features.

2. Learners authenticity: the ability of students to construe the connotation present in the text as do the native speakers of the language.

3. Tasks authenticity: assignments given to the students in the ESP lesson should immerse them in the form of an authentic communication with the authentic purpose of a specialty-related issues discussion.

4. Classroom authenticity: students' mutual sharing of ideas and problems occurring during language learning, and finding adequate means and approaches to surmount the issues.

Multiple studies have proved that authentic materials in English language classrooms, including ESP, help to boost greatly students listening proficiency, as well as speaking and

reading skills through enriching their vocabulary with new words (both of general and technical use). Authentic aids motivate ESP students to further improve their knowledge of English because they act as an undeniable proof that the language students study can be and is applied for real-life purposes, inter alia, in their professional field.

References:

1. Breen, M. (1985). Authenticity in the Language Classroom. *Applied Linguistics*. 6(1), 60-70.
2. Herrington, J., & Oliver, R. (2000). An Instructional Design Framework for Authentic Learning Environments. *Educational Technology Research and Development*. 48(3), 23-48.
3. Lee, W. (1995). Authenticity Revisited: Text Authenticity and Learner Authenticity. *ELT Journal*. 49(4), 323-328.
4. Nunan, D. (1988). *The Learner-Centered Curriculum*. Cambridge: Cambridge University Press.

APPROACHES TO DEFINING STUDENTS' INFORMATION LITERACY LEVEL

S. Urazova

Lecturer S.Kuznets Kharkiv National University of Economics

Keywords: information literacy, information communication technologies, information culture, data mining, information processing

Intensive development of information technologies in the 21st century formed the prerequisites for the increase in the importance of information in the society and brought education to the new level. The problems of formation of the information society and the role of every individual in it have attracted increased attention in the world. One of the major problems is the issue of providing individuals with free access to information and the ability to analyze the obtained information in order to streamline working and learning processes. The developing society needs modern well-educated, morally upstanding, enthusiastic people able to make important decisions independently and forecast their possible consequences, people who are able to cooperate, are mobile, dynamic and creative [4, c. 44].

One of the most important features of an individual of the 21st century is considered the capability to constantly upgrade their qualification and acquire knowledge independently. The education process must be fully oriented at the future future-oriented. Thus, the individual must be capable of professionally handling large amounts of information, as knowledge and information are interconnected notions. Rapid data mining and information processing have become crucial skills.

The modern concept of qualitative education is based on fluency in information technology. For this reason, higher economic education establishments along with other academic institutions must provide students with a wide range of information as well as various means of its obtaining and process-

ing. It is essential to develop information mindset contrary to the technocratic line of thought, which determines the absolute impact of technology in the individuals' social life. [1, c.117-123]. Information mindset presupposes understanding the complexity of human relations of the personality and their mental world, so knowledge of the peculiarities of information distribution and its perception by individuals, mastering analytical and synthetic information processing methods, formation and further definition of the level of formedness of the individuals' skill to analyze information, distinguish the cause-and-effect relationship of the facts and join separate facts into a system, interpret them appropriately, are one of the main tasks of higher economic education establishments at the current level of education and economic development. Students must form their skills to orient in the transient information situation, make right the decisions based on rational, aesthetic, moral and ethic criteria.

The beginning of the 21st century is characterized by the information boom. Education, medicine, production, management and even cultural and sports fields are substantially influenced by computer technologies enabling to find, process and effectively use abundant information. One of the key elements necessary to form the information society is the introduction of information communication technologies (ICT) as a means of obtaining and processing information. Their implementation must be accompanied by information literacy enhancement. Appropriate implementation of scientific and technical information fosters socio-economic transfor-

mation in the society. The success of this transformation depends on the level of formedness of every citizen's information culture. The present-day society demands sound management, which will be carried out by highly qualified staff. The basic demands to such specialists include understanding of the aims and tasks of the society and the ability to achieve them, high level of computer literacy as well as the ability to implement information technology in order to achieve aims, which are the features that form the basis of information culture, and, thus, information literacy. [2, c. 30-33].

Several notions exist at the current stage and, to a certain extent, they characterize the presence of competences and skills to use information. In domestic scientific publications, the term "information culture" has been widely used while foreign scholars use the term "information literacy". Therefore, it is necessary to compare these notions and give the accurate definition of the term "information literacy". Information culture is regarded as a specific phenomenon of the information society. Depending on the object of study, scientists distinguish information culture of the society, information culture of certain information user categories and information culture of the individual.

Information culture is a complex of principles and mechanisms, which provide interaction between different ethnic and national cultures, their integration into overall human experience. This refers to the provision of optimal means for working with information and its supply to the user for the purpose of solving theoretical and practical tasks, which presupposes creation of technical environment upgrade mechanisms necessary for information creation, storage and transfer as well as the development of the individual's education and training system for the effective use of information resources. [4]. Considerable congruence of the notions of information literacy and information culture can be explained by the fact that they characterize the multi-level and multi-faceted phenomenon of the interaction between an individual

and information. These notions involve the ability to find the necessary information, use the available information sources, to assess it critically and analyze data for personal and professional problem solution.

The notion of information culture is broader and refers to the field of an individual's culture connected with information circulation in the society and an individual's personal qualities formation. This is a field of science and, at the same time, it is a field of activity, which results from determination and understanding by the academic community of the global role of information in society formation and every individual's daily activities. [2, c.40] Besides information literacy, information culture of an individual also includes information mindset, creativity enough to create their own information product in order to solve problems in the professional and educational spheres as well as daily routine on the basis of the obtained and processed information. That is why, in order to estimate the level of information culture it is necessary to solve the same problems and to follow the same principles as at the estimation of information literacy formedness.

Information culture is one of the critical factors that foster professional activity and provide an individual's social security in the information society of the 21st century. Information literacy can be defined as the body of knowledge and skills necessary for effective information processing. Information literacy involves knowledge and the optimal selection of the necessary information sources, knowledge of the reasons and means of using these sources as well as critical information analysis. An individual with the sufficient level of information literacy can not only search for information using such sources as electronic media, catalogues and filing systems, but is also a skilled user of advanced technologies. It is worth noting, that, in the opinion of N. Gendina, the term "literacy" can be defined as the ability to read and write, and the scope of the notion "information literacy" encompasses such criteria as knowledge of the variety of information sources,

ability to search for and use various information sources and critical information analysis [2, c. 29-42]. Jesús Lau, Chair of the Information Literacy Section, IFLA, regards information literacy as the complex of skills and abilities necessary to identify the information needed to perform a certain task or to solve a particular problem, for effective data mining, its arrangement and rearrangement, interpretation and analysis of the obtained information, its verification including its conformability with the social etiquette and rules of information use when information analysis and interpretation results are required for their further application to achieve certain aims [3, c.6-10]. This definition can be considered most accurate and complete.

Several types of literacy connected with the notion of information literacy can be defined but at the same time they cannot be homologated with it: 1) skills of digital technology use (a set of skills involving the ability to use computer-based information systems, devices, to master any kind of interface and information systems management facilities); 2) internet literacy (a set of skills of Internet browsing and search, selection and processing of big amounts of data); 3) computer literacy (skills of using computer technologies, understanding the basics of informatics and the role of information technologies in the modern society); 4) media literacy (body of knowledge necessary for critical analysis of information, entertainment and advertisement materials provided by mass media, which presupposes use of critical thinking, life experience, ability to formulate questions as to any information product and news in mass media, to analyze aims and influence of media products on the society, thus developing the research approach to media messages).

Information literacy of every individual can be considered the basis necessary to achieve personal, professional, social and educational aims. Therefore, information literacy is a prerequisite for effective application of information communication technologies in lifetime learning as well as to put into action the strategy of economic and social develop-

ment of Ukraine at the national and international level. Information literacy should be estimated not only as the level of an individual's accomplishments, but also in the wider scope encompassing such spheres as the civil society, work, healthcare, living standards etc. It can be regarded as one of the key elements of functioning of the society.

Factors which determine individual's information literacy include the following abilities: 1) to distinguish the need in information; 2) to apply all the available resources in data mining including traditional and advanced electronic resources; 3) analyze critically and use information in the creative way; 4) to use advanced information communication technologies; 5) to analyze data and on their basis to produce valuable information.

Every individual in the modern information society must be capable of defining their information needs, know how to obtain the required information, arrange and use it, thus, possess the following information competences: 1) data mining (ability to find information that meets the needs, analyse it and distinguish the relevant data); 2) interpretation (ability to transform information into knowledge by means of processing); 3) new ideas production. [3, c.6-14]. An individual with the sufficient or high level of information literacy must be aware that nowadays information can be obtained in various formats and from varying sources both geographically and virtually. So, the ability to define which data are required is one of the crucial skills that facilitate data mining to a certain extent. It is necessary to understand which sources are widely available in general and which ones can be used in order to achieve particular aims. An information literate person is capable of determining the advantages and disadvantages of every type of available resources and ability of their mutual substitution, distinguishing the optimal sources for each situation, understanding that information sources can provide the full text or supply only bibliographic data and references to other sources and have a different degree of scientificity. The user must also be

able to implement effective search strategies and distinguish the required information. These strategies include: 1) search in several sources simultaneously; 2) data mining with various search engines; 3) implementation of logical statements; 4) use of bibliographic and abstract publications; 5) use of reference indexes and recommendations for further study on the given topic; 6) use of relevant search. Another indicator of a high level of information literacy is the ability to assess information as to its relevance, topicality, authenticity and necessity within the frames of the aims, estimate the means of achieving results in order to ensure that the search results are not errant or incomplete. In this case, an individual must take into account to what extent the obtained data are relevant to the aims set before the search as well as their authenticity, the degree of the information source or author's trustworthiness.

Formation of students' information literacy is a complex problem the successful solution of which depends mainly on the availability of software and hardware and learning materials as well as the means of information literacy diagnostics and control of the level of learning materials mastering. The factors that can enhance students' information literacy as well as facilitate its further diagnostics are: 1) mandatory introduction of the course "Basics of Information Culture" in the curriculum, which can foster formation of the basis for students' skills and knowledge acquisition in the sphere of information self-management and self-sufficiency; 2) availability of training software, theoretical and practical learning materials, namely, a set of tasks, trainings, workshops, business games and case studies; 3) availability of information literacy diagnostics means and systematic monitoring of the degree of learning materials mastering, the basis of which must be the components, which will form technological knowledge, develop skills to use any kind of information products and processes; the complex of learning materials to provide for information literacy formation must be represented by both traditional publications, i.e. printed materials, and electronic

resources aimed for tutors and students; 4) implementation of the distributed informative-teaching environment, which encompasses information resources, namely, documents and information publications, traditional and electronic catalogues and literature sources, computer devices, means of access to domestic and foreign remote information sources; components of such information learning environment are concentrated in libraries and education establishments, which stipulates their interrelation and interaction in the sphere of information education, namely, forming information literacy skills; 5) organization of special training programs for the staff of higher educational establishments who will be responsible for forming students' information processing skills; the most important condition of training the university faculty is the sufficient level of computer skills and mastering techniques of forming students' information literacy on the basis of the single methodological approach, which presupposes definition of the notion body. Thus, lecturers must acquire basic information processing skills, basic laws of information flow functioning in the society, methods and techniques of analytical and systematic processing, criteria of effective data mining and knowledge of the psychological and pedagogical basics of teaching.

Hence, in times of globalization, full automation of all spheres of human life and digitization of data, computer devices create perfect conditions for obtaining these data and their effective processing with the application of advanced technologies. Computer technologies and access to the Internet are the main prerequisite for individuals' productive life in the society as well as a sound way to manage information. Computer devices greatly facilitate data mining, processing, storage and systematization. However, one of the major problems at the current stage, the solution to be solved is finding optimal ways to assess individuals' level of information literacy and to distinguish the efficiency of information literacy training process. In order to solve these problems it is reasonable to

take advantage of the whole body of pedagogical diagnostics methods and techniques aimed at learning process monitoring, assessment and optimization and pedagogical influence methods improvement. These assessment methods, which are based on oral and written forms of testing, encompass oral recitation, written tests, questionnaires, discussions, observations, information products analysis, which are to be prepared by students. Another issue lies in the fact that easy access to information via the Internet creates the problem of data credibility, their topicality and applicability as well as the copyright violation problem. Thus, it is necessary to develop training programs with account taken of the copyright issue, literary piracy, confidentiality, information freedom, security as well as ethical and moral principles of the society.

REFERENCES

1. Информационная культура в системе культурологического образования специалиста / М.Г. Вохрышева // Проблемы информационной культуры: Сб. статей. – М., 1994. – С. 117-124
2. Гендина Н.И. Формирование информационной культуры личности: теоретическое обоснование и моделирование содержания учебной дисциплины / Н.И. Гендина, Н.И. Колкова, Г.А. Стародубова, Ю.В. Уленко. – Москва: Межрегиональный центр библиотечного сотрудничества, 2006. – 512 с.
3. Лау Х. Руководство по информационной грамотности для образования на протяжении всей жизни [русский перевод Jesus Lau, Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning, 2006] [Электронный ресурс] / под ред. А.В. Федорова. – М.: МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. – 45 с. – Режим доступа: <http://www.ifap.ru/library/book101.pdf>, с.6-10
4. Филиппов В.М. Модернизация российского образования [Электронный ресурс] / Филиппов В.М. – М.: Просвещение, 2003. – 96 с. – (Тематическое приложение № 1 к журналу “Вестник образования”) – Режим доступа: tomsk.gov.ru/civil-service/avards/behaviour/filippov.html

ВЕРОЯТНОЕ ПРОГНОЗИРОВАНИЕ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ.

ПРОГНОЗИРОВАНИЕ И ИСПРАВЛЕНИЕ СТУДЕНЧЕСКИХ ОШИБОК ПРИ ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ.

Артеменко И.Ю.

Преподаватель Русского языка как иностранного КНУ им.Т.Г.Шевченко
Подготовительного отделения для обучения иностранных граждан

Вероятное прогнозирование (упреждение, антиципация) – это появление тех или иных элементов языка в воспринимаемой речи. Необходимым условием прогнозирования является наличие и систематизация прошлого опыта. При обучении РКИ данный механизм не создается, он лишь «оснащается» средствами нового языка и совершенствуется в системе упражнений. (Кондрашова Н.В., 2015)

В данной статье мы рассматриваем вопросы методики преподавания РКИ, а именно – причины возникновения ошибок в речи студентов и механизмы их предотвращения. На данный момент существует такая классификация ошибок: по типу интерференции, по уровням языка, по виду речевой деятельности, по влиянию на понимание речи, по характеру происхождения, а также отдельно рассматриваются социокультурные ошибки. Далее даются рекомендации по исправлению ошибок, указываются основные приемы коррекции. В статье изложены результаты анализа устных и письменных работ, выполненных студентами – иностранцами на занятиях по русскому языку.

Ошибки студентов в устных ответах и письменных работах – негативный, но неотъемлемый элемент процесса обучения языку. Для минимизации ошибок необходимо не только исправлять их, но и предвидеть, заранее предупреждать их появление, поэтому прогнозирование и

исправление ошибок является важным инструментом оптимизации языкового образования.

В соответствии с определением, данным в «Словаре методических терминов», ошибкой является «отклонение от правильного употребления языковых единиц и форм, результат ошибочного действия учащегося» /Азимов и др., 1999/. Ошибка расценивается как некорректный для данных условий функционирования выбор единицы из ряда одноуровневых единиц или членов одной парадигмы.

Языковые ошибки возникают по причинам дидактического характера или в результате языковой интерференции. Языковая интерференция – это взаимодействие языковых систем, речевых механизмов, воздействие системы родного языка на изучаемый язык.

Иноязычная коммуникативная компетенция включает в себя несколько составляющих: языковую, речевую, социокультурную, компенсаторную, учебно-познавательную компетенции. Недостаточная сформированность какого-нибудь одного компонента ведет к соответствующим нарушениям в речи. Существует несколько классификаций ошибок.

По типу интерференции ошибки делятся на две группы:

- межязыковые ошибки, которые зависят от взаимного влияния языков. Причиной их возникновения служит межязыковая интерференция.

Например, одной из самых распростра-

ненных ошибок на начальном этапе обучения РКИ является перенос с родного языка на русский язык определения рода имен существительных (мужской и женский род). Дополнительная сложность возникает при определении среднего рода существительного.

– внутриязыковые ошибки – не зависящие от взаимного влияния языков, возникающие как следствие смешения явлений изучаемого языка. Основными причинами возникновения внутриязыковых ошибок являются обобщение, упрощение и регуляризация / Тишулин, 2012/. Обобщением называют распространение правил родного языка на изучаемый, в котором эти правила не применяются. Например, перенесение правила образования прошедшего времени глагола при помощи окончаний, которые в русском языке неприменяются (английский язык, французский язык). Регуляризация – это обращение с нерегулярным языковым феноменом как с регулярным. Например, сложность в образовании множественного числа существительных, которые являются для студентов-иностранцев исключениями (*стол – столы, но стул – стулья, подруга – подруги, но друг – друзья*).

Под упрощениями понимают такие явления, когда упрощается употребление сложных структур (образование косвенной речи, построение придаточных предложений по модели простых повествовательных). Например, вместо фразы *Я хочу, чтобы ты пошел в магазин* студент часто говорит *Я хочу, ты пошел в магазин*.

Языковые ошибки делятся на:

– фонетические и орфографические, т.е. ошибки в произношении и написании слов, неверная интонация;

– лексико-семантические ошибки, т.е. некорректный выбор слова в контексте, антонима при противопоставлении. Из речи студентов-иностранцев: *Мы ничего о нем не знаем, он очень скромный человек (вместо скрытный человек), Что зовут? Вместо Как называется?, холодная*

вода – чистая вода вместо горячая вода и т.д.

– грамматические ошибки, т.е. ошибки в морфологии (при спряжении глагола, склонении существительных, глагольном управлении ит.д.)

Завтра я пошел в университет, Мы хочу купить машину, Я люблю эта девушка ит.д.

– стилистические ошибки (некорректный выбор слова из ряда синонимов).

Например: *Ньютон придумал* много законов, вместо *Ньютон открыл* много законов.

Предупредить или устранить такие ошибки можно путем совершенствования языковой компетенции студентов. Необходимо также выделить речевые ошибки в аудировании, чтении, говорении, письме. Ошибки в аудировании – это непонимание содержания, отсутствие коммуникативного намерения. Ошибки в чтении проявляются в неправильном прочтении буквосочетаний, неправильном ударении. Это приводит к искажению понимания текста. Довольно распространенной ошибкой у студентов-иностранцев на начальном этапе обучения является подмена букв в следующих словах: *вчера- вечер-врач; девушка-дедушка; нить-неть*. Монологическую речь сопровождают языковые и речевые ошибки, запинки, отсутствие смысловой законченности. Ошибки в диалоге возникают при неумении адекватно реагировать на реплику собеседника, при неумении предоставить партнеру возможность реализовать свою речевую задачу, частое использование простых, односложных фраз. Например:

– *Где метро?*

– *Там.*

– *Как тебя зовут?*

– *Антон.*

Подобные коммуникативные неудачи ведут к тому, что цель коммуникации не достигнута, диалог прерывается.

Ошибки в письме делятся на 3 группы: орфографические, пунктуационные и рече-

вые. Орфографические ошибки – это, прежде всего, несоответствие между звучанием и написанием. Например: *другой-дорогой, страница-столица*.

Пунктуационные ошибки – это незнание правил расстановки пунктуационных знаков, неправильное членение текста.

Речевые ошибки – это неумение создавать тексты разных жанров, неумение использовать приемы описания, повествования.

Предупредить появления таких ошибок можно, если формировать у студентов навыки речевой компетенции, обеспечить студентам обильную речевую практику во время аудиторных занятий.

Отдельно выделяют социокультурные ошибки, которые являются следствием различий в социокультурном восприятии мира..

1. Ошибочное осмысление фоновой лексики. Такие ошибки вызваны переносом понятий с одного языка на другой. Например:

Первый этаж – европеец скажет – *the ground floor*

3-х комнатная квартира – 3 комнаты + 1

2. Ошибки на уровне речевого поведения коммуникантов:

Спасибо. – Да. Как дела? – Нет.

3. Ошибки в написании своего имени и фамилии, адреса.

4. Поведенческие ошибки – использование жестов, поз тела. Многие жесты и позы тела имеют разные значения в различных культурах, ошибки в применении которых часто приводят к досадным, а иногда и опасным последствиям. Поведенческие ошибки также включают в себя несоблюдение правил выбора форм одежды.

Какие же существуют способы исправления ошибок в речи студентов?

При выборе стратегии коррекции преподавателю следует определить, все ли ошибки одинаково важны и подлежат исправлению в данном виде работы. При выполнении грамматико-переводных работ все ошибки подлежат исправлению. Напротив, при коммуникативном методе

обучения вмешательство преподавателя в речь студентов происходит лишь в исключительных случаях. Исправления допускаются, но они не должны препятствовать свободному общению. Это особенно важно в китайской аудитории. Следующим важным вопросом является выбор «исправляющего». Студент является субъектом, полноправным участником всех этапов образовательного процесса. Следовательно, можно привлечь студентов в процесс исправления ошибок, т.е. предоставить возможность студенту самому исправить свою ошибку. Это делает процесс коррекции более результативным и снизит психологическое давление на студента.

Существует множество приемов исправления ошибок, которые можно объединить в 6 основных типов /Архарова, 2014/.

1. Явное исправление, когда преподаватель указывает на совершенную ошибку, объясняет ее и дает правильный вариант ответа.

2. Перифраз в исправленном виде, произнесение преподавателем слова, фразы уже без ошибки, но без пояснения.

3. Просьба о пояснении, когда преподаватель показывает, что не понял высказывание.

4. Использование терминологии. Преподаватель называет грамматическую категорию (время, род, вид), употребленную ошибочно, но сам не называет правильную форму.

5. Стимулирование речемыслительной деятельности. Например, преподаватель повторяет высказывание до места, где была совершена ошибка.

6. Повторение неправильного высказывания преподавателем с обязательным вербальным акцентом в той части, где сделана ошибка.

Важным моментом в обучении РКИ является исправление фонетических ошибок на всех этапах обучения языку, так как неправильность произношения может привести к непониманию высказываний.

Коррекция фонетических ошибок относится к сложным исправлениям, поэтому ее можно рассматривать как упражнение. Наиболее распространенные фонетические ошибки: отсутствие четкости в произношении звуков *с\ш, в\б, р\л*. слов *что\сто, буду\веду*.

Исправление ошибок можно организовать с юмором, но чтобы юмор не обидел, поиграть словами и показать изменение смысла в случае допущения ошибки. Если ошибка была допущена в письменной речи, то можно дать студенту возможность самопроверки.

Подводя итоги, можно сказать, что ошибка – это показатель не только пробелов в знаниях студентов, но и показатель реального прогресса в изучении язы-

ка, в движении вперед. Существует множество путей коррекции ошибок. Их выбор зависит от природы ошибки, вида работы, а также от избранного преподавателем метода обучения.

Литература

1. Азимов Э.Г., *Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков)*, Санкт-Петербург, Златоуст, 1999.
2. Архарова М.И., *Исправление ошибок в процессе преподавания иностранного языка: теория и практика.*, Просвещение., *Иностранные языки: Интернет – издание для учителя.*, 2014.
3. Тишулин П.Б., *Виды языковых ошибок и возможности их исправления при обучении иностранному языку.*, *Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Гуманитарные науки.*, 2012.
4. Кондрашова Н.В. *Прогнозирование и исправление студенческих ошибок при обучении иностранным языкам.*, *Научный диалог.*, 2015.

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЯКІСТЬ СУЧАСНОЇ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОСВІТИ

Стрількова Т. О.

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри фізики

Фролова Н. О.

викладач кафедри фізики

Стороженко І. П.

доктор фізико-математичних наук, професор, професор кафедри фізики

Ромоданова Е. О.

кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри фізики Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

The report focuses on the study of students' attitudes to the role of information technology in the educational activity. In this context, analyzed results of the survey conducted among students of different specialties and courses are different perceptions of teachers and students of educational informatization process, studied the materials on the chosen theme

Сучасна освіта у вищій школі спрямована не лише на процес засвоєння і накопичення студентами різнобічних знань по вибраній професії, але і в розвитку навичок самостійного придбання нових знань. Технології на фармацевтичних підприємствах постійно розвиваються та вимагають постійного оновлення інформації. Сучасні інформаційні технології надають великі можливості для самостійної роботи студентів, що освоюють необхідні знання.

Цілі і завдання, що стоять перед студентами в системі фармацевтичної освіти розподіляються між процесом засвоєння знань і формування навичок орієнтування в умовах кількісного зростання інформації, інформаційних засобів і технологій і вміння аналізувати вплив інформаційних технологій на рівень і якість знань, що придбалися.

Інформаційні технології дозволяють дієво посилити інтелектуальну діяльність суспільства. Важливим є розвинути у студента здібності, націлені на самостійне здобуття знань та замислення про їх глибину, вміння здійснювати оптимальний вибір серед джерел інформаційних техно-

логій. Сучасні студенти отримують достатній рівень інформаційної грамотності та компетенції, ще на протязі навчання у середніх навчальних закладах [1] та продовжують удосконалювати їх у вищому навчальному закладі. В умовах взаємодії породжується залежність інформованості однієї людини від інформації, придбаної іншими людьми. Тому вже недостатньо вміти самостійно освоювати і накопичення інформацію, а треба навчитися такій технології роботи з інформацією, коли готуються і приймаються рішення на основі колективного знання. Людина повинна мати певний рівень культури по поводженню з інформацією. Тобто для вільної орієнтації в інформаційному потоці студент повинен володіти інформаційною культурою як однієї із складових загальної культури [2].

Метою роботи є оцінка переваг в інформаційних джерелах, з'ясування місця, яке займають інформаційні комп'ютерні мережі, як глобальні, так і локальні, серед інших джерел інформації необхідної студентам в процесі навчання, а також проведення аналізу методичної підготовки

навчальних курсів згідно адаптації студентства в сучасному інформаційному просторі.

Анкетування проводилося серед студентів різних спеціальностей. Переважна більшість опитаних використовують лише одне джерело інформації – усевітню комп'ютерну мережу, орієнтуючись при виборі в першу чергу на швидкість пошуку потрібної інформації в комфортній домашній обстановці, в слушний час (24 години на добу, 7 днів на тиждень), а також величезна кількість інформації з багаточисельних джерел по пошукових запитах. Одночасно з цим виявилася проблема з дотриманням прав і обов'язків особи в інформаційному середовищі.

Результати дослідження відношення студентів до використання нових інформаційних технологій показали, що студенти при засвоєнні учбового матеріалу, занурюючись в інформаційний простір, використовують мінімальний набір знань зі швидким доступом, що дозволяє студентам успішно орієнтуватися в обговорюваних питаннях.

Виходячи з отриманих результатів пропонується провести аналіз методів професійного навчання, методики організації самостійної роботи та складання комплексних завдань, спрямованих на інформаційно-споживчу діяльність студента. Це

надасть можливість коригувати процес формування професійних знань студентів у відкритому інформаційному просторі. Наприклад, при підготовці до занять студентам для формування повної адекватної думки по будь-якому з питань не достатньо використання тільки одного джерела знань (наприклад, підручника). Однак необхідно щоб студенти користувались інформацією, яку здобувають за допомогою новітніх інформаційних технологій з перевірених десятиліттями джерел. Об'єднання підручників, наукових статей та інтернет-сторінок в єдиний електронний ресурс до навчальної дисципліни дозволить динамічно оновлювати зміст та якість освіти.

Література:

1. Пуглій В. В. Формування інформаційної грамотності як складника інформаційної культури молодших школярів / Педагогика. Обсуждения современной науки/ Pedagogika. Priorytetowe obszary badawcze: od teorii do praktyki 28.02.2017 Люблин / Lublin, pp. 57-61.
2. И. В. Секрет. Информационные технологии в учебной деятельности студенческой молодежи: Европейское измерение/ Е-журнал «Педагогическая наука: история, теория, практика, тенденции развития» / Выпуск №1, 2010.
3. Стрелков А.И., Стрелкова Т.А., Лытюга А.П., Тиманюк В.А., Ромоданова Э.А. Методы управления качеством медико-биологического и медикотехнического высшего образования / XXXVIII Международная научно-практическая конференция «Применение лазеров в медицине и биологии», 3-6 октября 2012, С. 171-173.

АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИЧНОГО БЛОКУ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Мкртчян А.Р.

викладач кафедри професійного англомовного навчання, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

У статті визначено цілі та зміст професійно-орієнтованого навчання, висвітлено особливості викладання англійської мови студентам економічних спеціальностей у сучасних умовах розвитку суспільства, розкрито сутність методів викладання іноземної мови, які необхідні для успішного проведення заняття та досягнення поставленої мети.

Ключові слова: граматика, сучасна граматика, граматична компетенція, граматичні норми, лексичні норми, вміння, знання.

The article defines the objectives and content of professionally-oriented training, the features of teaching English to students of economic specialties in modern conditions of development of society, the essence of foreign language teaching methods which are necessary for the successful conduct of the classes and achieve your goal.

Key words: grammar, modern grammar, grammatical competence, grammatical rules, lexical rules, skills and knowledge.

В статье определены цели и содержание профессионально-ориентированного обучения, отражены особенности преподавания английского языка студентам экономических специальностей в современных условиях развития общества, раскрыта сущность методов преподавания иностранного языка, которые необходимы для успешного проведения занятия и достижения поставленной цели.

Ключевые слова: грамматика, современная грамматика, грамматическая компетенция, грамматические нормы, лексические нормы, умения, знания.

Система освіти в Україні передбачає сьогодні підготовку кваліфікованих спеціалістів із високим рівнем знання іноземної мови. Сучасні інтеграційні процеси обумовлюють не лише високий рівень професійних знань, а й високий рівень володіння іноземними мовами, зокрема англійською мовою. Знання професійної мови зазвичай неможливо без володіння граматичними нормами на практичному рівні, тобто використання граматичних кліше не замислюючись чому саме так, і це має бути згідно зі всесвітніми стандартами на високому академічному рівні, який визнаний у всьому світі. У сучасних умовах іноземне

спілкування стає суттєвим компонентом професійної діяльності. Саме тому все більше уваги приділяється врахуванню фахової специфіки при вивченні іноземної мови, її спрямованості на реалізацію завдань професійної діяльності.

Останнім часом все більше уваги приділяється питанням викладання іноземної мови за професійним спрямуванням. До цього числа належать відомі вітчизняні вчені, зокрема: Е. Мірошніченко, І. Онісіна, Л. Котлярова, Г. Савченко, О. Петрашук, М. Задорожна, А. Ємельянова, О. Тарнопольський, Л. Манякіна, Л. Логутіна тощо. Зарубіжні дослідники теж приділя-

ють велику увагу навчанню іноземної мови професійного спрямування: S. Burger, M. Wesche, M. Migneron, N. Cloud, F. Genesee, E. Hamayan, J. Crandall та ін.

Проблема професійно-орієнтованого навчання іноземної мови досліджувалась багатьма авторами, але, не зважаючи на це, її актуальність не втрачається й у наш час. Не зважаючи на те, що велика кількість науковців приділяють значну увагу питанням вивчення професійної англійської мови, фахової мови, методикам навчання мови, окремі методологічні питання викладання граматики для майбутніх економістів з урахуванням подальшого використання лише практичних норм не вивчено окремо.

Отже, метою статті є:

- ознайомлення студентів з основними поняттями сучасної граматики англійської мови,
- практичне вживання мови та формування мовленнєвих навичок і вмій;
- формування вмій оперування граматики;
- розвиток граматичної компетенції студентів, яка є складовою мовної компетенції;
- практичне застосування отриманих знань, умій і навичок з граматики.

На основі поставленої мети потрібно вирішити наступні завдання, а саме:

- проаналізувати сучасні підходи вчених щодо викладання граматики у контексті професійної іноземної мови;

з'ясувати найефективніші підходи щодо викладання практичних аспектів граматики за професійним спрямуванням на основі досвіду іноземних науковців.

Оволодіння граматичною компетенцією розглядається як процес, необхідний студентам для вивчення іноземної мови та подальшого професійного зростання. Оволодіння граматичною компетенцією здійснюється у відповідності до основних теорій мовленнєвої діяльності та комунікації. Організація навчального процесу з вивчення граматики англійської мови передбачає максимальне врахування потреб, інтересів та особистісних характеристик студента,

який виступає як повноправний учасник процесу навчання, побудованого на принципах свідомого партнерства і взаємодії з викладачем, що безпосередньо пов'язано з розвитком самостійності студента, його творчої активності та персональної відповідальності за результати навчання.

Вивчення граматичних особливостей мовних одиниць допомагає студентам зрозуміти закономірності їх функціонування і взаємодії в процесі комунікації. При цьому приходиться глибоке розуміння того, яким чином мова використовується для цілей комунікації, підкреслюється пріоритет використання певних мовних засобів, які забезпечують успішне використання мови для досягнення певних комунікативних цілей. В центрі уваги знаходиться людина з її конкретними комунікативними намірами. Комунікація для неї не тільки обмін інформацією. Комунікація неможлива без висловлення емоцій, почуттів, відношень. За допомогою засобів граматики англійської мови можна висловити різні прагматичні установки для досягнення комунікативних цілей тих, хто спілкується.

Концепція подання граматичного блоку для студентів економічних спеціальностей така: від простого до складного, нанизуючи кожен наступну тему на попередню базу, при цьому повністю ми відходимо від загальноприйнятого подання граматики, оскільки будь-яка філологічна підготовка передбачає першу тему «Артиклі», в нашому випадку перша тема починається з банального дієслова «бути», де далі іде Present Continuous (теперішній тривалий час), для того, щоб студенти могли сказати, що відбувається зараз, а тема «Артиклі» вважається неважливою темою, яка зовсім не впливає на зміст речення.

Паралельно з вивченням граматики вивчають лексичні норми, тобто у них іде професійна лексика, шляхом вивчення професійних тем, знов таки починаємо за принципом від простого до складного, тобто починаючи з «форм бізнесу» і переходимо до «макроекономічних ознак».

Студенти вивчаючи теми беруть участь у дискусіях – це активне використання лексик, і знов таки практичне використання граматичних одиниць.

У наш час економіст користується іноземною мовою насамперед у процесі пошуку та обробки нової професійно значущої інформації, при роботі з аутентичними текстами з фахової літератури, періодичними виданнями, монографіями, статтями, довідковою літературою; тому переважна більшість інформаційних ресурсів Інтернет та інших пошуково-бібліотечних баз даних англійської мови; крім того, іноземна мова необхідна в ході усної мовленнєвої діяльності для забезпечення обміну інформацією у ситуаціях обговорення проблем професійного характеру на конференціях, семінарах, зустрічах, у процесі наукової співпраці. Також робочою мовою переважної більшості міжнародних конгресів залишається англійська мова.

При викладанні іноземної мови за професійним спрямуванням викладач має зацікавити студента. Найбільшу зацікавленість студенти виявляють, коли матеріал побудовано на основі обраної ними спеціальності, що стимулює вивчення іноземної мови, підвищуючи і розширюючи їхні професійні знання. Роль викладача полягає у створенні сприятливих дидактичних умов для освоєння навчально-професійного матеріалу, мотивації та стимулювання інтелектуального розвитку та креативності студентів.

Проаналізувавши вчених, граматику вивчається за ОПП, студенти повинні:

знати:

- мовні форми, властиві для офіційного та розмовних реєстрів академічного і професійного мовлення;
  - широкий діапазон словникового запасу, що є необхідним в академічній й професійній сферах;
  - граматичні структури, що є необхідними для розуміння і продукування широкого кола текстів в академічній та професійній сферах;
- вміти:
- спілкуватись з колегами на професійні теми англійською мовою;

- активно використовувати набуті знання у професійних ситуаціях;
- організовувати роботу, працювати у команді;
- отримувати інформацію та працювати з нею.

На сьогоднішньому етапі розвитку суспільства, яке дедалі швидше інтегрує у міжнародний простір, вивчення іноземних мов, а особливо англійської, стає надзвичайно важливим. Особливо це стосується майбутніх економістів, фінансистів, які в силу нинішньої актуальності своєї професії покликані не лише проявляти високий професіоналізм, але й забезпечувати потреби сьогодення – можливості співпрацювати з іноземними партнерами, інвесторами тощо. Тому, вищі навчальні заклади повинні приділяти особливу увагу викладанню граматики англійської мови професійного спрямування, що має свою специфіку та особливості. Застосування новітніх технологій, вдало підібраний матеріал, який включав би в себе усі необхідні аспекти, правильно визначений метод викладення матеріалу, а головне, уміння донести його до слухача – запорука успішно проведеного заняття з англійської мови.

Список використаної літератури:

1. Корнева З. М. Концептуальні засади створення підручника в експериментальній методикі навчання іноземних мов / З. М. Корнева // Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. – Серія “Педагогіка і психологія”. – 2011. – № 1(1). – С. 79–83.
2. Крат О. І. Компоненти системи навчання іноземної мови професійного спрямування через зміст професійної діяльності / О. І. Крат // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. – Серія “Педагогіка і психологія”. – 2011. – № 2(2). – С. 69–74.
3. Поляков О. Г. Профільно-орієнтоване навчання англійському мові / О. Г. Поляков // Иностранные языки в школе. – 2004. – № 3. – С. 6–11.
4. Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. українського видання С. Ю. Ніколаєва]. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Тарнопольський О. Б. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою : [посібник для студентів вищих навчальних закладів] / О. Б. Тарнопольський, С. П. Кожушко. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 288 с.

РОЛЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (АНГЛІЙСЬКОЇ) ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ В РЕАЛІЗАЦІЇ КОУЧИНГУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ВНЗ

Постикіна Є.Г.

викладач кафедри професійного англомовного навчання, Чорноморський національний університет імені Петра Могили

В статті розглянуто питання структури коучингу. Автор виділяє засоби та результати впровадження коучингу для студентів. Проаналізовано зв'язок вивчення професійної англійської мови та використання коучингу для розвитку майбутнього фахівця з економіки.

Ключові слова: коучинг, вміння, кар'єра, комунікація, інформація, ринок праці, впровадження.

The aspect of coaching structure is described in the given article. The author figures out the methods and results of coaching implementation for the students. The connection between the professional English education and coaching usage for the future qualified economic specialists' development is analyzed.

Keywords: coaching, skills, career, communication, information, labor market, implementation.

В поданній статтє рассмотрен вопрос структуры коучинга. Автор выделяет способы и результаты внедрения коучинга для студентов. Проанализирована взаимосвязь изучения английского языка за профессиональным направлением и использования коучинга для развития будущих специалистов в сфере экономики.

Ключевые слова: коучинг, навыки, карьера, коммуникация, информация, рынок труда, внедрение.

Коучинг – це довгострокові відносини, які допомагають студентам досягти вагомих результатів в їх житті, суспільних справах та кар'єрі[1]. В центрі процесу коучингу знаходиться студент, що розвивається за рахунок надання йому більшої автономії та відповідальності або високого рівня відповідальності та освіченості. Це допомагає переосмислити життєву позицію, розвинути бажання взаємодії із людьми та розвивати власну особистість духовну і матеріальну за моделлю «Від доброго до ідеального».

За матеріалами Болонського процесу, відчутно зростає кількість годин самостійної роботи, що призводить до змішання студента, який не знає як, не вміє

повною мірою розподіляти свій час для отримання освіти.

Будь-який вищий навчальний заклад намагається всебічно підготувати студента до роботи, що буде носити координуючий, управлінський характер, в тому числі, прививаючи конкретні навички спілкування, самостійності, відповідальності, базові та спеціальні знання економіки.

Основними результатами роботи зі студентом повинні бути його вміння: створити чітке бачення майбутнього результату для себе; формулювати ефективні цілі; проявляти творчість під час пошуку рішень; управляти часом, прийняття найкращих рішень; управляти своїм станом, бути стабільним до стресу; розуміти свою

власну мотивацію; розкривати цінності; просувати та позиціонувати себе; ефективно завершувати проекти та підводити підсумки, тощо.

Серед задач, що ставить перед собою ВНЗ по відношенню до студента – підготовка фахівців з економіки зі знанням іноземної мови. Це сприяє розвитку професійної та емоційної компетентності в умовах сучасних міжнародних відносин, полегшує спілкування та обмін науковим та практичним досвідом в галузі економіки, підтримує інтенсивні міжособистісні відносини та комунікації[2].

Сучасні вимоги до підготовки майбутнього економіста потребують від нього бути плідним учасником міжкультурної комунікації; мати необхідні навички та вміння професійного, ділового та ситуативного спілкування в усній і письмовій формах; бути спроможним отримувати новітню фахову інформацію через іноземні джерела. Все це підвищує попит на кваліфікованих фахівців, які вільно володіють іноземною мовою, та обумовлює необхідність вивчення курсу «Іноземна мова за професійним спрямуванням».

Вимоги до підготовки передбачають: формування базових знань про сутність політичної, економічної, соціальної та духовно-культурної систем суспільства; структуру і закономірності функціонування економічних систем; економічні суб'єкти, їхню взаємодію в національній ринковій системі та глобальному середовищі; управління розвитком економічних організацій різних типів; функціонування ринків товарів, грошей, праці та послуг; принципів та стандартів бухгалтерського обліку; зміст міжнародних економічних відносин, основ і ролі міжнародного права; основ міжнародних фінансів, маркетингу в глобальному економічному середовищі, особливостей економічних операцій в міжнародній діяльності України; здатність застосовувати сформоване економічне мислення в аналізі економічного розвитку суспільств; визначати цілі економічної діяльності; застосовувати сучас-

ні методи систематизації та аналізу інформації; формувати стратегії діяльності економічних організацій; орієнтуватися в потоках ресурсів на товарних, грошових, трудових ринках; укладати контракти та здійснювати економічні операції з іноземними партнерами; проводити маркетингові дослідження світових ринків; обґрунтувати стратегії та моделі виходу на закордонні ринки.

Маркетинг-дослідження, яке проведене київським науково-освітнім центром, доводить: стимулом до вивчення іноземних мов 51% опитаних людей називають кар'єрне зростання, 23% - навчання і стажування за кордоном, 12% роблять це для того, щоб зробити свій відпочинок більш комфортним, 7% збираються в ділові закордонні подорожі, 4% навчаються для участі в міжнародних конференціях і лише 3% опитаних працюють з іноземними партнерами. Як видно, переважна більшість відповідей безпосередньо пов'язана з роботою і просуванням кар'єрними сходами. Висновок з цього напрашується один - для успішної роботи в найрізноманітніших сферах і напрямках однієї рідної мови явно буде недостатньо, необхідне знання іноземної мови[4].

Успішний шлях багатьох кар'єристів починається з навчання і стажування за кордоном. Престижно і перспективно здобувати освіту в університетах Великої Британії, Канади, США та інших розвинених країн. Крім популярних програм MBA (Master of Business Administration) є й менш відомі аналоги: CFA (Chartered Financial Analyst qualification), ACCA (Chartered Association of Certified Accountants). Для участі в будь-якому з цих проектів знову ж таки вкрай необхідно володіти іноземною мовою.

Це корисне вміння дозволяє одержати доступ до іноземних сайтів і друкованих видань. З часом можна навчитися не тільки читати і писати іноземною мовою, але і думати, а отже, створювати іншомовні презентації, відвідувати міжнародні конференції та тренінги, вести ділове листу-

вання. Такі навички знання іноземної мови роботодавець обов'язково оцінить.

Фахівці, які володіють іноземними мовами, будуть все більш і більш затребувані з кожним роком.

Великою проблемою для роботодавців є те, що розмовною та діловою мовою володіють багато, а ось технічна іноземна мова поширена значно менше.

На першому місці за популярністю, звичайно, непорушно стоїть англійська мова - офіційна мова міжнародного бізнесу та торгівлі, інтернету і техніки, науки і мистецтв. 80% ділового мовного простору займає саме вона. Кожен з нас все частіше стикається з нею у спілкуванні з партнерами по роботі і на відпочинку. Англійська мова використовується при заповненні анкет, складанні резюме, у діловою та приватному листуванні[3].

У всіх транснаціональних компаніях англійська мова –загально корпоративна мова, якою користуються для спілкування з керівництвом і для зв'язку з філіями в різних країнах. Тому економісти, фінансисти, торгові представники, секретарі, телефонні оператори, просто активні та ділові люди не уявляють свого життя без англійської мови.

Таким чином, володіння англійською мовою – вже не дивовижна навичка, а необхідність. Нині її навчають у дитячих садках, школах, вузах, не кажучи вже про численні курси іноземних мов та тренінги. А в деяких країнах навіть математика і деякі інші предмети шкільної програми викладаються англійською мовою. Професійна англійська мова використовується:

Більшість веб-сторінок в інтернеті, тобто більш ніж мільярд (1,000,000,000) сторінок інформації! Надзвичайно, адже знання лише однієї іноземної мови забезпечують вам доступ майже до всієї інформації у світовій павутині.

Преса. У всіх країнах світу продаються газети та журнали англійською мовою. І ви з легкістю зможете читати газети світового рівня, такі як Times, Newsweek чи InternationalHeraldTribune!

Огляд новин. Знаючи англійську, ви легко можете переглядати телепередачі на міжнародних каналах, таких як CNN International та BBC. Вони передають новини набагато швидше та професійніше, аніж наші телевізійні мережі. До того ж ви можете дивитися міжнаціональні телевізійні канали, перебуваючи в будь-якому куточку світу.

Англійську часто називають мовою комунікації, через те, що все людство на планеті негласно вирішило спілкуватися саме цією мовою. Наступні підрахунки говорять самі за себе: приблизно 1,500,000,000 людей в світі говорять англійською, ще 1,000,000,000 людей вивчають цю мову, 75% всіх листів та листівок в світі пишуться англійською.

Майже всі міжнародні конференції та конкурси проводяться англійською мовою. Наприклад, Олімпійські Ігри чи конкурс Міс Світу.

Переговори та наради дипломатів та політиків з різних країн ведуться англійською. Англійська мова – це основна мова таких організацій, як ООН, НАТО тощо.

Англійська мова допомагає студенту спілкуватися з людьми з усього світу та вести бесіди в міжнародних інтернет-чатах та групах, дізнаватися багато нового та цікавого про життя та культуру інших націй.

З легкістю подорожувати світом, так як англійською говорять більше, ніж в 100 країнах світу. Знаючи англійську, ви без будь-яких труднощів зможете запитати дорогу, розпочати бесіду та попросити про допомогу. Англійська допоможе піднятися по кар'єрній драбині. Працевлаштування в сфері бізнесу, техніки чи науки.

Ринок праці України диктує нові умови для роботи спеціалістів. Згідно даних Держкомстату близько 25% українських підприємств співпрацюють з іноземним капіталом. Західні інвестиції, безліч компаній з головним офісом за кордоном та вихід українських компаній на світовий ринок вимагають не тільки висококваліфікованих фахівців в певних сферах ді-

яльності, але й придбання нових знань і навиків або удосконалення вже існуючих.

Знання англійської мови є одним з найбільш затребуваних та пріоритетних навиків. Свій рівень мови іноді потрібно продемонструвати навіть до співбесіди, адже багато фірм закликають бажаючих отримати посаду надсилати резюме англійською мовою.

Ті ж, хто мріють отримати економічну освіту у престижних бізнес-школах світу, повинні будуть представити сертифікати TOEFL/IELTS. Harvard, Stanford, INSEAD, Duke, IE, Chicago, LBS, MichiganRoss – ці та інші ВНЗ в усьому світі зможуть надати чудові знання в різних галузях економіки, проте тільки якщо Ваш рівень англійської мови достатньо високий.

Англійська мова стала мовою спілкування в світі бізнесу, незалежно чи підприємство знаходиться в англійській країні. Навчання корпоративної англійської дає вам право на більш престижні корпоративні робочі місця. Добре знання англійської також полегшує виконання поставлених завдань, оскільки ви здатні швидше знайти потрібну інформацію в інтернеті, краще спілкуватися з клієнтами, колегами і начальством.

Фінансовий світ – це світ, в якому дуже важливо отримувати швидкий доступ до актуальної інформації. Ось тільки актуальна інформація, найчастіше, доступна саме англійською мовою. Крім того, налагоджувати ділові контакти з іноземними партнерами вам навряд чи вдасться, володіючи тільки рідною мовою.

Висновки: професійна підготовка студента-економіста розглядається як процес формування особистості в процесі навчання майбутнього фахівця, результатом якого виступає його готовність до професійної діяльності на основі стійкої управлінської позиції і особистісних якостей, базових компетенцій, саморегуляції особистості та професійної поведінки управлінця. Специфіка підготовки економіста визначена в першу чергу насиченістю і значимістю людських відносин в

управлінні, де емоційна компетентність займає центральну позицію і обумовлює емоційну стриманість, емоційну врівноваженість, емпатію, експресивну сензитивність, дієвість (здатність повести за собою людей, активізувати їх діяльність, знайти найкращі засоби емоційно вольової впливів і правильно вибрати момент їх застосування), комунікативні управлінські здібності, які включають здатності керувати власними емоціями в спілкуванні і т. п.

Підготовка фахівців економіки в області управління відноситься до людинознавчих професій, які активно затребують комунікативний компонент праці та емоційні ресурси суб'єкта у праці. Активно розвивається компетентнісний підхід в підготовці фахівця характеризується прагматичними цілями, спрямований на актуальні потреби сучасної професійної освіти, виражені в сучасних тенденціях підготовки управлінських кадрів і досягнення вимірюваних результатів готовності взаємодіяти і впливати на інших людей, а також управляти власним розвитком.

Базисом готовності до професійної діяльності виступає компетентність як здатність і досвід реалізації суб'єкта в професії. Емоційна компетентність являє собою сукупність здібностей, знань, умінь і навичок в емоційній сфері, що дозволяє управляти власними емоціями і створювати сприятливу емоційну атмосферу в процесі комунікації.

Стосовно підготовки формування емоційної компетентності коучинг – спосіб фасилітації особистісного розвитку студентів з метою формування умінь управління власним емоційним станом і навичок впливу на емоційний стан партнерів по взаємодії.

Педагогічна модель формування емоційної компетентності майбутнього економіста на основі коучингу базується на визначенні мети (досягнення цілей студента в області підвищення рівня емоційної компетентності оптимальними шляхами і в оптимальні терміни), завдання (формування самопізнання, соціального

пізнання, саморегуляції, управлінні емоціями інших), зміст (самосвідомості, соціальному розумінні, регуляції і управлінні собою, управлінні відносинами). До технологій коучингу віднесені наступні кроки: самоідентифікація студента в проблемі, подолання вузьких рамок проблеми і позначення додаткових перспектив, вхід в різні перспективи, фасилітації вибору, планування ситуації, відповідальне сприйняття плану, дії по втіленню плану. Результат, проєктований в моделі-сформованість емоційної компетентності за критеріями –саморозуміння і взаєморозуміння, саморегуляції і взаиморегуляції.

Авторська технологія реалізації моделі формування емоційної компетентності майбутнього фахівця у процесі коучингу включає вступну сесію коучингу (знайомство, визначення стратегії і перспектив розвитку); демонстрацію навичок, аналіз і пошук нових ресурсів (коуч-сесії– особисті та групові); завершальну сесію коучингу (план дій, розподіл відповідальнос-

ті, система мотиваційних заходів, необхідні ресурси і т. д.).

Рекомендації щодо впровадження коучингу з метою формування емоційної компетентності майбутнього економіста описують технологію впровадження авторської методики коучингу і вимоги до методичного забезпечення даного процесу (розробка та апробація програми, створення науково-методичної основи, контроль процесу підготовки економіста і експертиза результатів готовності фахівця).

Література

1. Современные тенденции управления человеческими ресурсами. [Электронный ресурс] – Режим доступа <http://en.com/>
2. Моїсєєва Ф.А. Роль іноземної мови в загальній концепції підготовки сучасного фахівця. – ДонДУЕТ ім. М.Туган-Барановського [Электронный ресурс] – Режим доступа <http://www.donnuet.edu.ua/>
3. Максимов В.Е. Коучинг от А до Я. Возможно все - Максимов В.Е. [Электронный ресурс] – Режим доступа <http://naturalworld.ru/>.
4. Науково-освітній центр інтенсивного навчання іноземних та української мов «ІНТЕНСИВ» [Электронный ресурс] – Режим доступа <http://kneu.edu.ua>.

РОЗВИТОК ВОКАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ ЯК ОСНОВИ ВОКАЛЬНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ЕСТРАДНОГО ВИКОНАВЦЯ

Плаксіна О. Ф.

Заслужена артистка України доцент, кафедра вокально-хорової підготовки вчителя Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Ключові слова: вокальна майстерність

Keywords: vocal skills

Мистецтво співу викликає в нашій уяві певні образи та відображає емоційний стан. У процесі вокалізації бере участь не лише звук, але й усвідомлене слово. Отже, і вокал вже можна розглядати як певний технологічний процес художнього співу.

Художньо-образний зміст вокального твору як цілісне явище виникає на основі взаємодії діалектично пов'язаних між собою музичного та поетичного компонентів. Зважаючи на те, що ці дві складові тільки у своїй єдності закладають основу створення виконавцем художньо-образного змісту твору, проблеми виховання співацької майстерності зв'язують не тільки з якісним мелодійно-вокальним інтонуванням, а і з донесенням до слухача образної змістовності поетичного тексту [1]

Так, формування вокальних умінь і навичок студентів розглядається як складний та багатогранний процес, який потребує нових підходів та форм навчання. Вокальна школа у вузькому розумінні – це певна сукупність вокально-технічних засобів, що забезпечують високий рівень виконавства [3]

Сучасна музична педагогіка все частіше звертає свою увагу на ознайомлення студентів з різноманітними вокальними стилями та напрямками. Саме такий підхід може забезпечити вокалісту повну свободу у формуванні своєї особистості як професійного музиканта і дасть можливість найбільш яскраво розкрити свої природні здібності.

Особливо актуальними є ці питання для виховання естрадних співаків: відомо,

що значна кількість молодих виконавців навіть не усвідомлює свої недоліки і вважає, що властиві їхньому співу гаркавість, шепелявість, «спів у ніс» є проявом своєрідності їхньої співацької манери. Не вирішеними до цього часу є чисельні питання методики підготовки студентів музично-педагогічного навчального закладу – майбутніх вчителів музики, що спеціалізуються у естрадному співі: засвоєння ними одноразово основ класичного та естрадного вокалу породжує проблему виховання в них гнучкої техніки їх використання, усвідомленого ставлення до специфіки прийомів та засобів звукоутворення й артикуляції.

В той же час питання методики формування специфічних навичок вокально-естрадного типу та володіння одноразово двома різновидами артикуляції до цього часу ще не стала об'єктом всебічного розгляду науковцями та методистами. Не приділяється належна увага даному питанню, за нашими спостереженнями, і більшістю викладачів та самих виконавців, тому вокальна вимова (а звідси – і вокальна техніка взагалі) у значної кількості як вчителів музики, так і вітчизняних естрадних співаків, далека від досконалості.

Методичні розробки західних педагогів-вокалістів значно відрізняються від навчальних програм для виховання молодих естрадних співаків мистецьких закладів України, починаючи з офіційного розділення вокалістів на дві групи – класичних

вокалістів та ритмічних співаків. З появою звукопідсилюючої апаратури (мікрофонів) принцип звукоутворення змінився і застосовується «розмовна» позиція, за методикою провідного американського педагога Сета Рігса. Ці зміни сприяли тому, що більшість західних співаків не мають проблем з знаходженням нейтрального звуку, який переважно і використовується у навчальному процесі через його простоту [2].

Відповідно, усі зміни звуку мають бути усвідомленими, а не випадковими й мимовільними. Так, у вітчизняній вокальній педагогіці існує думка, що «вокальне» треба опанувати свідомо. Отже, щоб навчальний процес відбувався ефективно, а з набуттям певного майстерності голосовий ресурс використовувався якомога довше, треба вчитися правильно дихати (оскільки це позначається на тривалості звуку, щільності тону та насиченості тембру).

Значне місце у вокальному виконавстві займають голосові ефекти, які застосовуються в джазовому та рок-вокалі, а отже мають безпосереднє відношення до естрадного мистецтва. У методичних розробках західних педагогів-вокалістів ретельно описаний механізм кожного з них, що дуже важливо для ефективного їх опанування. Так, у книзі «Повна вокальна техніка» провідного педагога-вокаліста Кетрін Садолін розглядаються наступні ефекти: розщеплення, хрип, гроул, вокальний злам, голос із придыхом, вереск/

крик, клацання та сиплість, що можуть застосовуватися як в естрадному вокалі, так і в академічному [4]. Але у вітчизняній вокальній педагогіці розглядаються лише дві атаки звуку (тверда та м'яка), а субтон (атака з придыхом) і на сьогодні ігнорується, хоча уся сучасна естрада використовує її досить активно для створення музичного образу твору або неповторної манери звучання виконавця, що фактично і є специфікою естрадного вокального мистецтва. Оволодіння специфічними засобами естрадного вокалу потребує від сівака цілеспрямованої та активної роботи над звукоутворенням і артикуляцією, у тому числі – в характерних для поширених жанрів розважальної музики сполуках та ритмічних формулах, а також вміння варіювати їхнє артикуляційне оформлення у різномовних текстах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вокально-артикуляційна техніка в галузі естрадного співу // Нова педагогіка, 2017 – Режим доступу: <http://www.edudirect.net/sopids-1343-1.html> (Дата звернення 17.04.2017)
2. Дрожжина Н. В. Функції мікрофону у вокальному виконавстві на естраді / Н. В. Дрожжина // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : зб. наук. пр. / Харк. держ. ун-т мистец. ім. І. П. Котляревського. – Харків, 2005. – Вип. 15. – С. 77–86.
3. Самая Т. В. Специфіка вокальної техніки у сучасному естрадному мистецтві // Туризм Гуцульщини, 2015 – Режим доступу: <http://tur.kosiv.info/tourism-and-culture/335-samaja-t-v-specyfika-vokalnoji-tehniki-u-suchasnomu-estradnomu-mystectvi.html> (Дата звернення 16.04.2017)
4. Cathrine Sadolin. Complete Vocal Technique. – Denmark, 2000. – 255 p

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ СТАТУРИ У ПРЕДСТАВНИКІВ РІЗНИХ ВИДІВ СПОРТУ

Журавльов С.О., Кривенда В.С.

старші викладачі Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

У статті розглянуто особливості розвитку статури у спортсменів, які займаються легкою атлетикою, плаванням, важкою атлетикою, гімнастикою, боротьбою.

Ключові слова: спортсмен, м'язова система, пропорції тіла, відносна вага тіла, фізичний розвиток.

В статье рассмотрены особенности развития телосложения у спортсменов, которые занимаются легкой атлетикой, плаванием, тяжелой атлетикой, гимнастикой, борьбой.

Ключевые слова: спортсмен, мышечная система, пропорции тела, относительный вес тела, физическое развитие.

The article discusses the features of development are considered builds for sportsmen, that engage in track-and-field, swimming, weightlifting, gymnastics, fight.

Keywords: athlete, muscular system, body proportions, relative body weight, physical development.

На спортивні досягнення в легкій атлетіці впливають тотальні розміри тіла (ріст і вага). Під час бігу, стрибків та метань найкращі результати показують спортсмени високого росту. Так, під час досліджень учасників XX Олімпійських ігор було встановлено, що середній ріст спринтерів дорівнює 176 см, бігунів на 110 м з бар'єрами – 184 см. Була відзначена залежність росту від довжини дистанції: у бігунів на 400 м – 180 см, на 800 м – 178,5 см, на 1500 м – 178 см, на 5 км – 173 см, на 10 км – 172 см, у марафонці – 167 см. У міру збільшення дистанції у спортсменів падає й ваговростовий індекс (від 401 до 320). Середній ріст спортсменів, які виконують стрибки у висоту, дорівнює 189 см, спортсмени, які виконують метання диску – 189 см, спортсмени, які беруть участь у штовханні кулі – 196 см. Такий зріст у спортсменів, які виконують штовхання кулі пояснюється тим, що дальність польоту кулі при всіх інших рівних умовах тим більше, чим вище від землі знаходиться крапка вильоту кулі.[2]

Велике значення для досягнення високих показників у легкій атлетіці мають пропорції тіла. У спринті важливу роль грає не

довжина тіла, а відносна довжина ніг (відношення довжини ніг до довжини тіла в %). Так, наприклад, в олімпійського чемпіона цей показник дорівнює 55%. Відносна довжина ніг у стрибунів в середньому дорівнює 51,5%, у спортсменів, що спеціалізуються у спортивній ходьбі – 48 %.[3]

Немало важливою особливістю статури спортсмени, які виконують метання, є мала величина відносної ваги тіла – 234 г/м². Ця ж величина в стаєрів дорівнює 271 г/м². [1]

При дослідженні м'язової системи олімпійців виявили, що найбільші показники товщини м'язів спостерігаються в спринтерів. Зі збільшенням довжини дистанції товщина м'язової тканини закономірно зменшується. Спортивні результати в марафонців ростуть зі збільшенням довжини, абсолютної й відносно поверхні тіла, зменшення об'єму стегна, ваги підшкірного, внутрішнього й загального жиру. У бігунів, особливо марафонців, підшкірно-жировий шар виражений дуже слабо і рівномірно розподілений по всій поверхні тіла. Таким чином, в одних легкоатлетів (залежно від

спеціалізації) вирішальними факторами результативності є тотальні розміри тіла, в інших – пропорції його окремих частин, у третіх – такі конституційні особливості, як ступінь розвитку й специфіка розподілу м'язової й жирової тканин, відносна вага тіла та ін..

Плавцям міжнародного класу властиві атлетична статура, більша й вище середньої довжина тіла, невелика вага. Це пояснюється тим, що у плавців з великими тотальними розмірами тіла, що мають, як правило, більшу абсолютну силу, величина останньої переважає над показниками сил опору водного середовища. У плавців високого зросту зі збільшенням тотальних розмірів тіла гідродинамічний опір росте в меншому ступені, чим у плаців низького зросту. Плавці-спринтери мають більш високий зріст і вагу, ніж стаєри. Добре розвинена мускулатура верхнього плечового пояса й грудної клітки, вузький таз і стрункі довгі ноги зменшують вихровий опір води й сприяють подовженню «кроку» при плаванні. Великий інтерес представляють дані про пропорції тіла плавців. Плавці при великій довжині тіла мають відносно вкорочений тулуб, довгі ноги, широкі плечі, звужений відносно плечей таз і сплюснену грудну клітку. Поряд із цим плавці відрізняються короткими руками, що дає їм деяку перевагу – відносно короткі руки позитивно впливають на якість гребка (менше плече сили опору, менший момент інерції руки при переносі). Тому деякі автори вважають, що відбір плавців іде по шляху пошуку щодо осіб високого зросту з короткими руками. Лише плавці, які плавають способом «кріль», спринтери й спортсмени, що спеціалізуються в плаванні на спині відрізняються відносно довгими руками. При відборі дітей у секції плавання доцільно віддавати перевагу тим, хто має широкі долоні, більші стопи, гнучкий тулуб, тощо.[3]

Маса тіла важкоатлетів у межах кожної категорії обмежується правилами змагань. Тому довжина тіла є найбільш інформативним показником із числа 11-ох

основних тотальних розмірів (зріст, вага, округлість грудей), в якості приклада доцільно привести середню величину довжини тіла видатних важкоатлетів – учасників Олімпійських ігор у Мехіко. Довжина тіла в штангістів від 56 кг до 60 кг – 162 см, до 67,1 кг – 164 см, до 75 кг – 167 см, до 72 кг – 172 см, до 90 кг – 175 см, понад 90 кг – 182 см. Більшість спеціалістів характеризують важкоатлетів як широкоплечих, з більшим обхватом грудної клітки, що мають короткі руки й ноги. Нерідко важкоатлети відрізняються неправильним положенням голови й надмірним лордозом у поперековому відділі хребта. І по мірі збільшення довжини тіла у важкоатлетів збільшується відносна довжина тулуба й знижується відносна маса кінцівок. Аналіз абсолютних значень компонентів мас тіла важкоатлетів виявляє значну різницю в представників різних вагових категорій. Якщо м'язовий і кістковий компоненти найбільші в легкоковівів (48,3 й 18% проти відповідно 38,4 й 14,3% у великоваговиків), то жировий компонент має зворотню тенденцію (22,2% у великоваговиків, й 9,9% в легкоковівів). До особливостей будови тіла штангістів варто віднести низькорослість, широкість і значний розвиток м'язів.

Гімнасти відрізняються середньою довжиною тіла. У середньому зріст спортсменів, які займаються гімнастикою високого класу, близько 165 см, а маса тіла 60 кг. Для гімнасток характерні середній і низький зріст, широкі плечі, вузький таз і деякі особливості формування м'язів. Середні зріст і вага гімнасток дорівнює 159 см й 47 кг. Динамічні спостереження за гімнастами показують, що до моменту досягнення високого рівня майстерності частіше відсіюються спортсменки із крайніми значеннями вагово-ростових показників. Тренерам, що працюють із дитячими групами, варто враховувати, що ріст розмірів тіла за період від 12 до 20 років у низькорослих гімнастів менший, а у високорослих – більший.[2]

Якщо порівняти гімнастів і гімнасток II й I спортивних розрядів і майстрів спорту, то в міру зросту спортивної майстерності відзначається зменшення довжини тіла, ваги тіла (у чоловіків), параметрів талії, сідниць, стегон і плечей (у жінок). Обхват грудей у гімнасток у міру зросту майстерності збільшується. Пропорції тіла гімнастів характеризуються досить коротким тулубом, вузькою талією, трохи звуженим тазом, короткими руками. Верхня частина тіла в них трохи подовжена, плечі широкі й похилі, ноги тонкі й довгі. Гімнасток відрізняє: відносно більше короткі кінцівки й більше довгий тулуб, невеликий обхват талії, стегон, низький таз і тонкі ноги. У гімнастів сильно розвинені м'язи верхніх кінцівок, грудей й спини, обхват сідничної області невеликий, ноги стрункі, з невеликим мускульним рельєфом. У загальній вазі тіла гімнастів більшу частку становлять активні тканини, середня питома вага тіла в них дорівнює 1,0434. Гімнасти мають невеликий підшкірно-жировий шар, рівномірно розподілений по всій поверхні тіла. У гімнастів і гімнасток краща постава серед представників всіх видів спорту.[1]

Зібрано дані, що свідчать про те, що зріст тіла в борців позитивно впливає на їхні досягнення. Високорослі спортсмени мають значні потенційні можливості, особливо атлети важкої вагової категорії, вага тіла яких не обмежена. Атлетів-гігантів відрізняє різноманітність застосовуваних ними технічних прийомів завдяки довгим важелям, значній м'язовій силі й масі тіла. Але й в інших вагових категоріях середня довжина тіла в борців високого класу звичайно більше, ніж у менш кваліфікованих спортсменів тієї ж категорії. Для борців характерні більші поперечні розміри тіла, значні величини обхватів грудної клітки,

плеча, стегна, гомілки й відносно короткі ноги. Борці в основному мають широкі плечі й різну (залежно від вагової категорії) довжину ніг. Представники найлегшої ваги відрізняються від людей, які не займаються професійним спортом, більш короткими ногами, борці найлегшої й напівлегкої ваги мають ноги середньої довжини, представники інших вагових категорій – довгі ноги. У всіх борців, крім спортсменів важкої ваги, вузький таз. У порівнянні з людьми, які не займаються професійним спортом, в них короткі руки. Це можна пояснити тим, що відносна сила обернено-пропорційна довжині плечей важеля. Таким чином, чим довші руки, тим більшу силу потрібно прикласти при виконанні прийому, що практично невігодно.[3]

Процентний вміст м'язової маси у борців майже однаковий (48%), а жирова тканина поступово збільшується від легких категорій (8,8%), до важких (15,15%). Кісткова ж тканина зменшується від 15,98 до 12,40% у великоваговиків. Завдяки цьому питома вага тіла найбільша у борців легких вагових категорій, і найменша – у великоваговиків.

Наведені в розділі дані показують більшу практичну важливість дослідження фізичного розвитку в спортсменів. Ці дані здобувають особливу вагомість у тих випадках, коли вони взаємозв'язуються з особливостями функціонального стану організму спортсмена, його працездатністю і підготовленістю.

Список літератури:

1. Волков В.Н. Спортивная тренированность: парадоксы и диагностика. // Теория и практика физической культуры. – 2002. – № 10. – С. 10 – 13.
2. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры. – М.: ФиС, 1991. – 543 с.
3. Уилмор Дж.Х., Костилл Д.Л. Физиология спорта и двигательной активности. -Київ: Олімпійська література, 1977.

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL JUSTIFICATION CONDITIONS OF FUTURE INTERIOR DESIGNERS' PROFESSIONAL TRAINING MODEL

Sergii Chyrchyk

Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Docent, doctoral candidate of Zhytomyr Ivan Franko State University.

The paper considers the process of future interior designers' professional training in the context of modern design-education. It deals with the basic problems in constructing a professional training's model in the field of design. Scientific literary sources in identified problematic field of research have analyzed.

Keywords: education in design, interior designer, model, professional competence, structure

Social and economic changes in Ukrainian society, the processes of globalization and informatization, integration of Ukraine into the European community led to the new requirements for the of future interior design specialists' professional training.

A comprehensive personal development of future specialist is implemented by basic process of education and training. Creative teachers' researches for decades have focused on the introduction of students' training and self-employment dualism.

Scientific research on professionals' educational training in field of design is fairly new but important part of Ukrainian science. Conceptual principles of the organization and content of future designers' vocational training in higher educational institutions are set out in the basic legal documents and state standards of higher education, which summarizes the requirements of the state, the international community and consumers to the content of education and training.

According to the majority of researchers, the profession of designer-specialist of any professional sphere has a specificity that distinguishes it from engineering and, respectively, artistic professions. The designer is on the turn of the material and spiritual activity, and therefore his professional activity aims to satisfy both material and spiritual needs of mankind. Without consideration

and study of natural and scientific, technical and aesthetic components, without using of practical experience and heritage of architecture, painting, sculpture, applied art – it can't be imagined.

There was revealed that the organizational and methodological terms of future interior designers' professional training are: formation of cognitive interest in the process of interior design specialists' professional training and innovative educational environment as a factor of the future designer professional formation; work with gifted students in the design education conditions; design-projecting methodology in the context of future students' professional development of in "Design" specialty.

In order to outline the major factors that determine the dynamics of future bachelors of Interior Design professional training is important to define the basic conditions under which this process is effective and efficient.

In the scientific literature the term "conditions" usually describes:

- the connection subject to the surrounding phenomena, without the presence of which it does not exist or exists in another form (N. Frolova) [1];

- rules by means of which expedient flow of physical, natural or social processes is carry out (V. Zahviazynskiy) [2];

- unity of subjective and objective in the flow of certain processes (V. Slaktionin T. Stefanovska) [3];

- a set of interrelated conditions which affect the process of activity (V. Andreev) [4];

- a set of objective environmental capabilities which allow to occur certain phenomena (A. Nain) [5].

The analysis of scientific literature (V. Belikov, M. Borytko, O. Galkina, A. Molozhavenko, I. Solovtsova, L. Sokolova et al.) indicates that clearly defined concepts "organizational and methodological conditions" does not exist as a result of a wide researched subjects' range, which is relate to these conditions.

In the modern Ukrainian economic conditions is particularly acute arises problems of constructing an educational effective system for the development of cognitive interest and students' giftedness, that will give the ability to compete in the labor market with the leading countries of the world. Such training is feasible only under condition of systematic and phased implementation of specialized programs for talented young people's searching, in the conceptual model of the educational process and the gifted students' development building.

The development of the creative component of future designers' professional formation – is a complex process that requires continuous, filled with informative content, social significance, diverse activities. One of the fundamental positions here – is cognitive interest. Should be noted, that coverage of research is considered in this paper only in the plane of cognitive interest's integration, in the educational process of future designers' training. It is clear, that it is the principal in determining the role and place of the creative component in the work of the designer, but scientific researches on this issue are not considered in this paper.

Cognitive interest in its general definition is a selective focus of the individuality at objects and phenomena. This orientation is characterized by a constant desire for knowledge, to new, more integrated and deeper knowledge. Systematically becoming stronger

and developing cognitive interest acquires a motivational form to the educational process. With such attitude of the student to the educational process it acquires exciting and high-performance form.

By conviction of psychologists, cognitive interest has "searching" character. Under its influence a person gradually raises questions, the answers to which he or she actively finds itself. So, student's searching activity implemented with enthusiasm, he/she feels emotional growth, satisfaction from own searching results.

On our opinion, Y. Fokin fully systematizes the concept of "knowledge", positioning it as a ways to replenish objectify experience of mankind [6]. Today four types are known: scientific, empirical, artistic and secret. Scientific knowledge – it is the knowledge of the objective world's characteristics in the process of scientific activity, that are specially carried to identify essence and explore new objects and its laws. Empirical knowledge – cognition of the characteristics of the objective world in the process of practical human activity, that addresses to satisfy the needs in knowledge. Artistic knowledge – imaginative reflection of new objects and situations, new "planes" of known objects and situations, that is implemented through figurative reflection of reality and creative imagination of such knowledge subject. Secret knowledge – cognition of the material or ideal objects and situations' features, the results of which subject reports to other people, without being able to confirm its universally accepted methods of verification, proof of the truth. Secret knowledge can be attributed to all religious doctrines and trends.

Scientific and pedagogical researches in this area ascertain positive influence of cognitive interest not only on the process and result of activity but also to such processes as thinking, memory, imagination, feeling that under the influence of cognitive interest acquiring special shape and orientation.

Cognitive interest – is one of the most important incentives for the educational process. Its influence is multidimensional. Under

the influence of cognitive interest educational process, of even “weaker” students, runs more efficiently.

The peculiarity of cognitive interest as a motive to the process of learning is in the fact that it ahead of others recognized by student, “stands” closer in the student’s emotional range.

During the conducting of surveys among the students of art higher educational institutions on topics: “What in the educational process interests you most?”, “Why did you choose this profession?”, more than 65% said “it’s interesting to study”, “creative specialty”, “professional teachers who tell material really interesting”.

It is obvious that level, depth and differentiation of cognitive interests is different with different students: some are guided only by the immediate interest, sometimes situational and episodic, in others it became true form of thought and pursuit of knowledge. But common for everyone is that under the influence of cognitive interest educational process acquires a personal character, and therefore synthesizing much more effective educational form. Formation of cognitive interests among the students in “Design” can be in two classical ways: on the one hand, the content of the subjects must contain this possibility in itself, the other – by additional organizing of students’ cognitive activity. Both of these ways are not separate from each other, but rather have bright expressed specificity and must be applied simultaneously.

Educational content – is the foundation upon which not only the level of professional competence of the designer, but also a range of worldview are shaped.

But we must consider that cognitive interest in study can’t be maintained only just by bright new “positions”. Even K. Ushinsky wrote that the object to be an interesting, must be partly new and partly – known. New and unexpected is always in learning material stands on a background of already known and clear. So obviously raises issues of cognitive interest support in context – “to see new in familiar material.”

The incentive for cognitive activity also acts as informatization of society, access to modern scientific and technical achievements, know-how and others. There is a contradiction between modern scientific and technological achievements and content of subjects. To overcome these contradictions and efforts should be directed to the modern high school. Today, as part of the of students’ cognitive interests formation, it is necessary to expand scope of education programs: to acquaint students with contemporary global trends, directions aesthetic, ergonomic, scientific research, inventions and so on; demonstrate the qualitative features of the new stage of scientific and technological development; to emphasize that integrate of scientific research from different fields creates emergence and development of new ones.

It is unreasonable, from pedagogical point of view, position – to put the student as an observer and “storage” of knowledge and skills. It is necessary to put it in the position of a person who operates with knowledge, leads creative research, puts maximum intellectual, creative and volitional effort to solve cognitive tasks and more.

Realization of such tasks can be solved by problem-based study (By Brushlinsky A.V), there is always arises dominant interest to study in this approach. In problem-based study the main thing – is problematics of material which is fed and includes elements sometimes of contradictions, sometimes of unpredictability.

If we consider the “problem” from a philosophical point of view, it is such kind of question, the answer to which, in subject’s acquired experience, is not found, and therefore there is a need in the relevant practical and theoretical activities, that differ from simple information retrieval. So there are certain complication, that student can’t eliminate by using the existing knowledge base, because of its insufficient level. Using of problematic issues in the educational process helps improve students’ cognitive interest to study, developing dialectical thinking, and forms active person with creative thinking.

The issue of independent work and methods of its organization have been deeply investigated during the emergence and development of problem-based study, which was considered as one of the areas in the students' creative potential formation (L.V. Zharova, P.I. Pidkasytyi, M.L. Portnov). The scientific literature analysis on the individualization of learning showed that the development of individual approach has attracted pedagogues for long ago (Y.Z. Hilbuh, L.E. Shevchuk). Currently pointed interest to the problem of individualization caused by socio-economic conditions both in Ukraine and around the world.

Formation and personal development are carried out under the influence of external and internal factors (spontaneous and purposeful, positive and negative). Formation is regarded as providing some form to any object of design. The usage of the "formation" and "development" concepts is explained by the desire to stress the unity of external and internal personality's traits changing processes. The influence of both external and internal factors on the formation and development of personality most clearly observed in the process of design education.

We believe that in the learning process in "design" for the development of cognitive interest for students it is appropriate to apply the methods of heuristic study proposed by A.V. Khutorskym, namely:

- cognitive, creative, organizational-activity.

To traditional methods of creative type are of heuristic learning, "brainstorming" method of empathy and morphological box. It's mission – to provide logical support for realization of the educational process' goals. The cognitive methods include: analogies, comparison, classification, synthesis and others. Organizational and activity methods involves the mastering of learning the purposeful planning, organization of control and evaluation of students' work, conduct educational reflection during lessons.

Also for the development of cognitive interest, complexity of cognitive tasks is important. The nature of cognitive problem largely affects the activity-vector of the student.

One side of pedagogical skills is that teacher-expert, predicting qualitative and quantitative "perspectives" of student's success has positioned teaching material in such way that students gradually but steadily and efficiently overcome increasingly difficult steps of this material. Such process argues the mastering of more complex elements of the creative approach to the problems, logical thinking, to solving conflicts, finding an optimum routes and more.

It should not be forget that the designer cognitive interest's future development in a large ratio affects the degree of its integration into the scientific and research activity in higher education. This work argues the active research and analysis of sources base on this subject, organization of observations and the ability to process and analyze data, skills and of research work that ultimately affects educational outcomes and student self-realization in professional plane.

Thus, pedagogical skill of the teacher to argue, awaken and develop cognitive educational interests among the students, based on the ability to make their subject's content rich, interesting, deep and attractive way and in cognitive activity – colorful, creative, productive, practical realization of the goal.

Design, above all represents project and artistic activity that certainly argued availability of advanced creative thinking. Therefore, professional training should be aimed on the formation and development of students of the creative artistic thinking.

In professional training of "Design" basic is the creative tasks and, in general, creative approach to the educational process. Such problems associated with imagination, deepening of thought, active leveraging of classic triad "knowledge-skills-abilities", which is complemented by finding creative and emotional enthusiasm. In this context, the aim of the educational process goes beyond mastering the classic triad "knowledge-skills-abilities" and includes informal knowledge and know-how (analysis of the facts, decision making, work with information, etc.).

Research approach, with using the information technologies affects all components of

methodical system of interior design future specialists' training, objectives, content, forms, methods and learning tools. Organization of design students' research activities based on the implementation of principle "learning through researcher" (A. Alekseyuk, N. Anelina, V. Rajewski).

The concept of supporting talented youth assigned to all normative and legal acts governing the activities of higher educational establishment and Program of development of gifted children and youth in Ukraine, Presidential Edicts and so on.

The implementation of certain provisions requires a detailed system analysis in the context of a national system of searching, selection, training, education and development of talented young people in Ukraine with the assistance of specialists in various fields.

Common problems of talents highlighted in scientific works of many domestic and foreign scientists: F. Galton, V. Druzhinin, N. Leites, B. Teplov S. Rubinstein, Kostiuik, N. Levitov, A. Matyushkin, J. Renzulli, E. Torrance, Shadrikov B. et al.

In pedagogical literature is widely represented forms and methods of work with gifted children in case of secondary schools.

However, scientific studies of art education in the context of pedagogical work with talented youth is extremely fragmented and require further refinement and systematization. Thus,

V. Bovsunivskiy highlights the strategic goals for promoting innovation and creativity at all levels of education and training based on competence approach opens the question of pedagogical diagnostics of design gifted secondary school students.

B. Tymenko notes that there are differences in the intellectual and creative talent. Designer's inherent by intellectual talent, which is provided by harmonious human adaptation with the environment.

In the paper of A. Rudenchenko highlights problems of teaching ethnic-design to the gifted students of art schools in Ukraine.

Aims of arts education determined by the results of World War II, conference on Arts Education held in Seoul in 2010 under the

auspices of UNESCO availability of arts education; high quality of concepts and programs; compliance of art education to modern challenges.

Determining of organizational and methodological conditions in scientific researches occurs in different ways: by the results of scientific and theoretical analysis of the problem; the expert survey's results of the experienced in the problem of research professionals; the results of the focus groups' work, round tables, seminars or conferences on consideration of the related with the investigated problems; by the results of content analysis of scientific literature and more.

It is noteworthy that domination of the creative component in process of designer's professional training and formation of a thinking system – is not a mechanical unification of two parallel activities but a certain organization of the identity formation process of. To make a creative approach effective means of future designers' thinking system formation, it is necessary for study to be carried out on the basis of a systematic approach to the organization of the educational process in the design education, and direction of the future designer activity into the project and creative plane, has become the basis of modern professional training. This will be impossible without considering of abilities and talents and individuality of each student.

The basic value orientation of design education involves the development of project thinking and mastering the design methods. Important thing in this context is the selection of applicants who have a high level of development and perception of design culture in the whole spectrum of its manifestations.

The rod function of environmental design is the organization of object-space complexes and systems. Accordingly, the area of interior designer's activity is sufficiently spacious, so there is a need for specialists-professionals that are able to design not only because of the needs of the consumer, but also in line with modern technological, social and economic challenges, predicting the demand of outlined trends in the future.

Independent student's work that should continue and complement for lecture, subordinated to general pedagogical principles: science, connection with life and activity of conscious learning, differentiation and individual approach, emotionality, etc. competence approach.

However, independent work peculiar and specific principles: voluntary, dynamism, curiosity. The student voluntarily chooses type of creative work according to his interests and abilities. Support for fun – an important principle of independent creativity. However, it should not be forgotten that the interest is seen not only as a means of teaching and teacher motive of the student activity, but also the result of the educational process. Conditions and criteria of efficiency should be independent initiative and self-organization of the student.

The structure of interior designer's professional competence, that we have determined, based on art and graphical, designing, engineering, technical, technological, organizational and managerial, supervisory and researching-experimental activities. On the other hand, there were found basic components that are occurring in all kinds of activities, namely: motivational and personal, creative and innovative, content-activity and reflective.

Considering implemented by us comprehensive theoretical analysis of a researched problem and an author's a significant pedagogical experience of work in the design education system, which included a large number of pedagogical process' observations and own participation in its organization and implementation of future interior design bachelors'

professional training, we have stopped at the first formulation option of organizational and pedagogical conditions – on the basis of scientific and theoretical researched problem analysis and consideration of own experience of the educational process' axiological foundations implementation.

Thus, on the basis of scientific and theoretical analysis of the researched problem we have formulated the following organizational and methodological conditions of future interior design bachelors' professional training as: the formation of cognitive interest in the process of professional training of interior design specialists and innovative educational environment as a factor of the future designer professional formation; work with the gifted students in the conditions of design education; methodology of making design projects in the context of future's professional formation students of "Design" specialty.

Literature

1. Novikov D.A. (2004). Statisticheskie metody v pedagogicheskikh issledovaniyah. [Statistical methods in pedagogical research]. [In Russian].
2. Gessen S.I. (1995). Osnovy pedagogiki, vvedenie v pikladnyuyu filiosofiu. [Fundamentals of pedagogy. Introduction to Applied Philosophy]. [In Russian].
3. Zadachyn V.M. (2010). Modeluvannia system: konspekt lektsyi. [The modeling of systems: Abstract of lectures]. [In Ukrainian].
4. Altshuller G.S. (1989). Tvorchestvo kak tochnaya nauka. [Creativity as an exact science]. [In Russian].
5. Kozhuhovskaya S.M. (2008). Dyvain obrazovanie, Strutura. Soderzhanie s metody realizatsyi. [Design education. Structure. Content and methods of implementation]. [In Russian].
6. Fokin U.G. (2002). Prepodavanie s vospitanie v vyshei shkole. Metodologiya, celi i soderzhanie, tvorchestvo. [Teaching and training in higher education. Methodology, goals and content, creativity]. [In Russian].

